

***"Eihän se käsitys voi muuttua koskaan,
jos mikään ei kumoa sitä sun pelkoas,
et mitään korjaavaa sinne tilalle..."***

Kuninkaankallion asumispalveluyksikön asukkaiden
kokemuksia naapuruston suhtautumisesta ja sosiaalisesta
integraatiosta

Paula Nikka
Minna Valkiainen
Opinnäytetyö, syksy 2017
Diakonia ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Päihteet ja syrjäytyminen
Sosionomi (YAMK)

TIIVISTELMÄ

Nikka, Paula & Valkiainen, Minna. ***"Eihän se käsitys voi muuttua koskaan, jos mikään ei kumoa sitä sun pelkoas, et mitään korjaavaa sinne tilalle..."***

Kuninkaankallion asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia naapuruston suhtautumisesta ja sosiaalisesta integraatiosta. Helsinki, Syksy 2017, 93 sivua, 8 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Päähteet ja syrjäytyminen, Sosionomi (YAMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata Espoon Pihlajarinteessä sijaitsevan pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettun Kuninkaankallion asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia naapuruston kohtaamisista. Lisäksi tarkoituksena oli kerätä asukkaiden kokemuksia kuulumisesta asumispalveluyksikköön, asuinalueeseen ja yhteiskuntaan. Tutkimusta täydennettiin selvittämällä asumispalveluyksikön ohjaajien näkemyksiä naapuruston suhtautumisen vaikutuksista asukkaisiin sekä millä tavoin asumispalveluyksikössä tuetaan asukkaiden sosiaalista integroitumista.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin asukkaiden yksilöllisten teemahaastatteluiden ja ohjaajien ryhmä- sekä parikeskustelun avulla. Yksilöhaastatteluihin osallistui seitsemän asukasta ja ohjaajien ryhmä- ja parikeskusteluun kahdeksan ohjaajaa. Aineistot analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

Tuloksista voitiin todeta, että kohtaamiset asukkaiden ja naapuruston asukkaiden välillä olivat vähäiset. Kokemuksia oli enemmän alueen palveluita käytettäessä ja ne olivat pääosin negatiivisia. Naapuruston suhtautumisen vaikutukset koettiin joko tunnetasolla tai arkipäiväisten käytännön toimien kuten bussilla liikkumisen suunnittelussa.

Asumisyhteisöön kuuluminen tai kuulumattomuus oli asukkaiden tietoinen valinta. Pihlajarinteeläisyydestä esiintyi kolmenlaisia kokemuksia. Sekä sopeutumista että olosuhteiden pakosta tapahtuvaa sopeutumista koettiin. Naapureiden kielteinen suhtautuminen asumispalveluyksikköä kohtaan koettiin esteeksi asuinalueeseen kiinnittymiseen. Yhteiskuntaan kuulumista määriteltiin osallisuuden ja työnteon kautta. Kaikki asukkaat kokivat kuuluvansa yhteiskuntaan.

Ohjaajien mukaan asukkaisiin kohdistuva kielteinen suhtautuminen vaikutti asukkaiden itsetuntoon ja toimintakykyyn heikentävästi. Yksikössä asukkaiden kohtaaminen ja luottamuksen rakentaminen koettiin merkityksellisimmäksi tukimuodoksi. Yksilö- ja yhteisötason vuorovaikutustyö elämänhallinnan taitojen vahvistamiseksi nähtiin kaiken muun työn tavoin sosiaalista integraatiota edistäviksi.

Asiasanat: asunnottomuus, asunto ensin, sosiaalinen integraatio, nimby-ilmiö

ABSTRACT

Nikka, Paula & Valkiainen, Minna: ***Well, the opinion can't ever change, if nothing will overturn your fear, and without anything better coming there instead...*** Experiences of the residents of the housing service unit of Kuninkaankallio about attitudes of the neighbourhood and social integration. Language Finnish. Helsinki, Autumn, 2017, 93 p., 8 appendices. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Intoxicants and Social Exclusion, Degree: Master of Social Services.

The goal of the thesis was to describe the experiences of the residents of the housing service unit for long-term homelessness of Kuninkaankallio in Espoo Pihlajarinne, Finland in confluence with the neighbourhood. Also the goal was to gather experiences of the residents about being a part of the housing service unit, the neighbourhood and the society. The study was accompanied by clarifying the views of the employees of the housing service unit about the effects of the neighbourhood's opinions towards the residents and how the residents social integration is supported in the housing service unit.

The thesis was done as a qualitative study. The material was acquired through individual theme based interviews of the residents and both group and pair discussions of the employees. Seven residents took part in the individual interviews and eight employees in the group and pair discussions. Collected material was analyzed by data-driven content analysis method.

From the results it could be noted that encounters between the residents and the neighbourhood were very limited. More of these encounters happened when using the local services and most of them were negative. Attitudes of the neighbourhood and its effects were felt emotionally or seen when planning normal everyday actions, like taking a bus.

Being a part of the community or exclusion from it was a consciously made choice by the residents. There were three kinds of experiences about being a part of the community of the Pihlajarinne. Both optional integration and integration by circumstances had happened. The negative attitude of the neighbourhood towards the housing service unit was seen as a barrier from attaching oneself into to community. Being part of the society was defined by implication and work. All residents felt they were a part of the society.

According to employees the negative attitude towards the residents affected residents' self-esteem and performance in a debilitating way. The confluence and building trust was seen as the most meaningful way to support the residents. Work to support interaction in both individual and communal level to strengthen the life management skills was seen as benefitting social integration as other forms of support.

Keywords: homelessness, Housing first, social integration, NIMBY

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	7
3 YHTEISTYÖKUMPPANINA HELSINGIN DIAKONISSALAITOKSEN HOIVA OY:N KUNINKAANKALLION ASUMISPALVELUYKSIKÖ	9
4 ASUNNOTTOMUUDEN MÄÄRITTELYÄ	12
4.1 Asunnottomuuden käsittelyä yhteiskunnallisella tasolla	13
4.2 Asunto ensin -malli itsenäisen elämän mahdollistajana	15
4.3 Suomalainen asunto ensin -malli	17
4.4 Asunto ensin -asumispalvelut Pohjoismaissa	19
5 SOSIAALINEN INTEGRAATIO	22
5.1 Nimby-ilmiö naapuruston vastuksen käsitteenä	24
5.2 Nimby-ilmiön tapausesimerkkejä	25
5.3 Kuninkaankallion asumispalveluyksikköön liittyvää poliittista keskustelua	26
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
6.1 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu asukkaille	30
6.2 Ryhmäkeskustelu ohjaajille	34
6.3 Aineiston analyysimenetelmä	38
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	40
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	44
7.1 Kohtaamisia ja niiden vaikutuksia	44
7.2 Kokemuksia asumisesta ja integraatiosta	53
7.3 Tuki naapuruston kohtaamiseen ja sosiaaliseen integraatioon	58
7.4 Arjen toiminnot ja sosiaaliset suhteet	62
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	64
9 POHDINTA	70
LÄHTEET	74
LIITE 1 SAATEKIRJE ASUKKAIDEN HAASTATTELUUN	82
LIITE 2 SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA	83
LIITE 3 ASUKKAIDEN TEEMAHAASTATTELUN TEEMAT JA ALATEEMAT	84
LIITE 4 ASUKKAIDEN TEEMAHAASTATTELUN APUKYSYMYKSET	85
LIITE 6 TYÖNTEKIJÖIDEN RYHMÄKESKUSTELUN APUKYSYMYKSET	87
LIITE 7 HAASTATTELUAINEISTON PELKISTÄMINEN YLÄ- JA ALALUOKKIIN	88
LIITE 8 OPINNÄYTETYÖNTEKIJÖIDEN SUOSTUMUS TYÖN JULKAISEMISEEN	92

1 JOHDANTO

Asunnottomuus on maailmanlaajuisesti sitkeä ongelma. Vuoden 2016 lopussa Suomessa oli noin 7403 asunnotonta, joista valtaosa, yli 80 %, oli helsinkiläisiä. Espoossa oli asumisen rahoitus ja kehittämiskeskus ARA:n asunnottomuustilaston mukaan 570 yksinäistä asunnotonta ja pitkäaikaisasunnottomia heistä oli 199. Espoossa yksinasuvien asunnottomien määrä kasvoi hieman, mutta pitkäaikaisasunnottomuus laski lähes 50 henkilöllä. (Asunnottomat 2016.)

Pitkäaikaisasunnottomuutta pidetään yleisesti yhtenä yhteiskunnallisen huonosuorituksen äärimmäisenä muotona. Espoon kaupunki on ollut mukana vuosina 2008–2015 valtakunnallisessa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmassa (PAAVO) ja osallistuu valtakunnallisen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman toteuttamiseen vuosina 2016–2019 (AUNE). (Asunnottomat 2016.) PAAVO-ohjelman lähtökohtana on ollut tarjota asunto ensin -periaatteen mukaista asumista, johon järjestetään asukkaalle yksilöllinen tuki. Pitkäaikaisasunnottomuus väheni ohjelmakauden aikana 35% (Ympäristöministeriö. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019. Valtioneuvoston periaatepäätös 9.6.2016).

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) tavoitteena on jatkaa asunnottomuuden vähentämistä. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämiseksi ohjelman tavoitteena on osoittaa koko Suomessa vuoteen 2019 mennessä vähintään 2 500 uutta asuntoa tai asuntopaikkaa asunnottomille tai asunnottomien riskiryhmille. Ohjelmassa esitetään myös käynnistettävien uudentyypisiä rakennus- ja kokeiluhankkeita asumismuotojen kehittämiseksi. (Ympäristöministeriö. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019. Valtioneuvoston periaatepäätös 9.6.2016.)

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn strategiassa Espoon kaupunki on päättänyt keskittyä asunnottomiin tai asunnottomuusuhan alla oleviin, nuoriin, aikuisiin sekä maahanmuuttajiin. Espoon kaupunki panostaa strategian mukaisesti maa-

hanmuuttajien kotouttamiseen sekä nuorten ja aikuisten häätöjen ennalta ehkäisemiseen. (Espoon kaupunki/Asuminen ja ympäristö.)

Opinnäytetyömme on toteutettu Espoon Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä, joka on yksi pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman (PAAVO) aikaansaannoksista. Opinnäytetyössä haluamme selvittää, millaisia kokemuksia Kuninkaankallion asukkailla on naapuruston kohtaamisista ja miten asukkaat kokevat kuuluvansa asumisyhteisöön, asuinalueelle sekä yhteiskuntaan. Asukasnäkökulman lisäksi olemme kiinnostuneita kuulemaan ohjaajien kokemuksia siitä, miten naapuruston suhtautuminen asukkaisiin vaikuttaa ja millaista tukea yksiköstä annetaan sosiaaliseen integraatioon. Opinnäytteemme tarkoituksena on tuottaa tietoa niin palveluntuottajille, asukkaille kuin naapurustoillekin siitä, millaisia merkityksiä ihmisten välisillä kohtaamisilla on, millaista on asuminen asumisyksikössä ja miten sosiaalista integroitumista tapahtuu. Opinnäytetyötämme voi hyödyntää palveluiden kehittämisessä asumisyksikössä asukkailta saadun kokemusten pohjalta. Palveluiden kehittäminen vaatii onnistuakseen asukkailta saatujen arkisten kokemusten esille tuomista.

Espoon Pihlajarinteen kaupunginosassa sijaitsee Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva Oy:n Kuninkaankallion asumispalveluyksikkö, jossa asumista toteutetaan asunto ensin -periaatteen mukaan. Asumispalveluyksikössä asuu satakunta asukasta, joiden elämää on kuulunut sekä pitkäaikaisasunnottomuutta että päihderiippuvuutta. Koko yksikön olemassaolon ajan ovat alueen asukkaat vastustaneet yksikön toimintaa ympäristössään pientaloalueella. Naapureiden vastustus on perustunut joidenkin yksikön asukkaiden aiheuttamiin häiriöihin ympäristössä. Asukkaiden ääntä on kuultu, mutta asukkaiden ääni on jäänyt kuulematta. Me haluamme opinnäytetyössämme antaa äänen asukkaille ja kuulla, miten he kokevat muun muassa naapuruston suhtautuvan heihin asumispalveluyksikön asukkaina.

Tulemme opinnäytetyössämme perehtymään asunnottomuuden teoriaan, asunto ensin -malleihin Suomessa ja ulkomailla sekä sosiaalisen integraation kautta nimby -ilmiöön. Sen lisäksi esittelemme tutkimusprosessia kokonaisuudessaan

sekä siitä saatuja tuloksia. Asumispalveluyksikön asukkaiden ja ohjaajien ääni tulee esiin tulososiossa ja johtopäätöksissä peilaamme saatuja tuloksia jo olemassa olevaan tietoon. Pohdintaluku on omistettu opinnäytetyöprosessissa heidän kysymyksille sekä ammatillisen kasvun kuvaamiselle.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Erilaisten asumispalveluyksiköiden perustaminen ja erityisryhmien asuttaminen niihin ovat usein aiheuttaneet vastustusta yksiköiden naapurustoissa. Erityisryhmiin kuuluvat muun muassa päihdeongelmaiset, pakolaiset tai kehitysvammaiset. (Viskari, Lund & Avellan 2016, 12–13.) Naapurit ovat tuoneet esiin pelkojaan itsensä ja lastensa turvallisuuden puolesta sekä ovat huolestuneita asuinalueen maineen heikkenemisestä. Vuoden 2015 mielenterveysbarometrin mukaan huumeiden väärinkäyttäjät olivat ryhmä, jota suomalaiset vähiten toivoivat naapurikseen. Seuraavina olivat henkirikoksesta tuomitut, alkoholistit, skitsofreenikot ja mielenterveyskuntoutujat. (Mielenterveysbarometri 2015.)

Opinnäytetyömme kohderyhmä on Kuninkaankallion eli Kunkun asukkaat. Asumispalveluyksikköihin kohdistuneissa tutkimuksissa on kuultu naapuruston näkemyksiä yksiköihin liittyvistä haitoista, peloista ja ennakkoluuloista. (Kuparinen 2005; Viskari 2015) Me haluamme opinnäytetyöllämme saada asumispalveluyksikön asukkaiden ääntä kuuluviin ja antaa heidän osallistua heitä koskevaan keskusteluun sekä osoittaa että heidän mielipiteillään on merkitystä. Olemme täydentäneet opinnäytetyötä selvittämällä asumispalveluyksikön ohjaajien näkemyksiä naapuruston suhtautumisen vaikutuksista asukkaisiin.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvata asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia yhteiselämästä naapuruston kanssa. Haluamme tuottaa tietoa siitä, millä tavalla integroituminen asumisyksikköön ja asuinalueelle on onnistunut ja millä menetelmillä sitä toteutetaan sekä mitä tukea siihen annetaan asumispalveluyksiköstä. Toivomme tiedon hyödyttävän asumispalveluita tarjoavia tahoja, jotta asumispalveluyksiköiden asukkaiden tarpeet suhteessa ympäristöön tulisivat huomioiduksi mahdollisimman hyvin. Uskomme tutkimuksesta olevan hyötyä myös asukkaille heidän pohtiessaan muun muassa asumispalveluyksikköön tai asuinalueelle kotiutumista. Toivomme työmme myös lisäävän naapuruston tietoutta asunnottomuudesta ja sen ehkäisystä.

Aihe on yhteiskunnallisesti ajankohtainen, sillä asunnottomuuden ennaltaehkäisevän toimenpideohjelman päämääränä on liittää asunnottomuustyö entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntatyön kokonaisuutta asunto ensin -periaatteen pohjalta. Haluamme tutkimuksessamme kuulla myös asumispalveluyksikön ohjaajien näkemyksiä, millaisia vaikutuksia naapuruston suhtautumisella on asukkaisiin sekä kuinka asumispalveluyksikössä tuetaan asukkaiden sosiaalista integraatiota.

Tutkimuskysymyksiämme ovat:

- Minkälaisia kokemuksia asukkailla on ollut naapurustosta?
- Miten asukas kokee kuuluvansa asumispalveluyksikköön, asuinalueeseen ja yhteiskuntaan?
- Miten naapuruston suhtautuminen ohjaajan mielestä on vaikuttanut asukkaisiin?
- Miten asumispalveluyksikön ohjaajat tukevat asukkaita integroitumiseen?

Opinnäytetyöhömmme liittyvä tutkimus toteutettiin asukkaille teemahaastattelun avulla. Ohjaajille sen sijaan teimme ryhmäkeskustelun sekä parikeskustelun. Asukkaiden teemahaastattelut sekä ohjaajille tehdyt ryhmäkeskustelu ja parikeskustelu toteutettiin Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä kesäkuun lopun ja elokuun alun välisenä aikana vuonna 2017.

3 YHTEISTYÖKUMPPANINA HELSINGIN DIAKONISSALAITOKSEN HOIVA OY:N KUNINKAANKALLION ASUMISPALVELUYKSIKKÖ

Opinnäytetyömme työelämän yhteistyökumppaninamme toimii Helsingin Diakonissalaitoksen konsernissa asumispalveluita tarjoava Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva Oy:n Espoossa sijaitseva Kuninkaankallion asumispalveluyksikkö, joka toimii asunto ensin -periaatteen mukaisesti. Asumispalveluyksikön palveluihin kuuluvat tuetun asumisen, tehostetun tuen asumisen ja palveluasumisen tarjoaminen alle 65-vuotiaille vaikeissa elämäntilanteissa oleville naisille ja miehille. Asumispalveluiden asukkaiden haasteina ovat usein pitkäaikaisasunnottomuus, päihteidenkäyttö, mielenterveysongelmat sekä sosiaalisten suhteiden vaikeudet. (Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva. Asumisen palvelut alle 65-vuotiaille.)

Toiminnan lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen ja arvopohja perustuu kristilliseen lähimmäisenrakkauteen. Kuninkaankalliolla jokainen ihminen kohdataan arvokkaana ja ainutlaatuisena. Yksikössä tehtävä työ pohjautuu luottamuksen muodostamiseen asukkaan, henkilökunnan ja koko asukas yhteisön välille. (Tervetuloa Kuninkaankallion asumispalveluyksikköön.)

Kuninkaankallion asumispalveluyksikkö sijaitsee Kuninkaantien varrella Pihlajarinteen asuinalueella, joka kuuluu yhtenä osana Järvenperän kaupunginosaan. (Näkökulmia nimistöön-Järvenperä). Asuinalue on vuosisatoja vanhaa espoo-laista kulttuuriympäristöä, joka on rakentunut aikojen kuluessa Kuninkaantien varteen. Alue on pientalovaltaista, etupäässä omakoti-, rivitalo- sekä pienkerrostaloasutusta. (Espoon kaupunki, kaavaselostus Pellaksenmäki 11.12.2008.) Jo vuodesta 1914 lähtien Helsingin Diakonissalaitos on omistanut maa-alueita nykyisen Kuninkaankallion kohdalla. Tontilla on sijainnut aiemmin muun muassa lastenkoti, vanhusten asuntoja sekä henkilökunnan asuntoja (Espoon kaupunki, kaavaselostus Pellaksenmäki 11.12.2008).

Kuninkaankallion asumispalveluyksikkö aloitti toimintansa tammikuussa 2012 asuintilojen remontoimisen jälkeen. Kuninkaankalliolla on asukkaita yhteensä

111, joista tuetussa asumisessa 61 asukasta, tehostetussa tuetussa asumisessa 12 asukasta sekä palveluasumisen puolella asuu 38 asukasta. Kaikissa näissä asumismuodoissa on yhteisenä tavoitteena asumisen turvaaminen.

Asumispalveluita säätelevät perustuslaki, sosiaalihuoltolaki ja laki asuinhuoneen vuokrauksesta. Tuettu asuminen ja palveluasuminen ovat sosiaalihuoltolain 21§:n mukaisia asumispalveluja, joita kunnan tulee järjestää henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä (L 1301/2014).

Tuetussa asumisessa asukas selviää päivittäisistä toiminnoista lähes omatoimisesti. Hän kykenee huolehtimaan omasta hygieniastaan, ravitsemuksestaan ja asunnon siivoamisesta. Asukas voi tarvita ohjausta ja tukea arjen toiminnoissa ja oman elämän hallitsemisessa. Häntä tuetaan terveys- ja toimeentuloasioiden hoitamisessa. Tehostetussa tuetussa asumisessa asukkaan toimintakyky on alentunut, eikä hän kykene huolehtimaan täysin omatoimisesti asioistaan vaan tarvitsee siihen intensiivisempää tukea. Tuen ja ohjauksen avulla pyritään puuttamaan niihin syihin, joiden takia pysyvä asuminen ei ole aikaisemmin onnistunut. Asukasta autetaan järjestämään kotiin erilaisia tuki- ja avopalveluita, jotta hän selviytyisi kotona esimerkiksi siivouspalvelun avulla. Myös raha-asoiden hoitamiseen on mahdollista saada apua. (Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva. Asumisen palvelut alle 65-vuotiaille. Tehostettu tuettu asuminen.)

Palveluasuminen on tarkoitettu niille asukkaille, jotka eivät enää selviydy arjen toiminnoista omatoimisesti vaan tarvitsevat ympärivuorokautista tukea. Heidän terveydentilansa ja sosiaalinen toimintakykynsä on huonontunut. Asukkailla on sairauksien ja vammojen aiheuttamia käytöshäiriöitä, joihin he tarvitsevat erityistä tukea. Henkilökunta on heidän apunaan ja turvanaan ympäri vuorokauden ja huolehtii asukkaan hygieniaan, terveyteen sekä asioimiseen liittyvissä asioissa. Asumisen ja tuen lisäksi palveluasumiseen sisältyvät ateriat ja siivous. (Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva. Asumisen palvelut alle 65-vuotiaille. Palveluasuminen.)

Yksikössä tehtävän asumissosiaalisen työn ensisijainen tavoite on asukkaan asumisen turvaaminen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisy. Kuninkaankalliossa kyseessä olevaa työtä tekevät 38 sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista: päihdetyöntekijöitä, lähihoitajia, sairaanhoitajia sekä sosionomeja. Asumispalveluyksikössä työskentelee myös ympäristötyöntekijä, jonka tehtäviin kuuluvat muun muassa ympäristön asukkaiden ja toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö, vapaaehtoistyön koordinointi sekä järjestöyhteistyö. (Helsingin Diakonissalaitos 2012, 7).

Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä noudatetaan asunto ensin -periaatetta, josta kerromme enemmän luvuissa 4.2 ja 4.3. Asukkaat ohjataan Kuninkaankallion asumispalveluyksikköön Espoon sosiaali- ja terveystoimen päätöksellä. Asukkaan muuttaessa Kuninkaankallioon hänen kanssaan solmitaan toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus ja tehdään palvelusuunnitelma yhteistyössä verkoston kanssa. Palvelusuunnitelmaan asukas asettaa tavoitteet omalle asumiselleen. Siihen kirjataan myös asukkaan tarvitsema tuki sekä mahdolliset palvelut. (Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva. Asumisen palvelut alle 65-vuotiaille. Tuettu asuminen)

Asumissosiaalisella työllä voidaan tarkoittaa kaikkia niitä toimintoja, joilla vahvistetaan asiakkaiden asumisvalmiuksia eli kykyä itsenäiseen ja omaehtoiseen asumiseen ja elämäntapaan (Hyväri 2013, 151). Asumissosiaalinen työ on asukkaan ja ohjaajan välistä yksilö-, ryhmä- tai yhteisötason vuorovaikutustyötä painottuen konkreettisiin arjen asioihin. Työskentelyssä korostuu ohjaajan ja asukkaan välisen luottamuksellisen suhteen rakentuminen. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa asukkaiden omatoimisuuden ja vastuunoton lisääntymistä. Asumissosiaalinen työ voi olla myös rakenteellista asumisen tai palvelujärjestelmän epäkohtiin kohdistuvaa moniammatillista verkostotyötä. (Granfelt 2013,209).

4 ASUNNOTTOMUUDEN MÄÄRITTELYÄ

Opinnäytetyömme keskeinen käsite on asunnottomuus. Se ymmärretään nykyisten tutkimusten valossa rakenteellisten ja yksilöllisten tekijöiden vuorovaikutuksessa syntyväksi ilmiöksi, jonka ensisijaiset syyt löytyvät asuntopolitiikan puutteista, köyhyydestä ja eriarvoisuudesta. Yksilön elämässään kohtaamat vaikeudet ja usein niiden kertaantuminen altistavat sosiaaliselle syrjäytymiselle, jonka äärimmäinen muoto on pitkäaikaisasunnottomuus. Lapsuudessa ja nuoruudessa koetut vaikeudet voivat näkyä päihteidenkäyttönä tai mielenterveyden pulmina, jotka puolestaan voivat johtaa erilaisiin asumisen vaikeuksiin. (Granfelt, Nousiainen, Haahtela, Juhila & Raitakari 2015, 72)

Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö FEANTSA (European Federation of National Organisations Working with the Homeless) on määritellyt ETHOS-luokittelun pohjalta asunnottomuuden neljään kategoriaan: kadulla asumiseen, asunnottomuuteen, asunnottomuusuhan alla asumiseen ja puutteellisiin asuinolosuhteisiin. Kadulla asumisen piiriin kuuluvat ne henkilöt, jotka nukkuvat ilman mitään suojaa tai ne, jotka ovat vailla vakituista asuntoa ja yöpyvät ensisuojojissa ja yömajoissa. Asunnottomaksi määritellään asuntoloissa, naisten turvakodeissa, vastaanottokodeissa, vankiloissa ja laitoksissa asuvat henkilöt. Asunnottomuusuhan alla asumisella tarkoitetaan tilapäistä asumista sukulaisten ja tuttavien luona tai asumista ilman laillista vuokrasopimusta. Samoin häätöuhka ja väkivalan uhan alla eläminen lasketaan tähän kategoriaan. Puutteellisiksi asuinolosuhteiksi lasketaan asuminen asuntoautossa, itsetehdyssä majassa tai asumiseen kelpaamattomassa rakennuksessa. (ETHOS-yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot.)

Vastaavasti Asumisen ja rahoittamisen keskus ARA on määritellyt asunnottomaksi ulkona ja ensisuojojissa olevat, asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asunnon puutteen vuoksi olevat, erilaisissa laitoksissa asuvat, tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona oleskelevat sekä vapautuvat vangit. (Asunnottomat 2016.) ARA:n

määritelmä eroaa FEANTSA:n määritelmästä siinä, ettei se huomioi ollenkaan asunnottomuusuhan alla olevia eikä puutteellisissa asuinolosuhteissa eläviä. Asunnottomuus-kriteerien pohjalta ARA on kerännyt vuosittain tietoja kunnilta asuntomarkkinakyselyn avulla ja julkaissut saatujen tietojen perusteella asunnottomuuteen liittyviä tilastoja. (Asunnottomat 2016.)

Suomessa asunnottomuutta paljon tutkineen Granfeltin (1998) mukaan asunnottomuus voidaan myös jaotella absoluuttiseksi ja suhteelliseksi. Absoluuttisessa asunnottomuudessa henkilö asustelee kadulla, rappukäytävässä, yömajassa tai metsässä. Tyypillinen absoluuttisen asunnottomuuden edustaja on alkoholisoitunut keski-ikäinen tai iäkäs mies. Suhteellisesti asunnottomaksi lasketaan henkilö, joka asuu laitoksessa, turvakodissa tai ystävien ja tuttavien luona. Suhteellisesti asunnottomalla henkilöllä saattaa olla oma asunto, mutta esimerkiksi väkivallan uhan takia henkilö ei kykene asumaan asunnossa. Pääosa asunnottomista asuu eripituisia jaksoja sukulaisten tai tuttavien luona, ja heitä voitaisiin kutsua kitka-asunnottomiksi (Asuntolautakunnan lausunto Helsingin kaupunginhallitukselle 22.6.2016). Edellä mainitut määritelmät vastaavat ETHOS-luokittelun kolmea ensimmäistä kategoriata.

Vuodesta 2008 lähtien on tilastoitu myös pitkäaikaisasunnottomuutta koskevia tietoja PAAVO-ohjelman myötä. (Asunnottomat 2016.) Pitkäaikaisasunnottomalla henkilöllä tarkoitetaan asunnottomia, jolla on sosiaalisia tai terveydellisiä ongelmia, kuten talous-, päihde- tai mielenterveysongelma. Hänen asunnottomuuskierteensä on venynyt tai saattaa venyä normaalin asumisen joustamattomuuden ja tuen puuttumisen vuoksi. Asunnottomuuden voidaan todeta olevan pitkäaikaisista, kun se on kestänyt vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti asunnottoman viimeisen kolmen vuoden aikana. (Ahola, 2012.)

4.1 Asunnottomuuden käsittelyä yhteiskunnallisella tasolla

Asunnottomien tilanteeseen on haettu aktiivisesti ratkaisua yhteiskunnallisella tasolla. Valtioneuvosto teki 14.2.2008 päätöksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmasta (PAAVO I) vuosille 2008–2011. Ohjelman päämääränä oli

puolittaa asunnottomuus vuoteen 2011 mennessä. Valtio teki kymmenen kaupungin kanssa aiesopimukset, joissa sovittiin asumisyksiköiden perustamisesta pitkäaikaisasunnottomien, muun muassa mielenterveysongelmaisten, päihdeongelmaisten ja vapautuneiden vankien, käyttöön. Asunnottomuuden puolittamistavoitteessa onnistuttiin ja uusia asuntoja ja tukiasuntoja valmistui arviolta 1 600. (Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2012.)

Ennen PAAVO I -ohjelman loppumista valtioneuvosto päätti jatkaa pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa (PAAVO II) vuosille 2012–2015. Myös tässä ohjelmassa oli keskeisenä tavoitteena puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2015 mennessä. Muita kehittämiskohtia olivat muun muassa asuntoloiden muuttaminen itsenäisiksi asunnoiksi tai tuetun asumisen yksiköiksi, hajaute- tun asuntokannan lisääminen sekä joustavan tuen kehittäminen. Tukihenkilöiden palkkaaminen oli yksi kehittämiskohteista samoin kuin asunto ensin- periaatteen käyttöön ottaminen. PAAVO II aikana valmistui tai saatiin käyttöön yli 3000 asuntoa, joista 1063 oli tukikäyttöön tarkoitettuja erillisasuntoja kaupunkien vuokrataloyhtiöistä. (Karppinen & Fredriksson 2016, 3–22.)

Kesällä 2016 Valtioneuvosto hyväksyi valtakunnallisen asunnottomuuden ennaltaehkäisyn AUNE -toimenpideohjelman vuosille 2016–2019 jatkona PAAVO -ohjelmille. Toimenpideohjelman tavoitteena on liittää asunnottomuustyö entistä kattavammin osaksi syrjäytymisen ehkäisyä. (Asunnottomat 2015). Asunnottomuuteen liittyvät riskit tulee tunnistaa ajoissa sekä puuttua tilanteisiin, joissa henkilö on jäämässä tai juuri jäänyt asunnottomaksi. (Y-Säätiö/vuosikertomus 2016). Lisäksi pyritään tunnistamaan asunnottomuuteen johtavat polut sekä ennaltaehkäisemään asunnottomuuden uusiutumista. Tavoitteena on kehittää ja vahvistaa asumisneuvontatoimintaa. (Asunnottomat 2015.)

AUNE-ohjelman innoittamana Y-säätiö käynnisti yhdessä ympäristöministeriön kanssa Välivuokrauksen pilottihankkeen vuosille 2016–2018. Hankkeen tarkoituksena oli saada vuokrattua lisää kohtuuhintaisia asuntoja alle 30-vuotiaille nuorille yksityisten vuokranantajien kautta. Pilottihanke käynnistettiin Espoossa ja Tampereella. (Y-Säätiö/vuosikertomus 2016.)

Espoossa oli tavoitteena löytää 30 asuntoa yksityisiltä vuokramarkkinoilta vuokrattavaksi asunnottomille nuorille. Lopulta saatiin 27 asuntoa, joihin asutettiin kaupungin aikuissosiaalityön kautta yksinäisiä sekä perheellisiä nuoria. Asukkaaksi valitun tuli kyetä asumaan itsenäisesti eikä hänellä saanut olla päihdeongelmaa. Tarvittaessa kotiin oli mahdollista saada tukipalveluita. (Jouttimäki 2017.)

Kokemukset pilottihankkeen onnistumisesta olivat pääasiallisesti positiivisia, mutta hanke päätettiin kuitenkin lopettaa vuoden 2017 loppuun mennessä taloudellisten syiden takia. Uusia asuntoja ei enää vuokrata, mutta vanhat asukkaat voivat jatkaa asumista normaalisti. (Jouttimäki 2017.)

4.2 Asunto ensin -malli itsenäisen elämän mahdollistajana

Asunto ensin -malli on merkittävä opinnäytetyössämme, koska Kuninkaankallion asumispalveluyksikön toiminta pohjautuu kyseiseen malliin. Alkuperäisen mallin kehitti Sam Tsemberis työryhmineen vuonna 1992 Pathways to Housing -organisaatiossa selvittäessään asunnottomien toiveita ja niiden joukosta nousi toive omasta asunnosta. (Kettunen 2013, 562–563.)

Pathways to Housing -organisaatio (Pathways) tarjoaa asunto ensin -periaatteella toimivia palveluita hajautetusti. Asunnon saamiseksi ei vaadita psykiatrista hoitoa tai vieroittautumista alkoholista tai huumeista. (Pleace 2012, 3). Alkuperäisessä Pathways Housing First -mallissa on kahdeksan peruseriaatetta, jotka ovat lueteltuna alla.

1. Asunto on jokaisen ihmisen perusoikeus.
2. Asiakasta arvostetaan ja kunnioitetaan.
3. Asiakasta tuetaan niin kauan kuin hän sitä tarvitsee.
4. Asumismuotona on ensisijaisesti hajautettu asuminen.
5. Tuki ja asuminen ovat toisistaan erillisiä.
6. Asiakkaalla on itsemääräämisoikeus sekä
7. vapaus valita asunto sekä tarvitsemansa palvelut.

8. Annettava tuki on toipumista edistävää sekä haittoja vähentävää. (Kaakinen 2013, 19, Pleace 2012, 12.)

Asiakkaat saavat Pathwaysiltä apua asuntojen vuokraamiseen vapailta markkinoilta tai sitten heillä on mahdollisuus jälleenvuokrata suoraan Pathwaysiltä. (Kettunen 2013, 562–563). Asiakkaan tuloista 30 prosenttia siirtyy automaattisesti vuokraan vuokranantajalle tai järjestölle, jotka vastaavat vuokran maksamisesta. (Y-Säätiö 2017, 14). Malliin sisältyy koteihin vietävä asiakkaan tarpeet huomioon ottava tukipalvelu, jossa asiakas voi itse määrittellä tarvitsemansa palvelut. (Kettunen 2013, 562–563). Hajautetun asumisen mallin päämääränä on integroida asukas omalle asuinalueelle, mihin hän haluaisi jäädä asumaan palveluiden päättyessä. (Kettunen 2013, 566). Tukipalvelu (ACT, Assertive Community Treatment) koostuu eri alojen ammattilaisista: psykiatreista, sairaanhoitajista, sosiaalityöntekijöistä, sertifioituista riippuvuusasiantuntijoista, työvalmentajista ja vertaistyyöntekijöistä. Tiimi työskentelee yhdessä tarjoten asiakkaalle kokonaisvaltaista yhteisöllisistä hoito- ja tukipalvelua ympäri vuorokauden. (Housing First.) ACT-tiimi keskittyy asunnottomiin henkilöihin, joilla on monenlaista tuen tarvetta muun muassa päihteiden väärinkäyttöä ja mielenterveysongelmia. Palvelu on suunnattu niille henkilöille, joille sosiaalityöntekijän antama tuki on riittämätöntä eikä henkilöillä ole vielä diagnosoitua mielenterveys- tai päihdeongelmaa. Tavoitteena on parantaa asiakkaan terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia sekä tukea asiakasta pysymään poissa käyttäytymisestä, joka on hänelle haitallista. (Pleace 2012, 3; Granfelt 2013, 209).

PHF-mallia on viety useisiin maihin esimerkiksi Suomeen, Tanskaan, Irlantiin ja Ranskaan. Kaikilla näillä palveluilla on samanlainen filosofia, mutta ne voivat toimia melko eri tavoin. Kolme asunto ensin -palvelun pääryhmää ovat: alkuperäinen Pathways Housing First (PHF), Communal Housing First (CHF) sekä Housing First 'light' services (HFL) -malli. CHF-mallissa asuminen on järjestetty joustavasti. Se voi olla asunto tai yhden hengen huone. Asunnot ovat samassa rakennuksessa. Asuintaloja on usein muokattu tai suunniteltu tarjoamaan erityisesti palveluja asunnottomille ihmisille. Tuki- ja terveystalvelut sijaitsevat samassa rakennuksessa tai ovat sen läheisyydessä. CHF tarjoaa suoraan psykiatrisia-, päihde- ja terveystalveluita. Se voi myös välittää asiakkaille muiden

tarjoamia palveluita. CHF-palvelut tarjoavat valinnanvaraa pitkäaikaisasunnottomille ihmisille osana haittojen vähentämisen mallia. Jos ihmiset päättävät olla käyttämättä tarjottuja palveluja tai päättävät lopettaa päihteiden käytön, tämä ei ole este CHF-palvelun saamiselle. (Pleace 2012, 4.)

HFL-mallissa asunnoton muuttaa yksityisiltä markkinoilta vuokrattuun tai sosiaalisen tuotannon asuntoon sekä saa tarvittaessa tukea puhelimen välityksellä tiimiltä. HFL-mallia voidaan käyttää myös ehkäisemään asunnottomuutta tilanteissa, joissa henkilöillä arvioidaan olevan kohonnut asunnottomuusriski. HFL käyttää palveluiden välitystä järjestääkseen asiakkaiden pääsyn mielenterveys- ja päihde- tai terveystalouteihin, jos ne ovat tarpeen. Asiakasta voidaan auttaa myös muun muassa koulutukseen pääsemisessä. (Pleace 2012, 4.)

4.3 Suomalainen asunto ensin -malli

Suomalainen asunto ensin -malli pohjautuu New Yorkissa käytössä olevaan PHF-malliin. Edellisessä luvussa (4.1) esitellyistä malleista Suomen asunto ensin -malli on lähempänä CHF-mallia. Asunto ensin -periaatteella toimivat asumisyksiköt ovat isoja, jopa sadan asukkaan yksiköitä ja näin ollen poikkeavat alkupe-
räisestä ideasta hajasijoittaa asunnot. (Kettunen 2013, 566). Ensimmäisiin asunto ensin -mallin asumispalveluyksiköihin lukeutuu Helsingin Diakonissalaitoksen Auroratalo, jossa on 125 asuntoa (Helsingin Diakonissalaitos).

Suomen Asunto ensin -mallin keskeisiä periaatteita ovat:

- itsenäisen asumisen mahdollistaminen
- valinnanvapaus ja vaikuttamismahdollisuudet
- kuntoutuminen ja voimaantuminen
- yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen (Asunto ensin 2017).

Suomessa asunto ensin -mallin perusajatuksena on asumiskokonaisuus, jossa majoitus ja palvelut voidaan järjestää asiakkaiden tarpeiden sekä sosiaali- ja terveystilanteen mukaan. Henkilölle on myönnetty itsenäinen asunto ja sen ympärillä on erilaisia palveluita, jotka eroavat toisistaan. Palvelut toteutetaan asumisyksikön ja julkisten sosiaali- ja terveystilanteiden välillä. (Luomanen 2010,12.)

Vaikka Suomessa on suosittu pitkäaikaisasunnottomien sijoittamista asumispalveluyksiköihin, on sen rinnalla myös kaupunkien ja järjestöjen hajasijoitettuja asuntoja. Asukkaille annettava tuki vaihtelee kaupungista riippuen. Joissain kaupungeissa asukkaalle on määrätty tukityöntekijä, jota hän tapaa säännöllisesti. Esimerkiksi Porissa kehitettiin LIITU -liikkuvan tuen palvelu viemään palveluita asukkaan kotiin. (Karppinen ym. 2016, 34.)

Asumisen turvaamiseen kohdennettu tuki on asukkaan oikeus ja sitä asukkaan on otettava vastaan ainakin asumisen alkuvaiheessa. Tuen yhtenä tavoitteena on, ettei asunnottomuus toistuisi asiakkaan elämässä. (Granfelt ym. 2015, 73.) Viskarin ym. (2015) mukaan asunto ensin -mallin yhtenä tavoitteena on saada yksilöt integroitumaan yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi.

Isoihin asumisyksiköihin on kohdistettu kritiikkiä ja muun muassa Benjaminsen (2013, 7) tuo esille isojen asumisyksiköiden heikkoutena asuttaa henkilöitä, joilla on psyykkisiä sairauksia, päihderiippuvuutta sekä tarvetta vahvalle tuelle. Tällöin vaarana on henkilön ylläpitäminen riippuvuudessa, yhteiskunnallisissa ongelmassa ja asukkaiden välisissä konflikteissa. Granfelt ym. taas (2015) toteaa Suomen asunto ensin -mallin saaneen kansainvälistä kritiikkiä siitä, että sosiaalinen integroituminen on hankalaa asumispalveluyksiköstä käsin ja asumismuoto voi leimata asukkaita.

Asunto ensin -mallin on todettu vähentävän asunnottomuudesta johtuvia kustannuksia. Esimerkiksi Tampereella Härmälän tuettu asumisyksikkö onnistui saavuttamaan lähes 250 000 euroa säästöt yhden vuoden aikana mallin ansiosta. Yhden henkilön tarvitsemien palveluiden säästöt voivat olla jopa 9 600 euroa vuodessa verrattuna kustannuksiin, jotka aiheutuisivat siitä, että kyseinen henkilö on asunnottomana. Lisäksi pitkäaikaisasunnottoman henkilön asuminen säästää noin 15 000 euroa yhteiskunnan varoja vuodessa. (Y-Säätiö 2017, 12.)

4.4 Asunto ensin -asumispalvelut Pohjoismaissa

Aiemmassa alaluvussa (4.2) olemme käsitelleet alkuperäistä asunto ensin -mallia sekä sen soveltamista Suomessa. Tässä luvussa tarkastelemme asunto ensin -mallia Pohjoismaissa: Ruotsissa, Norjassa sekä Tanskassa. On kuitenkin otettava huomioon, että mallin soveltamiseen vaikuttavat jokaisen maan asunnottomuuspolitiikan historia sekä asunnottomuusongelmaan liittyvät erityispiirteet. (Perälä & Jurvansuu 2016, 529).

Ruotsissa käynnistettiin asunto ensin -mallit ensimmäisinä Tukholmassa ja Helsingborgissa. Vuonna 2013 mallista tuli pysyvä osa Helsingborgin kaupungin sosiaalista asunto-ohjelmaa ja vuoden 2015 lopussa neljätoista kuntaa oli asunto ensin -mallissa mukana. Kaikki kunnat noudattavat asunto ensin -mallin periaatteita, mutta niiden toiminnalliset yksityiskohdat eroavat toisistaan. Tulokset ovat yleisesti ottaen olleet hyviä kaikille näille asunto ensin -palveluille sekä palvelun käyttäjien tyytyväisyydellä että asumisen pysyvyydellä mitattuna. (Housing First in Sweden.) Asunnot on hankittu kunnallisilta sekä yksityisiltä vuokranantajilta ja ne ovat olleet hajasijoitettuja. Asukkaille on ollut tarjolla tukea vuorokauden ympäri, mutta ACT-periaatteen mukaista tukea ei ole ollut mahdollista järjestää kaikissa kunnissa. (Kristiansen 2013, 20.)

Norjassa asunnottomuus on vähäistä verrattuna useisiin muihin Euroopan maihin. Noin 150 000 ihmisen Norjassa arvioidaan olevan hankalassa asemassa asuntomarkkinoilla ja noin 6 200 heistä on kodittomia. (Housing First in Norway.) Norjassa ensimmäinen asunto ensin -mallin projekti käynnistyi vuonna 2012.

Tästä kolme vuotta myöhemmin neljässätoista kunnassa käynnistettiin asunto ensin -mallin projekteja. Projektien rahoittajina toimivat Husbanken, Terveystieteiden osasto, lääninhallitukset sekä kunnat itse. (Housing First-NAPHA.)

Useimmissa projektikunnissa asunnot olivat hajasijoitettuja kunnan asuntoja. Drammenissa, Bergenissä ja Mossissa asunnot olivat vuokrattu yksityisiltä henkilöiltä. Yksi Mossin asunto ensin -projektissa mukana olleista asukkaista oli osannut asunnon itselleen. (Snertingdal 2014, 10.) Heinäkuussa 2015 Norjassa oli kuusitoista asunto ensin -palvelua, joiden tuen piirissä oli 237 henkilöä. (Housing First in Norway).

Suurimmat Norjan asunto ensin -hankkeet jäivät kauas tavoitteistaan saada 40-50 osallistujaa tuen piiriin. Yksi syy tavoitteiden toteutumattomuuteen liittyi siihen, että hankkeissa keskityttiin asuntoja odottavien osallistujien ongelmien ratkaisuun. Hankkeeseen osallistuneilla henkilöillä oli ollut enemmän ennakoimattomia ongelmia. Sopivien asuntojen löytäminen oli ollut myös haastavaa. Kaikki osallistujat eivät olleet samassa asuntotilanteessa tullessaan mukaan hankkeisiin. Joillakin osallistujista oli olemassa ennestään asunto, jonka he olivat vaarassa menettää. Toiset taas olivat kodittomia ja osa otettiin mukaan ohjelmaan heidän odottaessaan asuntoa. Niiden asukkaiden osuus, jotka olivat hädetty tai jotka olivat vaarassa tulla hädetyksi asunto ensin -projektin asunnosta, näyttäisi olevan Norjassa suurempi kuin muualla maailmalla arvioiduissa hankkeissa. Tähän on mahdollisena syynä esitetty asunnon saaneiden keskimäärin paremmat lähtötilanteet muihin maihin verrattuna. Nähtiin, että jo aiemmin asunnon omalla olisi vähäisempi motivaatio pitää kiinni tarjotusta asunnosta kuin asunnottomilla. Ylipäätään Norjan korkeatasoisen sosiaaliturvan epäiltiin laskevan motivaatiota säilyttää asunto. (Snertingdal & Bakkeli 2015, 13–49.)

Yksi Euroopan suurimmista asunto ensin -ohjelmista on toteutettu Tanskassa. Vuosien 2008–2013 kansallisessa strategiassa kohdistettiin asumispalveluja yli tuhannelle kodittomalle, joilla oli erityisen tuen tarve. Strategiassa keskityttiin seitsemääntoista kuntaan, joissa esiintyi eniten asunnottomuutta mukaan lukien Tanskan kolme suurinta kaupunkia Kööpenhamina, Århus ja Odense. Erityista-

voitteena oli vähentää vaikeasti asutettavien ihmisten määrää, puuttua tehokkaammin nuorten asunnottomuuteen sekä vähentää asunnottomuutta, joka liittyi sairaaloista kotiutettaviin ja vankiloista vapautuviin ihmisiin. (The Danish homelessness strategy.)

Vuonna 2010 Kööpenhaminan kunta perusti tukipalveluita tarjoavan Assertive Community Treatment (ACT) -ryhmän osaksi Tanskan kansallista asunnottomuusstrategiaa. Moniammatillinen ryhmä tarjosi tiivistä tukea aiemmin kodittomille henkilöille, joille oli järjestetty pysyvä asunto joko kunnan vuokra-asunnosta tai ohjelmaan liitetystä asumisyksiköstä. (Benjaminsen 2013, 5.)

Tanskan mallissa on ollut käytössä kolmenlaisia asuntoja: hajasijoitettuja kunnallisia asuntoja, yhteisöllisiä asumisyksiköitä, joissa asukkailla on omat asunnot sekä ryhmäkoteja, joissa asukkaiden oli jaettava keittiö ja kylpyhuone. Ryhmäkohteissa on ollut pysyvä henkilökunta paikalla. Muiden asumismuotojen tuki on perustunut pelkästään ACT-malliin. Kaikissa asumismuodoissa palvelun käyttäjät maksavat vuokran heidän toimeentulotuestaan tai eläkkeestään. (Benjaminsen 2013, 19–21.)

Itsenäisestä asumisesta saadut kokemukset olivat positiivisia. Todettiin, että negatiivisia vaikutuksia on enemmän asumisyksiköissä, joihin sijoitetuilla ihmisillä on samankaltaisia ongelmia. Kokemukset tukevat hajautettujen sosiaalisten asuntojen käytön lisäämistä. (Benjaminsen 2013, 47). Haasteena on näiden asuntojen saatavuus. Esimerkiksi Kööpenhaminan kunta voi jakaa yhden kolmasosan kaikista omista vapautuvista asunnoistaan kotitalouksille, jotka tarvitsevat kiireellisesti asuntoa ja tästä osuudesta kilpailevat muun muassa yksinhuoltajat ja vammaiset. Asunnon saaminen voi kestää neljästä kuuteen kuukautta, koska asuntojonot ovat pitkiä ja asuntoja vapautuu vähän. (Benjaminsen 2013, 18.)

5 SOSIAALINEN INTEGRAATIO

Yhtenä asunto ensin -mallin tavoitteena on kuntoutumisen lisäksi sosiaalinen integraatio. Onnistunut sosiaalinen integraatio tarkoittaa sitä, että entiset pitkäaikaisasunnottomat kykenevät osallistumaan itselleen mielekkääseen toimintaan ja ylläpitämään merkityksellisiä sosiaalisia suhteita. (Granfelt ym, 2015). Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä tuetaan asukkaan osallisuutta omaa elämää koskevissa asioissa sekä kiinnittymistä ympäröivään yhteisöön. Samalla vahvistetaan yhteydenpitoa luonnollisiin verkostoihin kuten perheenjäseniin. Asumispalveluyksikössä järjestettävät matalan kynnyksen toiminnot, esimerkiksi yhteiset kahvihetket, erilaiset harrastusryhmät ja työtoiminta, antavat mahdollisuuden löytää sisältöä päiviin vaihtoehtona päihteidenkäytölle. Asumisyksikössä voivat parhaimmillaan yhdistyä asukkaiden ja yksikön sisäinen yhteisöllisyys. Tällöin yhteisöllisin menetelmin toteutuva ammatillinen tuki vahvistaa asukkaiden keskinäistä jakamista, yhteisistä kokemuksista kumpuavaa ymmärrystä ja vertaistuen elävyyttä. (Granfelt ym.2015).

Niin asumisyksikkömuotoiseen kuin hajasijoitettuun asumiseen voi sisältyä sosiaalista integraatiota heikentäviä tekijöitä. Toimettomat päivät ja yksinäisyys ovat suuria haasteita, kun asunto on järjestynyt. Ne saattavat vaikeuttaa kotiutumista asuntoon, ja sosiaalisten suhteiden luominen voi olla hankalaa. (Benjaminsen 2013; Granfelt ym. 2015.)

Asumisyksiköissä järjestetyt toiminnot eivät Granfeltin ja kumppaneiden (2015, 77) mukaan vielä poista sosiaalis-taloudellista eriarvoisuutta ja osattomuutta, mikä määrittää pitkäaikaisasunnottomien elämää vielä pitkään. Sosiaalis-taloudelliselle eriarvoisuudelle voidaan ajatella tarkoitettavan tilannetta, jossa henkilön sosiaalinen ja taloudellinen tilanne on heikko verrattuna valtaväestöön. Elämänlaadun huonontumiseen vaikuttavat sosiaaliset, taloudelliset ja terveydelliset ongelmat, joiden vuoksi ihminen voi kokea osattomuutta (THL. Hyvinvointi ja terveyserot 2017.)

Integroituminen sanana tarkoittaa sopeutumista tai sulautumista johonkin. Rudolf Ambtman (1990, 4-5) tutki väitöskirjaa varten kroonisesti mielisairaiden kuntoutujien integroitumista yhteisöön. Tutkimuksen kohteet asuivat joko avohoidossa itsenäisesti tai asumisyksiköissä, joissa on jatkuvasti henkilökunta paikalla. Hän jakoi integroitumisen kahteen lajiin: lähi-integraatioon (proximal external integration, PEI) ja etäintegraatioon (distal external integration, DEI). Lähi-integraatio koostuu sosiaalisista yhteyksistä ja toiminnasta asuinpaikan välittömässä läheisyydessä. Lähi-integraatiossa naapuri tunnetaan nimeltä tai hänet on kutsuttu kotiin vieraaksi. (Ambtman 1990, 146.) Etäintegraatio taas muodostuu asukkaista yhteyksistä ja aktiviteeteista, jotka ovat kaukana naapurustosta. Lähi-integraation Ambtman (1990, 4) määrittelee yhden korttelin päässä asunnosta koetuksi integroitumiseksi ja etäintegraation tätä pidemmän matkan päässä koetuksi integroitumiseksi.

Ambtman (1990, 4-5) on pyrkinyt kehittämään malleja, joiden perusteella voitaisiin ennustaa integroitumista. Hänen mukaansa lähi-integraatioon vaikuttavat eniten yksilölliset tekijät ja sen ennustettavuus on huono. Etäintegraatio on paremmin ennustettavissa ja siihen positiivisesti vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa yksinasuvien eläkeläisten läsnäolo naapurustossa, mielisairauden yleinen hyväksyttävyyys, itsenäinen asuminen ja kuntoutujien usko siihen, että hoitohenkilökunta tukee integroitumista.

Wong & Salomon (2002) kehittivät mielenterveyskuntoutujia koskevan yhteisöintegraation mallin, jossa he jakoivat integraation kolmeen osaan: fyysiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen. Fyysisessä integraatiossa henkilö viettää aikaa kotinsa ulkopuolella, osallistuu yhteisön toimintaan ja käyttää yhteisöresursseja omasta aloitteestaan. Sosiaalinen integraatio tarkoittaa tässä mallissa sosiaalista vuorovaikutusta naapureiden kanssa. Psykologinen integraatio kuvaa sitä, missä määrin henkilö tuntee kuuluvansa yhteisöön ja kokee tunneyhteyttä naapureihin. (Aubry, Flynn, Virley & Neri 2013, 221.) Lukuisat tutkijat (Gulcur 2007; Kloos & Shah 2009; Yanos 2007) ovat käyttäneet yhteisöintegraation teoriaa pohjana tutkiessaan asunto ensin -mallin mukaisten hajasijoitettujen asuntojen vaikutusta integroitumiseen. Tulosten perusteella integroituminen on onnistunut parhaiten

niillä, jotka ovat päässeet asumaan itsenäisesti. (Ornelas, Martins, Zilhão & Duarte 2014, 31.)

5.1 Nimby-ilmiö naapuruston vastuksen käsitteenä

Sekä sosiaalinen integraatio että integraatio yleisemmin ovat keskeisiä käsitteitä opinnäytteessämme. Niiden toteutumiseen osaltaan vaikuttavat nimby-ilmiö eli paikalliset kiistat, joissa asukkaiden toimesta puolustetaan omaa asuinalueetta sinne aiotuilta ei-toivotuilta ympäristön muutoksilta, joita ovat esimerkiksi sosiaalihuollon yksikkö, jätteenkäsittelylaitos tai kerrostalojen rakentaminen (Kopomaa & Peltonen 2008, 9). Nimby -käsite tulee englanninkielisen sanoista Not In My Back Yard, joka on suomennettu ”ei meidän pihallamme”. Käsitteellä viitataan asukkaiden tai asukasyhdistysten toimintaan, joilla vastustetaan lähialueelle tai naapurustoon sijoitettavaa rakentamista tai toimintaa. Tyypillisesti hankkeiden vastustajat ajattelevat, että hanke voidaan toteuttaa jossain muualla kuin omalla asuinalueella. (Kopomaa & Peltonen 2008, 9.) Nimby -ilmiöön liittyvät usein pelko ja huoli omasta tai lasten turvallisuudesta.

Hyväosaiset, he, joilla on varsin harvoin kokemuksia köyhyydestä, asunnottomuudesta sekä sosiaalisesta eksklusiosta, eivät halua huono-osaisia omalle asuinalueelleen. (Viskari ym. 2016, 34.) Eryityisesti ollaan huolissaan siitä, että omistusasuntojen hinnat laskevat, jos vieressä on asumisyksikkö. Häiriökäyttäytymisen ja asukkaista aiheutuvien ympäristöhaittojen uskotaan lisääntyvän. Yrittäjät pelkäävät näpistelyiden lisääntyvän omilla liikkeissä. Lapsia ja nuoria halutaan suojella poikkeavasti käyttäytyviltä ihmisiltä. Poikkeavuus herättää vihaa ja pelkoa ihmisissä (Sihvola 2008, 31).

Nimby-kiistojen on nähty voimakkaimmin tulevan esille hyvin toimeen tulevilla, usein tiiviillä pientalojen muodostamilla asuinalueilla, joissa koulutustaso on keskimääräistä korkeampi (Viskari ym. 2016, 34). Viskarin (2016) mukaan naapureiden leimaaminen nimbyilijöiksi ei kuitenkaan ole rakentavaa, koska sen taustalla

on usein pelkoa. Ympäristötyön keinoin voidaan lisätä tietoa ja myönteisiä kokemuksia, mikä auttaa vähentämään pelkoja. Tavoitteena on, että asumis- tai tukiyksikkö on jossakin vaiheessa hyväksytty osaksi asuinalueita.

Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä ympäristötyötä on tehty aktiivisesti. Nimetyt työntekijän lisäksi kaikki työntekijät osallistuvat ympäristötyöhön asukkaiden kanssa. (Helsingin Diakonissalaitos, asuinalueiden ympäristötyö). Ympäristötyöhön kuuluu olennaisena osana asukkaiden kanssa lähiympäristössä tehtävät ympäristökierrokset, joihin liittyvät roskien poimiminen sekä tarvittaessa bussipysäkkien siivoaminen. Sen lisäksi ympäristötyöntekijä pitää säännöllisesti yhteyttä naapureihin ja yhteistyökumppaneihin kutsumalla heitä yhteisiin naapurustotyönkokouksiin, jotka ovat avoimia tilaisuuksia kaikille asiasta kiinnostuneille. Asukkailla on myös mahdollisuus halutessaan osallistua kokouksiin ja saada tätä kautta omaa ääntään kuuluville.

5.2 Nimby-ilmiön tapausesimerkkejä

Tähän lukuun olemme keränneet muutamia esimerkkejä nimby-ilmiön esiintymisestä lähimenneisyydessä. Kaikki esitellyt tapaukset ovat pääkaupunkiseudulta.

Varhaisimpia esimerkkejä Nimby-ilmiöstä on, kun Vantaalla suunniteltiin 1970-luvun alusta lähtien asunnottomille ensisuojaa. Hankkeelle ei kuitenkaan löytynyt tonttia naapuruston vastustuksen takia. Päättäjät eivät osanneet selkeästi ottaa kantaa asiaan. Päätös ensisuojan rakentamisesta löytyy vasta vuosien 1984–1988 kuntasuunnitelmista. Vauhtia ensisuojan rakentamiselle saatiin valtakunnallisesta sosiaalihuollon suunnitelmasta, jonka mukaan ulkona asuville oli osoitettava perustarpeet täyttävä asuinpaikka vuoteen 1987 mennessä. Sosiaalihuollon suunnitelmaa käytettiin myös perusteluina ensisuojan välttämättömyydelle. Vihdoin vuonna 1989 Koisorannan hoitokoti aloitti toimintansa. (Hokkanen 2009, 62–63.)

Vierauden vastustus koetaan suvaitsevaisuuden puutteena. Naapuruussuvaitsevaisuutta käsiteltäessä joku suvaitsee ja joku on suvaittu. (Kopomaa 2008, 155.)

Sininauhasäätiö osti 2000-luvulla kiinteistön Helsingin Taka-Töölöstä, ja vuonna 2006 ennen remontin alkamista pidettiin tiedotustilaisuus, jossa kerrottiin tiloihin tulevan Ruusulankadun asumisyksikön. Asumisyksikön tulo Helsingin kantakaupungin alueelle aiheutti kiivasta vastusta paikallisissa asukkaissa. Pro Töölo - kansanliike keräsi 1600 nimeä sisältävän adressin asumisyksikön tuloa vastaan. Vetoimuksessa todettiin, että Töölön yksikkö on liian suuri ja tukiasunnot olisi parempi sijoitella pieninä yksiköinä eri kaupunginosiin. Läheisten taloyhtiöiden asukkaat väittivät rakennuslupaa lain vastaiseksi. Hankkeen valmisteluihin meni viisi vuotta, ja lopulta vuonna 2009 rakennuslautakunta hylkäsi kaikki asiasta tehdyt oikaisuvaatimukset. (Viskari ym. 2016, 49.) Ensimmäiset asukkaat pääsivät muuttamaan Ruusulankadulle loppuvuodesta 2012.

Yksi tuoreimmista Nimby-kiistoista liittyy Kauniaisissa omakotitaloon avattuun turvapaikan saaneiden lasten perheryhmäkotiin. Omakotitaloalueella sijaitsevaan taloon oltiin sijoittamassa enintään yhdeksän alaikäistä maahanmuuttajaa. Perheryhmäkodin toiminnasta vastaisi Helsingin Diakonissalaitos. Joidenkin asukkaiden mukaan Kauniaisissa sijaitseva omakotitaloalue on liian syrjäinen ja tasokas sopiakseen asuinpaikaksi yksin Suomeen saapuneille pakolaislapsille. (Moilanen 2016.) Asiasta tehtiin Kauniaisten kaupungin rakennuslautakunnalle kannanotto, jossa asukas ilmoitti edustavansa koko naapurustoa. Kannanotossa asukas perusteli, että talo on liian hieno maahanmuuttajalasten asunnoksi ja antaa vääränlaisen kuvan asumisesta. Hän myös pelkäsi asuntojen hinnan sekä turvattomuuden lisääntymistä. (Kauniaisten kaupunki, rakennuslautakunnan pöytäkirja 28.9.2016.) Kannanottoa käsiteltiin Kauniaisten kaupungin rakennuslautakunnan 28.9.2016 pidetyssä kokouksessa, jossa kuitenkin päädyttiin kannanotosta huolimatta antamaan tilapäinen lupa ottaa omakotitalo majoitustoimintakäyttöön. Myöhemmin asiasta tehtiin valitukset Helsingin hallinto-oikeudelle koskien rakennuslautakunnan tekemää rakennuslupapäätöstä ja hankkeen aloituslupaa (Kauniaisten kaupunki, rakennuslautakunnan pöytäkirja 25.1.2017). Helsingin hallinto-oikeus päätyi kuitenkin hylkäämään valitukset 13.7.2017 pidetyssä kokouksessaan ja totesi perusteluissa, että ryhmäkoti ei aiheuta merkittäviä haittoja ympäristöön (Örn 2017).

5.3 Kuninkaankallion asumispalveluyksikköön liittyvää poliittista keskustelua

Kuninkaankallion asumispalveluyksikkö on herättänyt koko sen olemassaolon ajan paljon keskustelua niin sosiaalisessa mediassa kuin poliittisella tasolla. Espoon kaupunginvaltuutettu Ulla Palomäki ja 24 muuta valtuutettua allekirjoittivat 27.2.2017 valtuustoaloitteen, jossa valtuutetut vaativat, että pitkäaikaisasunnottomille tarkoitetuille asuntoloille laaditaan mitoitusrajoitukset ja paremmat ohjeet sijaintiin liittyviin kysymyksiin. Valtuustoaloitteessa oli käytetty esimerkkinä Kuninkaankallion asumisyksikköä. Aloitteessa on kuvailtu Kuninkaankallion asukkaiden aiheuttaneen häiriöitä ja pelkoja lähiympäristön asukkaille. Valtuustoaloitteen tekijöiden mielestä tällaiset asuntolat sopivat kaupunkimaisempaan ympäristöön eivätkä lapsiperheiden suosimille alueille. Mitoituksen pienentämistä perusteltiin häiriöherkkyydellä ympäristöön nähden ja pelättiin isossa yksikössä ongelmien kärjistymistä, mikä taas lisäisi riskiä rikosten lisääntymiselle. Valtuustoaloitetta käsiteltiin sosiaali- ja terveyslautakunnan kokouksessa 31.5.2017 sekä kaupunginhallituksen kokouksessa 5.6.2017. Molemmissa kokouksissa päädyttiin samantapaiseen päätökseen: "Pitkäaikaisasunnottomat päihteidenkäyttäjät pyritään jatkossa ensisijaisesti sijoittamaan pienempiin yksiköihin ja asuntoihin eri puolille Espoota." (Espoon kaupunki. Kaupunginhallitus pöytäkirja 5.6.2017.)

Kahden kuukauden päästä tästä päätöksestä kunnanvaltuutetut Ulla Palomäki ja Mia Laiho tekivät toivomusaloitteen 21.8.2017 pidetyssä Espoon kaupunginvaltuuston kokouksessa. Toivomusaloitteessa esitettiin Kuninkaankallion asumispalveluyksikön asteittaista alasajoa. Asiasta ei päästy kokouksessa yksimielisyyteen, minkä seurauksena siitä järjestettiin kunnanvaltuutettujen kesken äänestys. Toivomusaloite hyväksyttiin 31 äänellä: 20 äänesti vastaan ja 24 äänesti tyhjää. Valtuuston toivomuksessa todetaan, että Kuninkaankallion asumisyksikön purkaminen ja päihdeongelmaisten sijoittaminen pienempiin yksiköihin aloitetaan mahdollisimman pian PAAVO II- ja AUNE-ohjelmien mukaisesti. Tarvittaessa osa Kuninkaankalliosta voidaan säilyttää päihdeongelmaisten asumistarkoituksessa. Valtuusto esitti myös toivomuksen, ettei asumisyksiköitä tulevaisuudessa sijoitetaisi päiväkotien ja koulujen läheisyyteen. (Espoon kaupunki. Valtuuston pöytäkirja 21.8.2017.)

Osallistuimme Kuninkaankalliossa 28.8.2017 pidettyyn naapurustotyön kokoukseen. Kokoukseen oli kutsuttu Espoon kaupungin aikuissosiaalityön esimies Tapio Nieminen, joka kertoi asukasyksikön pienentämistä koskevien keskusteluiden käynnistyvän yhdessä Helsingin Diakonissalaitoksen Hoivan kanssa, mutta mitään nopeita ratkaisuja asiaan ei ole tulossa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Teimme opinnäytetyöstämme tutkimussuunnitelman ja lähetimme sen Helsingin Diakonissalaitoksen eettisen toimikunnan käsittelyyn puoltolausuntoa tavoitellen. Puollon saatuaamme työ meni Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva Oy:n asumis- ja päihdepalveluiden aluepäällikölle, jolta saimme varsinaisen tutkimusluvan opinnäytetyöllemme toukokuun puolessavälissä vuonna 2017.

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat asumispalveluyksikössä asuvat asukkaat ja siellä työskentelevät ohjaajat. Tutkimuksemme on laadullinen, ja asumispalveluyksikön asukkaiden osalta tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Alkuperäisistä suunnitelmista poiketen toteutimme asumispalveluyksikön ohjaajille Webropol-kyselyn sijaan ryhmäkeskustelun.

Teemahaastatteluihin osallistui seitsemän asukasta, joiden hankintaan saimme apua ohjaajilta. Haastateltaviksi valikoitui sekä miehiä että naisia, ja heidän ikänsä vaihtelivat 38 ja 70 vuoden välillä. Haastateltavien asumisaika Kuninkaan-kalliossa vaihteli 1 ½ vuodesta 5 vuoteen. Haastattelut toteutettiin asukkaille yksilökohtaisina teemahaastatteluina.

Ohjaajille suunnattuun ryhmäkeskusteluun valikoituivat henkilöt, jotka saapuivat sähköpostilla kutsuttuina paikalle. Ryhmäkeskusteluun osallistuneet ohjaajat olivat koulutustaustoiltaan lähihoitajia, sairaanhoitajia sekä sosionomeja. Keskustelijat olivat olleet töissä Kunkussa yhdestä viiteen vuoteen ja heillä oli työkokemusta sosiaali- ja terveydenhuoltoalalta viidestä vuodesta yli viiteentoista vuoteen. Osa heistä toimi yksikössä esimiestehtävissä.

Asumispalveluyksikön ohjaajille pidimme kaksi ryhmäkeskustelua. Ensimmäisessä ryhmäkeskustelussa ohjaajia oli kuusi, ja jälkimmäisen ryhmäkoko supistui kahteen sairastumisien, päällekkäisyyksien ja esteiden vuoksi. Käytämme tästä supistuneesta ryhmäkeskustelusta nimitystä parikeskustelu. Metodina ryhmäkeskustelu pohjautuu vuorovaikutteiseen keskusteluun ja on yksi laadullisen tutkimusperinteen tiedonkeruumetodeista.

6.1 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu asukkaille

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada näkyväksi asunto ensin -asumispalveluyksikössä asuvien asukkaiden ääni ja kokemukset naapuruston suhtautumisesta. Engel ja Schutt (2009, 309) kirjoittavat teemahaastattelun tavoitteesta saada tietoa haastateltavien omasta elämästä, kokemuksista ja näkemyksistä koskien tutkittavaa ilmiötä. Tämä vaatii tutkijoilta jalkautumista heidän reviirilleen. Teemahaastattelun avulla voi kohdentaa kysymyksiä juuri kohdehenkilöille sopiviksi, ja vuorovaikutuksellinen haastattelu voi olla mielekkäämpi myös tutkittavien näkökulmasta. Aikomuksenamme on ollut säilyttää haastatteluissa asukkaiden esiin tuomat näkemykset mahdollisimman autenttisina. Haluamme myös ymmärtää heidän näkemyksiään. Se on myös yksi laadullisen tutkimuksen tavoitteista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 181.)

Teemahaastattelulle ominaista on, ettei tarkkoja ennalta määriteltyjä kysymyksiä ole, vaan haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa. Opinnäytetyömme teemat määräytyivät tutkimuskysymysten pohjalta. Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan teemahaastattelua käytettäessä on suunnitteluvaiheen tärkeimpiä tehtäviä juuri haastatteluteemojen suunnittelu. Teemoiksi nousivat nykytilanteen kuvaus, kokemukset naapuruston kohtaamisesta, suhtautuminen naapurustoon, tuen saamisen kokemus ja sosiaalinen integraatio (Liite 3).

Eskola & Suoranta (2014, 89) sekä Hirsjärvi ym. (2013, 211) suosittelevat tekemään muutamia koehaastatteluita ennen oikeita haastatteluita. Lisäksi he esittävät huomion tutkittavien puheliaisuudesta. Jotkut haastateltavista saattavat olla puheliaita ja toiset hiljaisia. (Eskola & Suoranta 2014, 89; Hirsjärvi ym. 2013, 211.) Ennen varsinaisia haastatteluita teimme pari koehaastattelua läheisillemme testaten aiottuja haastatteluteemoja. Pilkoimme teemoja apukysymyksiksi (Liite 4), joiden avulla haastattelut oli helpompi toteuttaa ja uskoimme niiden auttavan myös haastateltavia vastaamaan kysymyksiimme. Päädyimme ensimmäisen haastattelun jälkeen vielä muokkaamaan haastattelurunkoa sekä lisäämään hienon tarkentavia kysymyksiä. (Eskola & Vastamäki 2010, 36.)

Teemahaastatteluun liittyvien käytännön järjestelyiden osuus on merkittävä. Miten ja millä tavalla haastateltava lupautuu haastatteluun? Alkuperäisen suunnitelman mukaan meidän oli tarkoitus käydä esittelemässä työtämme asukaskokouksessa ja sopia mahdollisia haastattelu-aikoja halukkaiden kanssa. Sovimme haastatteluiden tekemisestä yksikössä kesäaikana ja tuolloin osa talon toiminnasta oli kesätauolla. Näin ollen päätimme yhdessä ohjaajien kanssa, että heidän avustuksellaan keräämme haastateltavat. Heidän tehtäväkseen jäi kertoa opinnäytteestämme (Liite 1) ja sopia haastattelu-aikoja niiden asukkaiden kanssa, jotka olivat halukkaita osallistumaan. Haastattelupäiviksi valikoituivat päivät, jolloin työtoiminnan työvuorot olivat jo päättyneet ja siinä mukana olleet asukkaat pystyivät halutessaan osallistumaan haastatteluihin.

Ohjaajien etukäteen sopimat haastattelut asukkaiden kanssa muuttuivat sikäli, että kaikki lupautuneet peruivat. Ohjaajat onnistuivat kuitenkin saamaan uudet haastateltavat tilalle. Tällöin haastatteluun tulleella ei ollut juurikaan tietoa, mihin oli suostumassa, ja siksi tärkeänä lähtökohtana oli kertoa heille opinnäytetyöstämme, jotta asukas tiesi mihin oli osallistumassa.

Haastattelupaikkana toimi pienehkö neuvotteluhuone henkilökunnan toimistotilojen vierestä. Sen katsottiin olevan tarpeeksi häiriötön ja kuitenkin neutraali ja tuttu tila asukkaille. Olimme varanneet haastateltaville kahvia, pullaa ja irtokarkkeja haastattelun lomassa nautittavaksi. Aikataulutimme haastattelut niin, että olimme valmistautuneet kahteen haastatteluun saman päivän aikana. Yhteen haastatteluun varasimme aikaa puolitoista tuntia. Toteutuneiden haastatteluiden kesto vaihteli kahdestakymmenestä minuutista liki viiteenkymmeneen minuuttiin.

Esittelimme jokaiselle haastateltavalle opinnäytetyömme aiheen sekä tutkimuskysymykset. Ennen haastattelun alkua pyysimme haastateltavilta kirjallisesti suostumusta (Liite 2) osallistua haastatteluun sekä lupaa nauhoittaa haastattelu kahdella erillisellä nauhurilla, joiden toiminnan olimme varmistaneet aiemmin. Kerroimme heille myös mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu sen missä vaiheessa tahansa tai perua haastattelun käyttäminen osana aineistoa. Annoimme

haastateltaville tietoa siitä, millä tavoin käytämme opinnäytetyössämme haastatteluissa saatuja tietoja. Korostimme nimettömyyttä ja sitä, ettei heitä voida tunnistaa tekstistä. Lopuksi toimme ilmi työmme valmistuttua, että sekä suostumukset että litteroidut nauhat hävitetään.

Haastattelijan rooli on ohjata keskustelunomaista haastattelutilannetta niin, että teemat pysyvät mukana ja keskiössä. Haastatteluissa pyritään huomioimaan ihmisten tulkinnat ja heidän merkityksenantonsa. Haastateltavien vapaalle puheelle annetaan tilaa, vaikka teemoista pyritään keskustelemaan kaikkien tutkittavien kanssa. (Eskola & Suoranta 2014, 86–87.) Haastattelut pysyivät melko hyvin annettujen aiheiden sisällä. Joidenkin haastateltavien kohdalla puhe oli rönnyilevää ja asukas eksyi aiheesta. Meidän tehtävänämmä haastattelijoina oli ohjata haastateltava takaisin haastattelun aihepiiriin. Haastattelut nostivat haastateltavissa sekä haastattelijoissa esiin monenlaisia tunteita surusta iloon. Haastattelijoina tunsimme olevamme etuoikeutettuja saadessamme tutustua haastateltaviin ja kuullessamme heidän ajatuksiaan sekä mielipiteitään esitettyihin kysymyksiin. Päällimmäisenä ajatuksena haastattelijoille jäi haastatteluista mieleen, miten tärkeää on kohdata ihminen avoimesti ja ennakkoluulottomasti. Haastatteluiden loputtua kiitimme jokaista haastateltavaa. Haastateltavat myös kiittivät meitä. Koimme sen suurena luottamuksen osoituksena. Hirsjärvi ja Hurme (2008, 74–75) suosittelevat jättämään haastattelun loputtua aikaa haastateltavan kanssa keskusteluun. Haastateltavista yksi halusi jäädä vielä haastattelun jälkeä keskustelemaan kanssamme.

Haastattelut sujuivat lähes ilman häiriötekijöitä. Yhdellä haastattelukerralla haastateltavan kännykkä soi kesken haastattelun ja toisella joku työntekijöistä oli tulossa ovesta sisään, kunnes tajusi saman tien tilan olevan varattu. Jonkin haastattelun aikana naapurihuoneesta kuului kovaäänistä naurua, joka häiritsi luultavasti haastattelijoina enemmän kuin haastateltavaa.

Haastattelutilanteessa käytimme kahta nauhuria ja toisen esittäessä kysymyksiä haastateltavalle toinen kirjoitti muistiinpanoja sekä esitti lisäkysymyksiä tarvitta-

essa. Teimme haastattelut vuorotellen, jotta molemmille tulisi kokemus haastattelijan roolissa olemisesta. Kaikki haastateltavat antoivat luvan nauhoittaa keskustelut. Haastattelut toteutettiin kesäkuun lopun ja elokuun alun aikana. Kävimme asukkaiden haastatteluiden tiimoilta kolmena eri kertana Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä.

Litteroimme nauhat sanasta sanaan. Litteroitua materiaalia asukkaiden haastattelusta tuli yhteensä 79 sivua. Jaoimme litteroinnit keskenämme, emme litteroineet molemmat samoja haastatteluja. Teimme litteroinnit mahdollisimman pian haastatteluiden jälkeen, jotta ne pysyisivät paremmin muistissa. Kahden nauhurin käyttäminen haastatteluissa osoittautui jälkikäteen hyväksi ratkaisuksi. Litterointivaiheessa kävi kahden haastattelun kohdalla vahinko, jolloin puoli minuuttia tuhoutui toisen nauhurin nauhasta. Onneksi toisessa nauhurissa haastattelut säilyivät ja saimme tarkistettua tuhoutuneet kohdat.

Haastattelut sujuivat hyvässä hengessä ja lähes kiireettömästi. Yksi haastateltavista oli tosin hätäisen oloinen ja tuntui, että hänellä oli kiire päästä haastattelusta pois. Tämä aiheutti myös haastattelijassa paineen saada haastattelu vietyä mahdollisimman nopeasti läpi niin, ettei haastateltava hermostu ja jätä haastattelua kesken.

Toisen haastateltavan kohdalla jäimme miettimään, voimmeko haastatella häntä, koska hän oli niin uninen eikä oikein pysynyt hereillä. Kysyimme myös haastateltavalta kesken haastattelun, jaksako hän olla haastateltavana, mutta hän halusi jatkaa. Asia jäi meitä opiskelijoita mietityttämään haastattelun jälkeen, ja niin päätimme, ettei hänen haastattelunsa käyttäminen aineistona olisi hyvien eettisten tapojen mukaista. Emme ole käyttäneet hänen haastatteluaan tutkimusmateriaalina.

Helsingin Diakonissalaitoksen eettinen lautakunta toivoi opinnäytetyön puoltolausunnossa, että olisimme haastatelleet mahdollisimman monta ja vähintään kymmentä asukasta. Totesimme kuitenkin melko pian tehdessämme haastatteluja, että aineisto alkoi kylläntymään eli samat asiat toistuivat haastatteluissa, joten

tämä oli yksi syy, miksi emme lähteneet kasvattamaan haastatteluiden määrää. Eskola & Suoranta (2014, 62) toteavat aineistoa olevan tarpeeksi, kun haastatellut eivät tuo tutkimusongelmaan uutta tietoa.

6.2 Ryhmäkeskustelu ohjaajille

Tutkimuksen toiseksi aineiston keruumenetelmäksi suunniteltiin prosessin alussa Webropol-kyselyä, mutta aikataulullisten syiden vuoksi päädyimme ryhmäkeskusteluun. Totesimme myös opinnäytetyötä ohjaavien opettajien kanssa käydyn keskustelun perusteella, että meidän olisi helpompi omaksua ryhmäkeskustelu metodina käyttöön kuin opetella Webropolin tekemistä, mitä emme olleet aiemmin tehneet.

Ryhmäkeskustelu valikoitui nimenomaisena metodina, koska haluttiin antaa mahdollisuus jokaisen keskustelijan omille mielipiteille eikä mahdollisesti ohjata valmiilla kysymyksillä keskustelua mihinkään tiettyyn suuntaan. Ryhmäkeskustelulla tarkoitetaan järjestettyä tilaisuutta, jossa ryhmä keskustelee tietystä aiheesta fokusoidusti, mutta vapaamuotoisesti. Tarkoituksena oli saada tutkimusaineistoa, joka olisi keskusteluihin osallistuneiden täysin omia näkemyksiä, kokemuksia ja tulkintoja tutkittavasta aiheesta. Tutkittavat kohteet muodostavat otoksen perusjoukosta (Hirsjärvi 2013, 193; Uusitalo 1991, 90–91). Meidän tutkimuksessamme otoksen muodostivat asumispalveluyksikön ohjaajat, joista 8 osallistui keskusteluihin.

Tutkimusaineisto suunniteltiin kerättäväksi yhden ryhmäkeskustelun avulla. Pyrkimyksenämme oli selvittää, millaisia näkemyksiä ohjaajilla on naapuruston suhtautumisesta asukkaisiin ja päinvastoin. Halusimme myös tietää, eroavatko ohjaajien havainnot naapuruston kohtaamisista asukkaiden omista kokemuksista. Olimme kiinnostuneita myös tiedosta asukkaiden integroitumiseen liittyen ohjaajien näkökulmasta.

Sovimme ensimmäisessä yhteistyötapaamisessa ryhmäkeskustelun järjestämisestä, ja yksikön palveluasumisen esimies lupasi hoitaa käytännön järjestelyt

osallistujille informoimisesta lähtien (Liite 5). Ryhmäkeskustelu toteutettiin heinäkuun alussa ja keskusteluun osallistui kuusi yksikön ohjaajaa. Keskustelun aikana tarjosimme keskusteluun osallistuneille työntekijöille kahvia ja keksejä.

Ryhmäkeskustelua ohjaa ryhmänvetäjä, joka ei osallistu aktiivisesti käytävään keskusteluun. Ryhmäkeskustelussa ja ryhmähaastattelussa erona on, että haastattelussa ryhmänvetäjä esittää kysymyksen vuorotellen kaikille ryhmän osallisille, kun taas ryhmäkeskustelussa vetäjä pyrkii tietoisesti saamaan vuorovaikutusta aikaan ja osallistujia keskustelemaan teemasta keskenään. (Valtonen 2011, 89.) Käytimme apuna keskusteluteemoista muotoiltuja apukysymyksiä (Liite 6). Ryhmäkeskustelussa on tärkeää ottaa huomioon ryhmän koko, joka on yleensä 6-8 henkilöä.

Ensimmäinen ryhmäkeskustelu toteutettiin monitoimitilassa, johon järjestelimme pöydät ja tuolin niin, että jokainen näkisi toisensa. Tila tuntui aluksi haasteelliselta, sillä toisessa päässä tilaa oli talon asukkaita kahvilla ja tilasta oli läpikulku-liikennettä sisäpihalle. Kerroimme ääneen huomioistamme ja yksi ohjaajista kävi sulkemassa sisäpihalle johtavan oven, erotti tilan haitariovella sekä sulki oven, josta oli pääsy tilaan.

Käynnistimme keskustelutilanteen kertomalla opinnäytetyöstämme, sen tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Kävimme läpi myös tutkimukseen osallistumiseen liittyvän suostumuskaavakkeen, ryhmäkeskusteluun käytettävissä olevan ajan sekä ryhmäkeskustelun pääperiaatteet. Meidän opiskelijoiden kesken olimme sopineet, että toinen toimii ryhmänvetäjänä ja toinen kirjoittaa muistiinpanoja sekä täydentää, jos varsinainen ryhmänvetäjä ei huomaa kysyä täydentäviä kysymyksiä tai ohjata keskustelua oikeaan suuntaan.

Ryhmässä tulisi olla joku yhdistävä tekijä tai tietynlainen samanlaisuus, mikä edesauttaa me-hengen luomista ja luottamuksen vahvistumista (Eskola & Suoranta 2014, 98). Meidän tapauksessamme yhdistävä tekijä oli asumispalveluyksikössä työskentely. Ryhmissä olijojen joukossa oli sekä esimiehiä että asumis-ohjaajia. Jälkikäteen mietimme esimiesten läsnäolon vaikutusta keskusteluun. Uskallettiinko heidän läsnä ollessaan tuoda rehellisesti omia näkemyksiä esille?

Keskusteluiden jäädessä yksittäisiksi, emme pysty havaintojemme perusteella tunnistamaan näiden valtasuhteiden vaikutuksia.

Hirsjärven ym. (2013, 210) mukaan keskustelijat voivat olla myös luontevampia ja vapautuneempia, kun on useampia henkilöitä keskustelemassa. Toisaalta havaitsimme, että osa asiasta saattoi jäädä sanomatta asioiden ollessa keskustelijoille tuttuja ja näin tarvittiin vain hiukan asiaa, jotta toinen jo ymmärsi, mistä oli kyse. Ryhmäkeskusteluun osallistujat saattavat myös ajautua keskustelemaan asian vierestä yksityiskohtaisemmin, ikään kuin olisivat vain keskenään unohtaen varsinaisen keskustelun (Eskola & Suoranta 2014, 95–99).

Ryhmäkeskustelun etuna on, että se tuo asioita esille ryhmän omista lähtökohdista käsin sekä ruokkii luovuutta ja uusia ideoita (Valtonen 2011, 99). Sen avulla saadaan tietoa nopeasti ja useilta ihmisiltä yhtä aikaa. Asiassa voidaan päästä porautumaan syvemmälle kuin haastateltaessa vain yhtä ihmistä. Ryhmässä voi joku muistaa jotain, mikä toiselle ei olisi tullut mieleen, ja usein ryhmässä joutuu perustelemaan omaa mielipidettään tai kantaansa perusteellisemmin. Ryhmän avulla voidaan saada totuudenmukaisempi kuva tutkittavasta ilmiöstä, koska haastattelijan ohjaus ei ole niin voimakasta. Ryhmä vie itse keskustelua eteenpäin ja käyttää ilmiöstä arkikieltä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 42.)

Ryhmäkeskustelu oli erittäin vilkasta ja herätti keskustelijoissa paljon tunteita. Tämä aiheutti lukuisia tilanteita, joissa keskustelijat puhuivat toistensa päälle yrittäessään tuoda omaa mielipidettä yhtä aikaa esille. Tulkitsimme sen innostuneisuudeksi ja keskusteltavan asian olleen merkityksellinen keskustelijoiden näkökulmasta. Ryhmäkeskustelu kesti liki puolitoista tuntia. Keskustelusta syntyi sanasta sanaan litteroitua materiaalia 27 sivua.

Ensimmäisessä ryhmäkeskustelussa emme täysin välttyneet häiriötekijöiltä, sillä emme olleet huomanneet laittaa oviin varattu-lappuja. Keskustelutilanne keskeytyi kaksi kertaa, kun keskusteluun kuulumattomilla ohjaajilla oli asiaa keskustelussa mukana olleelle ohjaajalle. Tämä häiritsi hetkellisesti muita keskustelijoita sekä ryhmäkeskustelun vetäjää, mutta aika nopeasti kaikki saivat käsityksen

siitä, mistä oltiin keskustelemassa ennen häiriöitä. On hyvä myös kertoa haastattelututkimuksissa olosuhteista ja paikoista, joissa aineistot kerättiin. Samoin tulisi kuvata haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa ja myös tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2013, 232.)

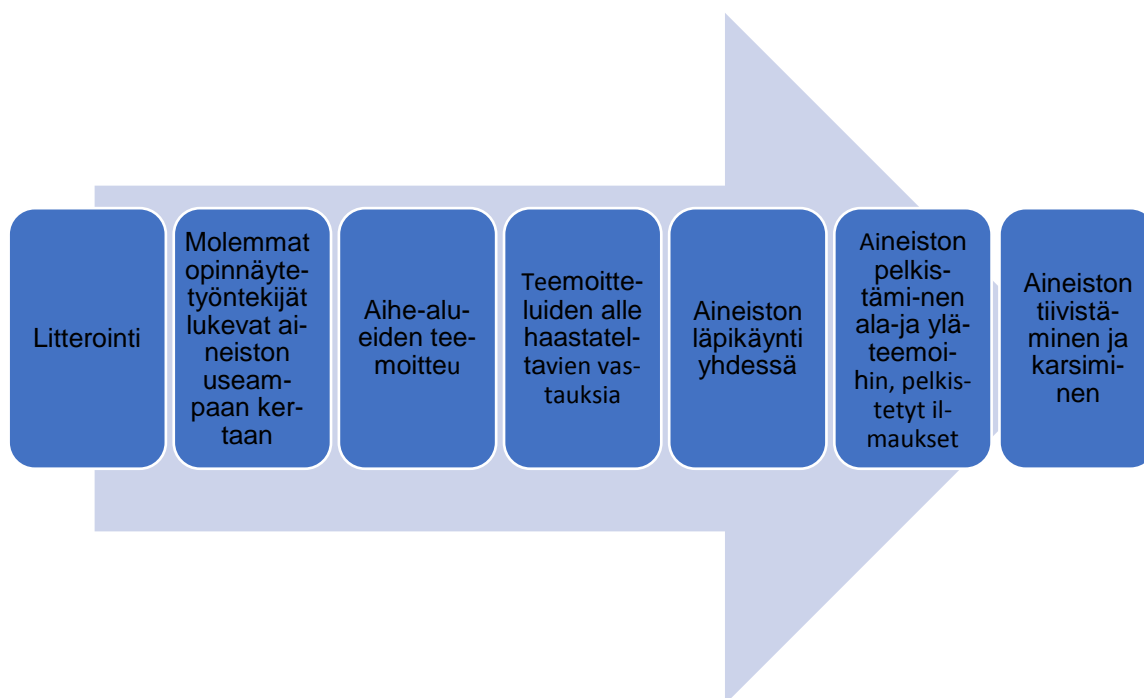
Halusimme järjestää myös toisen ryhmäkeskustelun, koska muun muassa ympäristötyötä tekevät ohjaajat olivat estyneitä osallistumasta ensimmäiseen keskusteluun. Saimme käytännön järjestelyt sekä sähköpostikutsut laitettua yhdessä vastaavan ohjaajan kanssa, mutta sairastumisen, loman ja väärinkäsityksen vuoksi toiseen keskusteluun osallistui vain kaksi ohjaajaa. Katsoimme kuitenkin tärkeäksi pitää toinen keskustelu, ja näin ryhmäkeskus- teluksi. Näiden kahden ohjaajan välinen dialogi toimi hyvin ja keskustelu eteni.

Parikeskus- telu käytiin neuvotteluhuoneessa, jonka pyöreään pöydän ääressä istuimme yhdessä keskusteltavien kanssa. Tarjolla oli kahvia, pullaa sekä irtokarkkeja. Koimme myös alussa melkoisen yllätyksen, kun toinen keskustelijoista alkoi spontaanisti kertoa aiheeseen liittyviä asioita, vaikka emme olleet vielä ehtineet esittää ensimmäistäkään keskustelukysymystä. Pian toinen keskustelijoista kommentoikin: *“Onks tarkotus, että me aletaan keskustelea vai onks teil joku kysymys?”* Alkuhäkellyksestä toivuttuamme saimme keskustelun etenemään suunnitellusti. Keskustelusta syntyi sanasta sanaan litteroitua materiaalia 23 sivua.

Litteroimme sekä ryhmä- että parikeskus- telun heti niiden jälkeen. Tämä vaihe oli erittäin työläs ja vei useita päiviä. Etenkin ryhmäkeskus- telu oli haastava litteroinnin kannalta. Emme olleet tavanneet kaikkia ohjaajia aikaisemmin, joten aluksi oli haastavaa oppia erottamaan, kuka ohjaajista oli äänessä. Hirsjärvi & Hurme (2008, 63) sekä Eskola & Suoranta (2014, 95) esittävät kyseisen ongelman ratkaisuksi videointia helpottamaan keskustelijoiden tunnistamista. Tätä toimintatapaa olisi meidänkin kannattanut pohtia ryhmä- ja parikeskus- teluiden tallentamisvaiheessa. Toinen haastava tekijä litteroinnin kannalta oli päälle puhuminen, josta jo mainitsimme aikaisemmin. Tämän seurauksena jouduimme kuuntelemaan joitakin kohtia äänitteestä useita kertoja varmistaaksemme, että saimme kaiken tiedon talteen.

6.3 Aineiston analyysimenetelmä

Opinnäytetyömme molempien aineistojen analyysimenetelmäksi valitsimme sisällönanalyysin, koska sen kautta on mahdollista muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty näkemys, joka kytkee saadut tulokset ilmiön laajempaan asiayhteyteen ja aiheeseen liittyviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajarvi 2013, 105.) Hirsjärven ym. (2013, 221) mukaan tutkimuksen ydinasia on kerätyn aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. Tutkimuksen analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän saa tutkimuskysymyksiin. Kuviossa 1 kuvaamme aineiston analyysin prosessin etenemistä opinnäytetyössämme.

Kuvio 1. Aineiston analyysiprosessin kaavio

Sisällönanalyysin avulla voidaan tehdä toistettavia päätelmiä tutkimusaineiston suhteesta sen asia- ja sisältöyhteyteen. Se on työväline, joka mahdollistaa uuden tiedon ja uusien näkemysten tuottamisen sekä tuo esiin piileviä tosiasioita. Tutkimusaineisto voi käsittää mitä tahansa, jos se on yhteydessä tutkittavaan ilmiöön

ja sitä voidaan koota, havainnoida ja analysoida. (Anttila 1998.) Karkeasti yleistettynä sisällönanalyysi on sekalainen joukko erilaisia tapoja, joilla laadullista aineistoa voidaan luokitella (Eskola & Suoranta 2014, 188).

Teemahaastattelun avulla saatu aineisto on yleensä laaja. Ennalta mietityistä teemoista ja apukysymyksistä huolimatta jokainen haastattelu kuitenkin eli haastattelun tuottamien vastausten mukaan ja jätti varaa spontaaneille kysymyksille. Tämän seurauksena saimme myös sellaista haastattelumateriaalia, joka ei ollut tutkimuskysymysten kannalta oleellista tietoa ja jota emme voineet hyödyntää opinnäytetyössämme. Jos haastateltavan ja haastattelijan välille muodostuu yhteys, sitä runsaammaksi muodostuu kertynyt aineisto. Normaalisti tutkijalla ei ole mahdollisuutta hyödyntää kaikkea keräämäänsä materiaalia eikä koko aineistoa ole tarpeen analysoida. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 135.)

Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto aluksi hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108). Tuomi ja Sarajärvi ovat kirjoittaneet Milesin ja Hubermanin (1994) kuvanneen aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysia karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi. Kolmivaiheinen prosessi pitää sisällään aineiston pelkistämisen, aineiston ryhmittelyn sekä teoreettisten käsitteiden luomisen.

Pelkistäminen tarkoitti prosessissamme sitä, että etsimme litteroidusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja, jotka voitiin alleviivata erivärisillä kynillä. Nämä alleviivatut ilmaisut listattiin peräkkäin erilliselle paperille otsikon alkuperäisilmaukset alle.

Aineiston ryhmittelyssä aineistosta poimitut ilmaukset käytiin läpi tarkoin ja aineistosta etsittiin samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmiteltiin ja yhdisteltiin alaluokiksi sekä nimettiin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Luokittelussa aineisto tiivistyy, koska yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110). Aluksi materiaalia oli niin paljon, että sitä oli vaikea hahmottaa.

Sen takia siirsimme luokittelut isolle paperille, josta oli helpompi muodostaa kokonaiskäsitys ja sitä kautta hahmottaa paremmin isompia kokonaisuuksia.

Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämisestä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia, niin kauan kuin se on sisällön näkökulmasta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi, 2013, 108–111.) Alaluokista muodostimme yläluokkia (Liite 7), jotka yhdistimme vielä pääluokiksi. Pääluokista nousivat tulososiossa käytettävät otsikot, joita ovat kohtaamiset ja niiden vaikutukset, kokemukset asumisesta ja integraatiosta, tuki naapuruston kohtaamiseen ja sosiaaliseen integraatioon sekä arjen toiminnot ja sosiaaliset suhteet. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110–111.)

Monia sisällönanalyysillä toteutettuja tutkimuksia on kritisoitu niiden keskeneräisyydestä, koska kerätyn aineiston pohjalta ei ole kyetty tekemään mielekkäitä johtopäätöksiä vaan järjestetty aineisto on esitelty ikään kuin tuloksina. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103–104.) Tämän edellä todetun kritiikin tulemme huomioimaan omassa tutkimuksessa ja pyrimme välttämään aineiston esittelemisen pelkästään tuloksina.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Ennen tutkimustyön aloittamista Kuninkaankallion asumisyksikössä tutkimussuunnitelmamme oli arvioitavana Helsingin Diakonissalaitoksen eettisessä toimikunnassa. Heidän oli varmistuttava siitä, että noudatamme tutkimuksen hyviä eettisiä periaatteita. Toimikunta edellyttää muun muassa, että jokaiselta haastateltavalta otetaan kirjallisen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. (Helsingin Diakonissalaitos, lausunnon hakeminen eettiseltä toimikunnalta.) Meille opinnäytetyöntekijöille oli myös ensisijaisen tärkeää toimia ohjeistuksen mukaisesti.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus on erittäin tärkeää. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 140.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta, ja se koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Hirsjärvi & Hurme (2008, 184–185) kannustavat pitämään haastattelupäiväkirjaa, johon voi esimerkiksi kirjoittaa arvioita toimivista haastattelukysymyksistä sekä havaintoja haastateltavista. Omassa tutkimuksessamme emme varsinaisesti pitäneet haastattelupäiväkirjaa, mutta kirjoitimme havaintoja haastatteluiden aikana sekä pidimme haastatteluiden jälkeen lyhyen reflektion, jossa kävimme haastatteluissa heränneitä ajatuksia läpi.

Pyrimme noudattamaan tutkimuksessamme hyviä tieteellisiä käytäntöjä sen jokaisessa vaiheessa. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa Hirsjärvi & Hurme (2008, 20) mainitsevat tärkeimmiksi eettisiksi periaatteiksi yleensä informointiin perustuvan suostumuksen, luottamuksellisuuden, seuraukset ja yksityisyyden. Tutkittavien itsemääräämisoikeus toteutuu, kun tutkimuksesta antaa riittävästi tietoa tutkittaville (Kallinen, Pirskanen & Rautiainen 2015, 150; Kuula 2006, 61). Tutkittava ei voi etukäteen tietää, mitä tutkimukseen osallistuminen tarkoittaa (Kallinen ym. 2015, 19). Tutkimukseen osallistuvien motivoimiseksi on hyvä kertoa, millaista uutta tietoa tutkimuksella tavoitellaan ja miten saavutettavia tutkimustuloksia voidaan kenties tulevaisuudessa hyödyntää (Kuula 2006, 105). Meidän opinnäytteeseemme osallistuneille asukkaille ja ohjaajille kerrottiin tutkimuksen tavoitteista ja sisällöistä se, mitä tiesimme ja olimme suunnitelleet. Koska laadullisessa tutkimuksessa muutokset ovat mahdollisia, on hyvä kertoa tutkittaville tutkimuskysymyksien mahdollisesta tarkentumisesta tai muuttumisesta tutkimuksen edetessä (Kuula 2006, 106).

Jokaiselle haastateltavalle kerrottiin tallennuslaitteiden käytöstä haastatteluiden aikana ennen kuin heiltä pyydettiin kirjalliset suostumukset haastatteluihin. Suostumuksessa kerroimme, että haastatteluita käytetään ainoastaan opinnäytetyötä varten, eikä haastateltavien henkilöllisyyksiä mainita opinnäytetyössä. Tämän lisäksi kerroimme, että haastattelu ja siihen liittyvä materiaali pidetään salassa ja se tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua.

Haastattelut tulisi litteroida mahdollisimman pian laadun säilyttämiseksi. On suositeltavaa, että kaksi henkilöä litteroi saman kohdan, jotta litterointeja voi verrata keskenään. (Hirsjärvi & Hurme 2008,185). Aikataulullisista syistä emme voineet noudattaa tätä suositusta vaan kumpikin opinnäytetyöntekijä litteroi eri haastatteluista. Ainoastaan epäselvissä kohdissa molemmat kuuntelivat saman nauhoituksen. Kävimme kuitenkin koko ajan keskustelua litteroitavista haastatteluista sekä jaoin toisillemme havaintoja ja ajatuksia, joita nousi esiin litteroiduista haastatteluista.

Hirsjärvi & Hurme (2008,185) korostavat, että haastatteluiden luotettavuus riippuu laadusta. Aineistoa ei voi sanoa luotettavaksi, jos ei ole haastateltu kaikkia haastateltavia, joita oli tarkoitus haastatella, äänitteiden kuuluvuus on heikko tai litterointityyli muuttuu kesken kaiken. Ennen litterointien tekemistä kävimme läpi, mitä litteroisimme ja kuinka tarkasti litteroisimme haastattelut. Päädyimme litteroimaan aineiston sanasta sanaan.

Tulosten tulkinnan suhteen Hirsjärvi ym. (2013, 234) ohjaavat tutkijaa tarkkuuteen ja tutkijan olisi kerrottava, millä perusteilla tutkija esittää tulkintoja ja mihin päätelmät perustuvat. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 141) suosittelevat tutkijaa antamaan lukijoille riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty, jotta he voivat arvioida tutkimuksen tuloksia. Siitä huolimatta, että olimme tehneet haastattelua varten haastattelurungon valmiiksi ja yrittäneet pitää sen mahdollisimman yksinkertaisena ja ymmärrettävänä, emme välttyneet tilanteilta, joissa haastateltava ei ymmärtänyt kysymystä tai sen tarkoitusta. Näissä tilanteissa yritimme avata sanaa tai kysymystä niin paljon, että haastateltava lopulta ymmärsi, mitä olimme tarkoittaneet. Tulkintaa tehdessä on myös hyvä pohtia, miten tutkijan oma kielenkäyttö aineiston keruun vaiheissa on vaikuttanut saatuihin tuloksiin ja kuinka tutkija on pystynyt ymmärtämään tutkittaviaan haastattelutilanteessa (Hirsjärvi ym. 2013, 229).

Tutkimukseen valikoituvat ne henkilöt, joilta oletimme saavamme parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 86) käyttävät nimikettä eliitiotonta tarkoittaessaan harkinnanvaraisen aineiston keruuta. Valintakriteereinä

tuolloin on esimerkiksi kyky ilmaista itseään, orientoituminen maailmaan ja puhekyky. Tutkimuksessamme kyseessä olivat teemahaastatteluun osallistuneet asukkaat, joiden toimintakyky oli riittävä. Toimintakyvyn riittävyden arvioivat työntekijät, joiden kautta saimme haastateltavat. Toisaalta myös me opiskelijat päädyimme arvioimaan yhden haastateltavan toimintakykyä sekä maailmaan orientoituneisuuden tasoa sillä tuloksella, että päätimme jättää hänen osuutensa tutkimuksen ulkopuolelle. Olisi ollut eettisesti arveluttavaa käyttää hänen haastatteluaan aineistona. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 86) korostavat edellä mainittujen asioiden huomioimista, jos tekee laadullista tutkimusta haastattelemalla esimerkiksi hoitolaitoksen asukkaita.

On otettava huomioon myös se, ettei haastateltava saavu paikalle. Onneksemme asumisyksikön ohjaajat olivat apunamme haastateltavien saamiseksi, koska kaikki alun perin lupautuneet asukkaat peruivat osallistumisensa haastatteluihin. Ohjaajien avulla saimme asukkaiden keskuudesta uudet halukkaat osallistujat. Eskola ja Vastamäki (2010, 39) muistuttavat myös, että päihtyneen henkilön haastattelu on jossakin määrin epäeettistä, koska haastateltava saattaa tuottaa sellaista puhetta, jota ei selvänä ollessaan tuottaisi. Tutkijoina olimme valmiita tarvittaessa arvioimaan, onko haastateltava siinä kunnossa, että ymmärtää mistä on kyse. Huomioimme myös turvallisuusnäkökulman valitsemalla haastattelutilaksi sellaisen tilan, josta olisi mahdollisuus pyytää apua tarvittaessa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tuloksissa kuvaamme asukkaiden kokemuksista liittyen seinänaapureihin sekä asumispalveluyksikön vieressä asuviin naapureihin. Miten asukas kokee kuuluvansa yksikköön ja asuinalueeseen, jossa asuu? Entä yhteiskuntaan?

Kuvaamme myös asioita ohjaajien näkökulmasta, miten heidän mielestään naapuruston suhtautuminen on vaikuttanut asukkaisiin ja miten asumispalveluyksikön ohjaajat tukevat asukkaita integroitumiseen?

Tutkimustulokset esitetään kirjallisesti. Tulosten esittämisessä etenemme haastattelurungon teemojen mukaisesti. Jokaisen tarkasteltavan teeman yhteydessä käytämme suoria lainauksia haastateltavien puheesta. Olemme käyttäneet lainauksissa hakasulkuja kohdissa, joista on jätetty sanoja pois. Mikäli haastateltavan puhe olisi ollut tunnistettavissa murteen takia, niin olemme muuttaneet hänen puheensa puhekielelle. Haastateltavien anonyymiyden suojaamiseksi olemme jättäneet pois heidän tunnistetietonsa, joita olimme käyttäneet litterointivaiheessa. Samoin olemme toimineet ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden työntekijöiden osalta.

7.1 Kohtaamisia ja niiden vaikutuksia

Naapuruston kohtaamiset voitiin jakaa kolmenlaisiin kohtaamisiin, joista ensimmäinen kuvastaa aktiivista vuorovaikutusta ympäröivän naapuruston kanssa. Osalla asukkaista oli kokemuksia, joissa naapuruston kanssa oli tervehditty tavatessa, saatettu vaihtaa muutama sana, vaihdettu katseita ja jopa kyläilyä oli ollut. Vuorovaikutus oli ollut positiivissävytteistä.

Et ja sit koittaa kuitenkin ite mieltä, sil tavalla niinku et hehän ovat kuitenkin ihan normaalinaapureita. Ja mekin ollaan omalta pohjalta, ainakin. Ja koettaa näyttää semmosta hyvää esimerkkiä. Sen takiahan ne tervehtiikin niinku.

No nehän on kiittäny. Niinku varsinkin ton työtoiminnan osalta, et on tullu positiivista palautetta ja käsittääkseni ne on tyytyväisiä.

Asukkaat kuvasivat myös vuorovaikutuksen välttämisen kokemuksia, jolloin naapurusto ei kohdannut asukkaita. Ohikävely voitiin katsoa normaaliksi suhtautumiseksi, kun siihen ei liittynyt elekieltä kielteisestä suhtautumisesta. Tien toiselle puolelle siirtymistä oli myös koettu. Asukkaiden puheissa korostui kokemus siitä, että heitä ei otettu bussin kyytiin, mikä hankaloitti liikkumista alueella.

Jos ne kattoo, et sielt tulee varsinkin jos on iso iso ryhmä ihmisiä ja niin niin, saattaa sil tavalla vaihtaa suuntaa mut. Ei oo enää ollu semmosta niin räikeetä. Et nyt tulee mukavasti noi ihmiset samalle pysäkillle ja...

...en voi lähteä viimisellä mahdollisella bussilla millä ehtisin, koska kuski ei välttämättä ota kyytiin. Varsinkaan, jos kukaan ei oo jäämässä.

Kielteiset kokemukset koskettivat myös eritoten lähikaupassa asiointia. Koko yksikön asukkaille oli annettu porttikielto kauppaan jossakin vaiheessa. Osa heistä kuitenkin asioi kaupassa, mutta koki sen olevan mahdollista vain sen vuoksi, ettei henkilökunta ehkä tiennyt heidän olevan Kuninkaankalliosta. Porttikiellon päätyttyä asukkaita saatettiin seurata kaupassa ja pyytää nähtäväksi kuittia jo ostetuista tavaroista tai ostoksia yleensä. Asukkaat kokivat itsensä leimatuiksi, minkä vuoksi asioiminen kaupassa oli haastavaa.

Myyjät seuraa perässä, ei oo koskaan katottu laukkuun, mut ne on kyllä nähny ettei sinne mitään mee, että tota siellä on käyny jonkun kans joka on, jonka ne on tienny olevan täältä ni ne varmaan tietää.

Yksi asukas kertoi kokeneensa kassajonossa tuhahtelua ja mutinaa muiden asiakkaiden taholta. Arvottomuuden ja toiseuden kokemukset aiheuttavat tunteen ulkopuolisuudesta. Muiden normaaliutta edustavien ihmisten reaktioiden pelättään viestivän halveksuntaa ja ennakkoluuloja. (Väyrynen 2007, 174).

Asukkaiden kokemuksiin pohjautuen kysyimme kuinka he toivoisivat heihin suhtaututtavan. Asukkaat toivoivat naapuruston suhtautuvan heihin normaalisti, ihmisinä. Toiveina oli, että naapurusto voisi olla rauhallisin mielin ja kunnioitus olisi molemminpuolista eikä heitä pelättäisi. Yksi asukkaista toivoi avointa suhtautumista.

...et voidaan vaihtaa muutama sana joidenkin kaa...

[...] mä toivoisin, ettei se johtais siihen, et naapurit pelkäis niin, et ne on ihan kauhusta mykkiä.

Yksi asukas kuvasi hyvin heihin kohdistuvia ennakkoluuloja, lähinnä pelkoa, ja niiden muuttumisen mahdollisuutta korjaavilla kokemuksilla. Tästä kuvauksesta tulkitsemme välittyvän muun muassa tiedon lisäämisen tarpeen. Kunkkulaisista ei tiedetä tarpeeksi, minkälaisista lähtökohdista asumispalveluyksikköön on muutettu ja miten asunnon saaminen on vaikuttanut asukkaiden elämään. Tasaver taisten kohtaamisten myötä voisi korjaavia kokemuksia syntyä ja asenteet muuttua.

[...]kun ei tiedetä niin pelätään pahinta ja koska niinku, eihän se käsitys voi muuttua koskaan, jos mikään ei kumoa sitä sun pelkoas, et mitään korjaavaa sinne tilalle...

Leimatusta identiteetistä voi olla vaikea päästä eroon yhteiskunnassa esiintyvien vahvojen ennakkoluulojen takia (Knuuti 2007; Väyrynen 2007). Entisten huumaidenkäyttäjien kohtaamia asenteita ja niiden vaikutuksia tutkinut Björk (2016) on todennut leimatusta identiteetistä eroon pääsemisen olleen erityisen vaikeaa silloin, jos narkomaanin leima on ollut vahvana. Negatiivisesti asennoituneet ihmiset vain vahvistavat tätä entisen käyttäjän leimaantumisen tunnetta ja tekevät leimatun identiteetin luopumisesta vielä vaikeampaa.

Asukkaat kokivat kuitenkin oman suhtautumisensa naapuruston asukkaisiin neutraalina tai positiivisena. Naapuruston asukkaat eivät olleet myöskään häirinneet Kuninkaankallion asukkaita, mikä koettiin hyvänä.

Jaa, kuvailisin, että se on aika tota semmonen neutraali. Et niinku, muutenkin tuntemattomien ihmisten kanssa, jollei ne niinku käy iholle niin emmä käy niitten iholle ja jos ne ei rupee juttelee niin emmä rupee juttelee niinku suomalainen, tuijottaa vaan pitkään kun toinen avaa suunsa.

No eihän ne oo mua mitenkään häirinny...millään tavalla.

Osalla asukkaista oli positiivinen suhtautuminen naapureihin, ja heillä olisi ollut halua tutustua heihin paremmin. Asukkaat kuitenkin kokivat, että Kuninkaankallion asumispalveluyksikössä asuminen olisi este paremmalle tuttavuudelle.

....No ehkä vähän utelias. Tossa lähellä on sellanen talo, ku siitä kävelee ohi mä katon usein siihen pihaan, siin on ihanii kaikkii sellasii, siel on ilmeisesti joku keramiikkapaja tai joku. Ni must olis kiva, jos olis mahdollisuus tulla tutuks naapurin kaa.....mut tää status kun on et olet kunkkulainen se tekee sen varmaankin täysin mahdottomaksi. Mä koen sen niin. Et jos mä menisin sinne niin varmaan soittais poliisit.

Kaikki haastatellut asukkaat olivat tietoisia ympäristöön kohdistuneista häiriöistä median ja Kunkun oman tiedotuksen kautta. Suurin osa heistä ymmärsi naapuruston reagoinnin tapahtuneisiin. Asukkaista muutama kertoi itse ohjeistaneensa muita asukkaita toimimaan oikein ja välttämään häiriökäyttäytymistä muun muassa julkisilla kulkuvälineillä liikuttaessa sekä kauppakäynneillä. Ohjaajat nostivat saman asian esille ryhmäkeskustelussaan. He olivat huomanneet asukkaiden opastavan toisiaan parempaan käytökseen. Ohjaajat arvioivat häiriötä aiheuttavien asukkaiden määrän suhteessa asukaslukuun nähden pieneksi, mutta vaikutuksiltaan suureksi.

Halusimme myös selvittää, millä tavalla asukkaat suhtautuivat omiin lähinaapureihinsa, joiden kanssa vuorovaikutustilanteita todennäköisemmin on. Pysytimme asukkaiden haastattelujen perusteella määrittelemään kolmenlaista suhtautumistapaa omiin lähinaapureihin. Kunnioittavassa suhtautumisessa koettiin olevan tasavertaisia naapureiden kanssa ja kirjoittamattomia yhteisön pelisääntöjä pyrittiin noudattamaan.

Kyllähän täällä niinku toimii kaikki, jos käyttäytyy itte rehellisesti muita kohtaan niin sä saat myös takas sen.

Naapuriavunanto ilmeni kahden asukkaan puheissa tärkeäksi. Siitä oli esimerkiksi sovittu hädän hetkille, jolloin voi soittaa hälytysnappia toisen puolesta.

.....sit ku joku huutaa apua ni sit pitää mennä väliin ja me kaikki pystytään painaa hälytystä, että kun se ei pysty painaa omasta kämpästään... sit jos se huutaa apua ja se kuuluu mulle ni mä painan ja ikävä kyllä se ei...

Naapuriavunantoa astetta pidemmälle vietyä Vertsi-vertaistoimijakoulutusta järjestettiin halukkaille asumispalveluyksikön asukkaille. Osallistuminen vaatii asukkaalta sitoutumista ja sopivaa elämäntilannetta. Vertsinä voi olla toisten asukkaiden apuna hoitamassa arkisia asioita esimerkiksi käydä kaupassa ja virastoissa, antaa neuvoja ja tarjota juttuseuraa. Vertaistoimijuus on tärkeää yhteisössä niin asukkaiden kuin vertaistoimijoidenkin kannalta.

Kolmas tapa suhtautua omiin lähinaapureihin oli selvästi välttelevä ja varauksellinen. Haluttiin antaa asumisrauha ja odotettiin sitä myös muilta. Yksi asukas totesi olevansa erakkoluonteinen eikä hakeutunutkaan kontaktiin muiden kanssa.

Kyl ne aika rauhassa antaa olla. No annan muitten olla omissa oloissaan.

Myös ohjaajien keskusteluissa nostettiin erakkoluonteisuus esiin. Tällöin asukas ei hakeudu porukoihin, ei ole seurallinen ja toivoo asumista omillaan. Asunto ensin -laatusuositukset ohjaavat toimintaa toteamalla asumissosiaalisen työn olevan myös haittojen vähentämistä. Halutessaan asukkaalla on oikeus vain olla ja asua. Kunkin asukkaan tarpeet pyritään huomioimaan ja tuetaan asumista kullekin sopivalla tavalla. Osallistumispakkoa ei asumispalveluyksikössä tulisi olla. Kyse on kuitenkin tavallisesta vuokra-asumisesta. Vuokralaisen velvollisuuksien hoitaminen ja itsestä huolehtiminen on riittävää. (Asunto ensin -laatusuositukset 25.4.2017.)

Ohjaajien ryhmäkeskusteluista voitiin nostaa esiin kolmenlaista ympäristön suhtautumista asukkaisiin: positiivista, huolehtivaa ja sosiaalista kontrollia/ negatiivista suhtautumista. Positiivinen suhtautuminen tarkoitti naapuruston suunnalta esimerkiksi avustusten antamista. Oli myös annettu hyvää palautetta ympäristötyön aikaansaannoksista ja katujen siivoamisesta.

Ja onhan ne asukkaat tehny sitä, että ne on käyny tossa siivoomassa katuja ja sitten on joku kehunut, että "Teettepä hyvää työtä" ja sit oli kerran bussi pysähtynyt ja siinä oli asukas siivoomassa bussipysäkkiä. Bussikuski oli sanonut, että " Hän onkin ihmetellyt, miten nää on niin puhtaana pysyny, että nyt hän ymmärtää." On asukkaat saaneet hyvää palautetta.

Huolehtimisella tarkoitetaan naapuruston ilmoituksia asukkaista, jotka ovat olleet esimerkiksi väsyneitä tai liian päihtyneitä selviytyäkseen omatoimisesti takaisin asumispalveluyksikköön. Naapuruston asukas on voinut saattaa asukkaat takaisin yksikköön.

Eikä se ole ihan sillä tavalla pelkästään, kun tottakai jotain häiriöitä näkyy, mutta muutaman kerran on ollut sellasta huolestunutta palautetta keväällä, kun he näkee kun meillä on myöskin tuolla tuetussa jokunen vanhempi asukas ja jos se on jotenkin kompastunut, tuupertunut, ehkä päihtynyt, väsynyt niin. Makaa ehkä jossain lähi bussipysäkillä niin he soittaa, et täällä olis tämmönen ja tämmönen niin oisko tämmönen teidän asukas tarvii apua, et onko joku tuonutkin jonkun tuolta.

Sosiaalisella kontrollilla tarkoitetaan muun muassa toimintaa, jossa huolehditaan yhteisön jäsenten normin mukaisesta käyttäytymisestä. Ohjaajien mukaan naapuruston nähtiin suhtautuvan yksikön olemassaoloon sekä sen asukkaisiin vahvalla kontrollilla. Koko asumisyhteisöllä koettiin olevan vahva stigma. Puhelinsoirot häiriöistä ja ilkeistä nähtiin aiheellisiksi, mutta toki niitä leimaa negatiivinen sävy. Jokainen yhteydenotto huomioitiin ja asiat pyrittiin selvittämään välittömästi sekä naapureiden että asukkaiden kanssa. Joskus naapurustosta oli käyty paikalla kertomassa häiriöistä.

Ohjaajat arvelivat mediassa esillä olleen keskustelun vaikuttavan ihmisten asenteisiin. Osittain myös tietämättömyys ja hyvin erilaisessa elämäntilanteessa eläminen voivat vaikuttaa suhtautumisen negatiivisuuteen (Viskari 2016, 34). Huomioitavaa oli, että ennen kunnallisvaaleja yksikkö oli nostettu yhdeksi poliittiseksi keskustelun kohteeksi. Toisaalta asukkaiden puolustus koettiin naapurustoa provosoivaksi ja työn haluttiin suhteessa naapurustoon toteutuvan hyvässä hengessä, joten puolustuspuheenvuoroja ei asukkaiden toiminnasta pidetty sosiaalisessa mediassa tai naapurustokokouksissa.

Naapuruston suhtautumisen vaikutukset näkyivät asukkaissa joko tunnetasolla tai arkipäiväisissä käytännön järjestelyissä. Yksi asukas kertoi saaneensa myönteistä palautetta naapureilta työtoiminnan osalta. Se oli tuntunut hänestä hyvältä. Positiivinen palaute lisää toimintakykyä ja kohottaa itsetuntoa myös ohjaajien kokemusten mukaan. Vain yksi haastatelluista asukkaista oli saanut naapureilta positiivista palautetta osakseen.

No totta kai se tuntuu hyvälle. Sama ku te saatte varmaan työstä hyvää palautetta niin, sehän tuntuu aina hyvälle ku saa positiivista palautetta.

Sen sijaan kielteisiä vaikutuksia jokainen asukas osasi nimetä ja ne perustuivat omakohtaisiin kokemuksiin. Myös mediassa esillä olleiden yksikköä koskevilla keskusteluilla oli ollut vaikutuksia. Asukkaiden kokemia tunteita olivat esimerkiksi alemmuudentunne, häpeä, uhma sekä ulkopuolisuuden tunne. Yksi asukas kertoi miettivänsä, menetetäänkö koko asumispalveluyksikkö ja toista mietitytti tuleeko sanomista joistakin asioista vain, koska hän on "kunkkulainen".

[...] voi tulla semmonen uhma, et ihan totta, että en minä ole yhtä kuin kaikki huonostikäyttäytyvät, mmm, tai sit voi tulla semmonen alemmuudentunne, että toikin varmaan tietää, että mäkin asun täällä tai et joo, kyllä se vaikuttaa monellakin tavoin, joskus hävettää,[...]

No, tottakai se luo sitä jännitettä siihen, että pystytäänks sitä paikkaa pitämään [...]. Niin kyl mä ainakin stressaan semmosista asioista,[...] Et jos joutuu miettimään sitä niinku, tuleeko sanomista

Muiden ihmisten ennakkokäsityksillä voi olla suuret vaikutukset päihdeongelmaisten identiteetin rakentumiseen. Anna Kulmala (2006) tutki väitöskirjassaan tätä identiteetin rakentumista sekä leimatun identiteetin ja toiseuden kokemuksia mielenterveysongelmaisten ja päihdeongelmaisten asunnottomien omasta näkökulmasta. Asunnottomat päihdeongelmaiset miehet kokivat tullessa kohdelluiksi ennemminkin jonkin ryhmän edustajana kuin omana itsenään. Vuosia sosiaalityön palveluita käyttäville asiakkaille saattoi kehittyä ”sosiaalihuollon asiakas” -leima. Leimaantumisen tuli ulkoa käsin ja kietoutui sekä sosiaaliseen että henkilökohtaiseen identiteettiin vaikuttaen identiteetin kielteiseen muodostumiseen. Toiseuden kokemukset näkyivät sosiaalisena eksklusiona: sosiaalisten suhteiden uupumisena, työttömyytenä, köyhyytenä, vaikutusmahdollisuuksien vähäisyytenä sekä puuttellisina hoidon ja avun saamisena. Myös erilaiset kielteiset ennakkokäsitykset liittyivät toiseuden kokemuksiin. (Kulmala 2006, 72.)

Negatiiviset kokemukset saivat asukkaat myös välttelemään tiettyjä ikävälle tuntuvia tilanteita. Yksi asukkaista kertoi jättäneensä kauppa-asiointin väliin tietyn myyjän ollessa työvuorossa. Sittemmin kyseisen myyjän lopetettua työt kaupalla asukkaan asiointi kaupassa normalisoitui. Eräs asukas oli miettinyt itselleen toisen osoitteen, jos sitä kysyttäisiin lähikaupassa asiointin yhteydessä.

Ku menin siihen ulko-ovesta sisälle, että mä näin, että se oli siellä niin silloin mä en mennytkään kauppaan kyllä. [...] Jos siellä kaupassa joku rupee mua niin kyllä mäkin melkein jätän sen käymättä. Mä valitsen sen ite.

Jos ne on kysyny, mä oon kelannu valmiiks osotteet jo tosta Aurooranmäestä.

Yksi haastavimmista asukkaiden kokemuksista oli kyydittä jääminen julkisilla kulkuvälineillä liikuttaessa. Moni heistä joutui ennakoimaan lähtönsä ja he käyttivät mielellään lähipysäkkejä varmistaakseen bussin kyytiin pääsemisen. Jopa Jorvin pysäkkiä noin kilometrin päässä käytettiin, jotta määränpäähän pääsy varmistuisi.

[...] sitten näistäkin kun bussit on ajanut ohi ja sillä tavalla.[...]Et on se ilkee, kun bussi ajaa ohi. Kun ei oo semmosta syytä.

Jos mä tiedän, et mun on oltava jossain ja on vain yks vaihtoehto ni otan Jorvilta bussin.

Toisaalta osa asukkaista myös ymmärsi liikennöitsijää ja puolusti kuskin päätöstä olla ottamatta kyytiin asukkaita. Asukkaat tiedostivat, että toisinaan käytös bussissa ei ole asianmukaista ja omista asioista puhuminen kovaan ääneen voi aiheuttaa jopa pelkoa. Joku kertoi kokeneensa alemmuudentunnetta ja häpeää muiden asukkaiden puolesta yhteisellä bussimatalla, kun nämä olivat jutelleet keskenään bussimatkan aikana päihteistä, rikoksista ja väkivallasta.

Ohjaajien kokemusten mukaan asumispalveluyksikön asukkaiden ja naapuruston asukkaiden välinen suora vuorovaikutus on vähäistä. Naapuruston suhtautumisen luonne koostui ympäristöstä saaduista palautteista sekä asukkailta peilautuneiden kokemusten kautta. Myös median merkitys oli suuri. Kuten aiemmin on todettu, myös ohjaajien mielestä positiivisella suhtautumisella oli positiiviset vaikutukset asukkaan itsetuntoon ja toimintakykyyn.

[...] ympäristöstä positiivinen kokemus, positiivista suhtautumista. Niin meidän asukkaat tulee hymyssä suin kotiin vihellellin, [...] Totta kai se tekee hyvää, kohottaa itsetuntoa, lisää toimintakykyä [...]

Ohjaajat arvioivat joidenkin asukkaiden kohdalta, ettei naapuruston suhtautumisella ollut vaikutuksia asukkaisiin tai etteivät vaikutukset tule esiin. Suurin osa ohjaajista oli sitä mieltä etteivät asukkaat kerro kohtaamisistaan naapuruston kanssa. Toisaalta he myös arvelivat asukkaiden keskustelevan niistä enemmän keskenään.

[...]Mut sitten varmaan kohtaamista on, mutta välttämättä jotain tommosta asiaa ei tule meidän tietoon tai mun korviin ei ole tullut suoraan semmosta ihan et olisin kuullut.

Ei ne puhu siitä paljon mitään. Kyllä se jää niinku heidän ja ympäristön väliseksi asiaksi. [...]Ei ne paljon puhu, pitää omana tietonaan asiat, hoitaa omat asiansa hyvin pitkälti meidän asukkaat.

Negatiivisten tunteiden kirjo oli ohjaajien näkökulmasta katsottuna laaja. Turhautuneisuus, pahoillaan olo, häpeäleima, viha ja pettymys olivat ohjaajien nimeämiä vaikutuksia. Voidaan päätellä, että huonot kokemukset vähentävät toimintakykyä ja alentavat itsetuntoa.

[...] hyvin paljon asukkaat on mun mielestä sanonu sitä, että kyl he viestittää, et he kärsii siitä. Että tota heijät leimataan [...]

Mut sit jos siellä on jotakin semmosta negatiivist ikävämpää kohtaamista. Niin kyllä siitä ollaan kuule ihan hartiat, hartiat lyyssä. Jopa ihmisarvokin voi olla ihan nollassa ja voi tuntee ittensä, että en ole mitään, oonpa minä mitätön. Tai sitten tuota niin vastaavasti, voi olla monenkinlaisia tuntemuksii: vihaa, vihaa, pettymystä[...]

Ohjaajat toivat esille samanlaisia havaintoja liittyen asukkaiden hankaluuksiin kaupassa asioimisen suhteen sekä paikallisen liikennöitsijän kanssa, mitä asukkaat olivat kertoneet heidän haastatteluissaan. Tämä oli näkynyt asukkaiden käytöksessä harmistumisina, pettymyksinä ja turhautumisina.

[...]he ovat hyvin herkkiä huomaamaan tällasen, just semmosen alentuvan käytöksen ja katseen. He huomioi sen todella tarkkaan sen. Pakkohan olla aistit herkkinä tuolla ja aikaisemmassa elämässäänkin. Niiin. Se on, tavallaan peittää se. Se ehkä semmoseen öykkäämiseen ja möykkäämiseen ja tämmöseen, että. Se on niin. [...]

Ohjaajat arvelivat ympäristön negatiivisen suhtautumisen jopa joskus provosoi-
van huonoon käytökseen. Tällöin voidaan puhua sosiaalisen kontrollin aiheutta-
masta ulkopuolisesta leimasta. Sisäisessä leimautumisessa, henkilö itse leimaa
itsensä ikäänkuin peittäen asenteiden vaikutuksen näkymisen ja alkaa käyttäytyä
ympäristön odotusten mukaisesti. (Laine 2007,115; Viskari 2014, 33.)

7.2 Kokemuksia asumisesta ja integraatiosta

On eri asia nukkua omassa sängyssä, huoneessa, jonka oven voi avata ja lukita
kuin kadulla, autossa, rappukäytävissä tai tuttavien nurkissa (Granfelt ym.2015,

77). Kaikkien haastattelemiemme asukkaiden puheissa korostui oman kodin merkityksen tärkeys. Oma asumisrauha koettiin tärkeänä kuten myös asumisrauhan antaminen muille asukkaille. Asumismukavuutta lisääviä tekijöitä olivat hyvät lähinaapurit, naapuriapu sekä rauhallisuus asumispalveluyksikössä.

[...] Et tää on aika rauhallinen loppujen lopuks, ettei jengi tykitä yöllä musaa eikä riehu, et tosi harvinaisii jotkut kiljubileet mitä noil on.

Asumispalveluyksikön suuressa yhteisössä asuminen ei ole aina häiriötöntä. Asumisviihtyvyyttä heikentäviä tekijöitä olivat levottomuus yksikössä ja väkivalta niin yksityisasunnoissa kuin yleisestikin. Asuminen yksikössä koettiin toisinaan pelottavaksi ja turvattomaksi.

Mutta on täällä turvatonta ja väkivaltaista ja ja ja levotonta ja välillä pelottavaa ja...et semmosta et se tietosuus siitä et toi henkilökunta ei oikeesti pysty kyllä tulee välii ku mihinkään ja kameroist ei näy mitä täällä tapahtuu.

Ja suurimmaks osaks ihmiset on kohtuullisen stabiileja ja semmosii, et ei koe. Mut nyt on ollu ikävästi väkivaltaa. No niit on nyt karsiutunut sit pois.....

Kysyimme asukkailta erikseen asumisesta Pihlajarinteen asuinalueella sekä yksikössä. Pihlajarinteen asuinalueella asumiseen asukkaat suhtautuivat arvostavasti. Eräs asukkaista koki olevansa etuoikeutettu asuessaan historiallisilla paikoilla. Luonnon läheisyys sekä ympäristön rauhallisuus nousivat esiin monen asukkaan puheissa ja ne koettiin hyviksi asioiksi. Ulkoilumaastoja hyödynnettiin asukkaiden toimesta säännöllisesti.

Ja täs on kuitenkin tosi hienot alueet, toi puisto metsänsuojelualue tos noin ja toi joen ranta....Tosi ihana tai sil tavalla. Mä tykkään käydä kävelyllä siellä.

Ohjaajien kokemana asukkaiden suhtautuminen yksikössä asumiseen vaihteli laidasta laitaan. Asukkaista osa nauttii asumisesta luonnon läheisyydessä, kun taas toisten mielestä yksikön sijainti oli liian syrjäinen.

[..]ihminen kokee, et tää on hänen koti...Osa kokee, et tää onku rangaistuslaitos, on konekiväärit ja piikkilangat tos ympärillä ja ettei täältä pääse mihinkään ja osa taas kokee, että tää on asuntola. Se on niin yksilöllistä, joka lähtöön löytyy.

Toisille asunto oli erittäin merkityksellinen ja toiset asukkaat kokivat joutuneensa rangaistuslaitokseen. Asukkaan omalla suhtautumisella lienee suuri vaikutus kokemukseen asumisesta. Yhden asukkaan kertoman mukaan asumisyksikön maine ei ollut yhtä huono kuin oli kuullut kavereiden puheista vaan hän vertasi asumista Matinkylässä asumiseen.

Asumisyksikkö muodostaa oman asumisyhteisönsä ja halusimme kuulla miten asukkaan kokevat kuuluvansa siihen. Liki kaikki asukkaat kokivat kuuluvansa jollakin tavalla asumisyhteisöön, työtoiminnan tai sosiaalisten suhteiden kautta. Yhteisöllisyyden kokemus oli olemassa.

Et kyl mä täällä viihdyn. No harvoin saa noin hyviä naapureita, kun nyt on. Ja onhan se kiva mennä tohon aamukahville tohon ulos kun on hyvä ilma ja porukkaa moikkaa ja istutaan ja jutellaan ja.

No, koen olevani osa kyllä. Yks pieni palikka muiden palikoiden joukossa.

Toisaalta oli myös tietoista valintaa yhteisöön kuulumattomuudesta. Haluttiin olla omissa oloissa ja vältettiin kontaktia muiden asukkaiden kanssa. Yksi asukkaista mietti omilleen muuttoa.

No kyllähän mä tavallaan olen kun pysyn erilläni tästä koko enkä liiku samassa porukassa yhtään ja aina väistän niitä enkä liity samaan porukkaan ollenkaan.

En mä tunne kuuluvani ku mä en tarvitse sellaista (yhteisöä) kyllä.

Ohjaajien näkemyksen mukaan kaikille ei yhteisöasuminen ole mieluisin asumismuoto. Tällöin asukas ei esimerkiksi ole seurallinen tai ei sopeudu seuraan ja haluaa asua omillaan. Laitila (2010,88) tuo väitöskirjassaan esille vahvasti oman

näkemyksensä, jonka mukaan suomalaiseen kulttuuriin ei niinkään kuulu osallistuminen ja omien ajatusten ilmaiseminen. Tämä määritelmä pätee osaan ihmisistä niin yksikössä kuin muuallakin.

Toisaalta asumisyhteisössä asuminen voi myös olla miellyttävämpää kuin yksin asuminen, jolloin sosiaalista kanssakäymistä ei ole juurikaan. Eräs asukas kertoi lievittäneensä yksinäisyyden tunnetta osallistumalla yksikön päiväkahveille ja saaneensa sieltä hetkessä juttuseuraa.

Asuminen yksikössä ja asuinalueella koettiin jollakin tapaa samaksi, mutta halusimme selvittää kokevatko asukkaat itsensä pihlajarinteeläisiksi. Moni haastateltava pohti tätä pitkään. Joku tunsi selkeästi olevansa pihlajarinteeläinen. Joku toinen taas tunsi sopeutuneensa olosuhteiden pakosta. Alusta asti asukkaana ollut koki, että pikkuhiljaa alkaa kuulua asuinalueelle. Koti kuitenkin sijaitsi siellä, mutta jos olisi voinut valita asuinpaikkansa itse, asuisi asukas jossain muualla. Eräs asukkaista taas totesi sen voivan olla loukkaus naapureita kohtaan, jos hän kertoisi Pihlajarinteen omaksi alueekseen. Hän koki, etteivät asumispalveluyksikön asukkaat olleet toivottuja naapureita.

No, on mulla jonkunlainen. Silleen, mä oon aina asunu tässä lähitöllä ja silleen pikkumuksusta asti, että se niinku mä muutin niinku kotikonnuille kun mä muutin tänne, et se oli jo valmiina....mmmm, en mä pihlajarinteeläinen koe olevani, koska me ollaan täällä niin outsidersereita ja ei toivottuja vieraita ja vieraita omassa kodissamme, että...Että tota, jos sanois naapurille, et se ottais varmaan sen vittuiluna. mmmm....jännä, en mä oikeen osaa nyt sanoo...

Ihmiset eivät yleisesti ottaen halua olla päihdeongelmien kanssa tekemisissä. On tutkittu, että tämä vaikuttaa huumeidenkäyttäjien leimautumiseen ja syrjäytymiseen. Leimaantuminen vaikeuttaa huumeongelmaisen elämää monin tavoin. Narkofobia täten myös määrittää narkomaanin identiteettiä. (Partanen 2002, 18–19.) Kulmalan (2006) tutkimuksen aineistossa tuli näkyviin, kuinka huomattavassa määrin ihminen rakentaa käsitystä itsestään suhteessa siihen, millaisia määrittäjiä hän ulkoapäin saa tai kokee saavansa. Ulkoapäin annetut määritelmät aiheuttavat kokemuksia leimatusta identiteetistä. (Kulmala 2006, 5–6.)

Ohjaajien ryhmäkeskusteluissa asuinalueelle kuulumisen tai sopeutuminen ymmärrettiin työntekijöiden kesken erilaisilla tavoilla. Yhdessä näkökulmassa sopeutuminen tarkoittaisi kanssakäymistä naapuruston kanssa. Toisen näkemyksen mukaan asukkaat kuuluivat alueelle käyttäessään alueen palveluja ja ollessaan tuottamatta häiriötä ympäristössään.

Yksi asukkaista koki, että erotimme asumispalveluyksikön irralliseksi osaksi ympäristöstään eikä sen vuoksi ymmärtänyt tutkimusta lainkaan.

[...] Mä en ymmärrä teidän tutkimusta ollenkaan, silleen. Se on jotenkin puheesta saa ymmärtää, että teillä on niinku semmonen. Et tää olis jotenkin irtonainen osa tästä ympäristöstä. Mun mielestä tää kuuluu tähän.

Tämä asukkaan näkemys erosi työntekijöiden keskustelussa esiin nousseesta ajatuksesta, että jotkut työntekijöistä näkivät asumisyksikön olevan oma maailmansa ympäristöönsä nähden.

Integraatiokysymysten viimeisimpänä oli kysymys yhteiskuntaan kuulumisesta. Kaikki haastattelemamme asukkaat kokivat kuuluvansa yhteiskuntaan. Kuulumista siihen lähestyttiin kunkin asukkaan omasta näkökulmasta käsin. Yksi haastateltavista laitoi myös meidät opinnäytetyöntekijät pohtimaan, mitä yhteiskuntaan kuulumisen tarkoittaa. Toiselle asukkaalle kuulumisen yhteiskuntaan tarkoitti suomalaisuutta. Joku koki kuuluvansa yhteiskuntaan, koska ei kokenut olevansa syrjäytynyt ja yksi koki kuuluvuutta, koska ei kuormita yhteiskuntaa enää samalla tavalla kuin aiemmin.

No, kylhän mä kuulun yhteiskuntaan omana osanani. Niinku muut. Jos kaikki meikäläiset revittäis pois niin koko yhteiskunta romahtais. Sit pitäis keksiä uus järjestelmä.

Joo, mä koen tänä päivänä kyllä. Koen, koen, mä en oo mitenkään tuottava osanen, mutta mä en oo enää myöskään niin kuormittava, no joo toki, mun hoito maksaa, ja näin mutta mä meen lakien mukaa ja...

Jos sä tarkoitat et koenko mä itseni syrjäytyneeks? En. Et kyl mä tuolla pää pystyssä kuljen aina.

Yksi haastateltavista päätyi pohtimaan kysymystä yhteiskuntaan kuulumisesta ammatin ja työntekemisen kautta. Valtaosalla haastateltavista asukkaista oli ammattitutkinto ja yhdellä jopa useampi. Lähes jokaisella heistä oli kokemusta työelämästä ja joillakin useasta eri työtehtävästä. Ammatin omaavat haastateltavat kokivat syvää ammattituntea kertoessaan työhistoriastaan. Se näkyi heissä tavassa, millä he kertoivat omasta ammatistaan, valon loisteena kasvoissa ja koko olemuksen kohentumisena.

Jo se, että on asunto, voi auttaa pitkäaikaisasunnotonta kiinnittymään yhteiskuntaan. Asunto myös mahdollistaa omasta itsestä huolehtimisen eri tavalla kuin kadulla asuminen. Asunto voi auttaa vähentämään päihteiden käyttöä tai mahdollistaa päihdehoidon aloittamisen. Asunnosta käsin on myös helpompi tehdä tulevaisuuden suunnitelmia, aloittaa opiskelu ja mennä töihin. (Viskari 2014, 30.)

7.3 Tuki naapuruston kohtaamiseen ja sosiaaliseen integraatioon

Kysyimme haastatteluissa asukkailta, millaista tukea on mahdollista saada naapuruston kohtaamiseen. Vastauksista pystyimme erottelamaan kolme tukimuotoa, joista yksilöllinen tuki nousi yleisimmäksi. Ohjaajien kanssa voitiin keskustella asioista, ja asukkaita ohjeistettiin toimimaan mallikkaasti.

[...] Sillon nää kuin jos oli tuliset tilanteet niin, kyl ne ohjeisti sitä ja sano: " Et koettakaa olla rauhallisesti tuolla noin".

Tuki ei liittynyt koskemaan vain pihlajarinteeläisten naapuruston kohtaamiseen, vaan tukea saatiin myös oman yhteisön lähinaapureiden kanssa toimimiseen. Yhteiselo isossa yhteisössä vaatii yhteisiä pelisääntöjä ja niiden noudattamisen suhteen tarjotaan tukea.

Muutama asukas oli sitä mieltä, että tukea saa oma-aloitteisesti pyytämällä. Toisen mielestä jokaisen pitäisi itse tajuta, kuinka toimia toisten kanssa. Kaksi haastateltavista ehdotti, että ohjaajat voisivat enemmän ohjata ja kertoa asukkaille,

miten käyttäytyään Kunkun ulkopuolella. Toinen heistä painotti, että ohjausta pitäisi antaa erityisesti uusille asukkaille.

[...] Eiköhän sitä pidä itte niinku tajuta miten toimia.

Ihan mitä vaan, mutta se pitää olla oma-alotteista. [...] ei täällä tulla että: "Hei mä oon sun ohjaajas, et nyt sul on tunnin istunto."

Useampi asukas kertoi saaneensa tukea tarvittaessa myös muiden päivittäisten asioiden hoitamiseen esimerkiksi sosiaali- ja terveysasioissa. Asumispalveluissa annettava sosiaalinen tuki on asukkaille merkityksellistä ja se kompensoi muita epävirallisen ja virallisen tuen muotoja. (Kuussaari, Hottinen & Vastamäki 2016, 717). Yleisesti ottaen oltiin tyytyväisiä tuen saamiseen ohjaajilta. Joillakin oli tosin myös huonoja kokemuksia tuen saamisesta ohjaajilta. Näissä tilanteissa koettiin, että tukea ei saatu vaikka sitä olisi tarvittu.

Ohjaajien ryhmäkeskusteluista nousivat vahvasti esiin kaksi tuen muotoa: vuorovaikutuksessa tapahtuvat yksilö- ja yhteisötason tuki. Vuorovaikutuksessa annettava tukea olivat muun muassa yhdessä asukkaiden kanssa haastavien tilanteiden läpikäynti, sovittelijana oleminen ja keskustelut sekä ympäristötyön kautta vaikuttaminen. Asumispalveluyksikön tapoihin kuuluu häiriökäyttäytymisestä saadun tiedon jälkeen keskustella niistä yhdessä asukkaiden kanssa. Yhdessä mietitään keinoja välttää vastaavia tilanteita sekä kuullaan, miten asukkaat kokevat asioita. Asukkaille annetaan yhdessä tekemisen kautta esimerkkiä, kuinka missäkin tilanteessa tulee toimia.

Sittehän [...] meidän työntekijähän tekee ympäristökierroksia et menee bussiin, jos siellä on meidän asukkaita [...] niin sitten käy istuu viereen, jos asukas pitää ääntä ja esimerkillä näyttää miten käyttäytyään ja antaa palautetta ja parhaimmassa tapauksessa laittaa volyymiä vähän hiljsemmalle.

Asukkaiden haastavien kokemusten vuoksi on heidän elämänhallintataidoissaan monesti puutteita, ja tällöin ohjaajat voivat omalla esimerkillään opastaa

asukkaita. Käydään yhdessä kaupassa, autetaan ja tuetaan virasto- ja/tai lääkärikäynneissä. Omalla esimerkillä näytetään, kuinka asioita voidaan hoitaa esimerkiksi puhelimitse rauhallisesti keskustelemalla. Asukkaita tuetaan myös yhteydenotoissa perheisiin. Joskus välit ovat saattaneet katketa, mutta asuminen yksikössä mahdollistaa esimerkiksi läheisten vierailut.

Yksikössä on otettu tavaksi jakaa asukkaiden kesken kerran kuukaudessa Kuukauden naapuri -diplomi, jonka tarkoituksena on kannustaa asukkaita hyvään naapuruuteen. Vertaistuki myös vertaistukiohjaajien toimesta toteutuu toisista huolehtimisena, johon liittyy myös psykososiaalista tukea. Vertaistuessa on kysymys vastavuoroisuudesta, jolloin tuki- ja auttamissuhteet vaihtelevat. (Hyväri 2005, 219.)

[...]meillä on tällanen palkitaan kuukauden naapuri meidän asukkaista millä me halutaan nostaa niinku esimerkillä, miten toimii hyvä naapuri niin tota kerran palkittiin just se asukasedustaja joka toimi täs naapurustokokouksessa, edusti meidän kaikkia asukkaita [...] hän sai diplomin kuukauden naapuri ja sit sellasen pienen paketin, missä oli tota sukkaa ja hernekeittoa ja kahvia ja jotain tällasta...

Asumispalveluyksikössä on järjestetty koko yhteisölle Kaapeli-valmennuskoulutusta. Yhteisön rakentamisen menetelmänä käytettävä yhteisövalmennus tähtää muutokseen yhteisössä. Sen avulla ihmiset saavat lisää voimavaroja, ja siten on mahdollisuus luoda yhteisö, jossa on ihmisten parempi olla (HDL Kaapeli-valmennus). Yksikössä on järjestetty yhteisesti myös muita koulutuksia, esimerkiksi hygieniapassikoulutusta.

Erilaiset matalan kynnyksen toiminnot yksikön sisällä mahdollistavat yhteisöllisyyden lisääntymisen. Kesäaikaan pihamaalla oli mahdollisuus grillata, erilaisia harrastustoimintoja tuetaan ja työtoimintaan kannustettiin. Päivittäiset yhteiset kahvihetket mahdollistivat kerroskokousten lisäksi yhteisistä asioista keskustelemisen sekä tiedottamisen.

Kysyimme ohjaajilta, mikä oli heidän mielestään merkityksellisin tuki asukkaiden kanssa tehtävässä työssä. Merkityksellisimmäksi tukimuodoksi ohjaajat nimesivät asukkaiden arvostamisen ja kunnioittavan kohtaamisen. On tärkeää luoda pysyvyyden ja vakauden kokemus ihmisille, joilla epävarmuus on leimannut koko elämää. Monilla asunnottomilla on ollut elämässään useita vaikeita kokemuksia. Kadulla eivät päde samat lait kuin niin sanotussa normaalissa elämässä. Kehenkään ei voi luottaa, joten luottamus viranomaisiin on heikkoa.

Ohjaajien pyrkimyksenä on muodostaa asukkaisiin luottamukselliset suhteet. Positiivisen palautteen koettiin tukevan asukkaiden itseluottamusta ja sen vahvistamista. Asunto ensin -laatusuosituksissa (25.4.2017) korostetaan työntekijän ammatillista taitoa löytää pieniä onnistumisen hetkiä asukkaan arjesta sekä voimaannuttaa kannustavan palautteen avulla. Asukkaan vierellä kulkeminen ja tukeminen koettiin tärkeänä. Asumissosiaalisen työn avulla voidaan myös parhaimmillaan vahvistaa asukkaan kuntoutumista. (Granfelt 2013, 219; Jokinen & Suoranta 2000,132.)

Mut ehkä merkityksellisimpänä mä ite nään niin se yksilöllinen tuki. Tai no en tiiä, kaikki ne on tärkeitä.

[...] Sellanen hyvyys siellä pohjalla on mutta taas ku sitä tavallaan ku sitä antaa, palautteen anto on hirveen tärkeitä, ja tota et saa sitä itseluottamusta ja itseluottamuksen kasvu ja luottamuksen syntyminen on keskeisiä.

kyllä se kohtaaminen, joo, se on se ihan ensisijainen, ykkösjuuttu.

[...] minun mielest se on aika tärkeä tuki, että ollaan läsnä, kuunnellaan, luodaan sitä tulevaisuutta, vakavuutta ja pysyvyyttä.

Muutokset näkyvät asukkaiden kuntoutumisessa joidenkin kohdalla jo kuukaudessa ja toisten kohdalla muutoksia tapahtuu vuosien kuluessa. Jokinen ym. (2000, 132) korostavat auttamistyön merkityksellisyyttä luoda asiakkaan kanssa toivoa paremmasta ja visioida hänen kanssaan muutosta. Kunkun työntekijät kuvasivat prosessia pienin askelin eteneväksi. Asumissosiaalinen työ on läsnäolotyötä, joka perustuu arvostavaan ja yhdenvertaiseen kohtaamiseen. Se vaatii tarpeettomista valtarakenteista luopumista niin organisaatio- kuin yksilötasollakin.

Kuntoutumisen ja voimaantumisen tukemisessa työntekijän ammattitaitoa on nähdä ja sanoittaa pienetkin onnistumisen hetket. (Asunto ensin-laatusuositukset 25.4.2017.)

7.4 Arjen toiminnot ja sosiaaliset suhteet

Sosiaalisen integraation määreeseen kuuluvat oleellisena osana ihmisen arjen toimintojen mielekkyys ja sosiaalisten suhteiden ylläpito. Kysyimme asukailta heidän arjestaan, mihin toimintoihin he osallistuvat tai ovat osallistuneet ja millaiseen toimintaan haluaisivat osallistua.

Asukkaiden arkeen kuului useita eri toimintoja. Kuntouttaviin toimintoihin kuuluviksi laskimme korvaushoidoissa käymisen, työtoimintaan sekä yhteisiin ruuanlaittopuuihin ja kauppareissuille osallistumisen. Myös yksikön järjestämille erilaisille leireille oli osallistuttu. Liikkuminen luonnossa kävellen tai pyöräillen, erilaisiin palloilupeleihin osallistuminen, punttisalilla treenaaminen tai musiikkiharrastukset olivat hyvinvointiin liittyviä toimintoja, joista asukkaat puhuivat. Liikunta ylipäänsä oli useammalle tärkeää, jotkut olivat jopa harrastaneet intensiivisesti tai jopa kilpailleet urheilun saralla. Hyviä ulkoilureittejä keuhuttiin ja muutama kertoi kävelevänsä päivittäin. Kaupungilla kuljeskelu tai Leppävaarassa ja Espoon keskuksessa oleilu täytti joidenkin asukkaiden arkea. Joku halusi viettää päivisin aikaa mahdollisimman paljon muualla kuin yksikössä. Toisaalta myös omassa kodissa oleminen kuului arkeen.

Sosiaalisten suhteiden ylläpito oli myös oleellinen osa päiviä tai viikkoja. Yhteydet omiin lapsiin ja vanhempiin, sisaruksiin ja muihin sukulaisiin, omiin kumppaneihin (entisiin ja nykyisiin) sekä hoitotahon työntekijöihin ja kavereihin yksikön ulkopuolella muodostivat sosiaalisten suhteiden verkoston. Toiset pitivät yhteyksiä tiheämmin kuin toiset, mutta jokainen kertoi joitakuita, keiden kanssa oli tekemisissä. Unohtamatta yksikön ohjaajia ja mahdollisia kavereita yksikössä.

Millaiseen yksikössä järjestettävään toimintaan osallistuisit, oli jatkokysymys arjen toiminnoista kysyttäessä. Yhteiset ruuanlaittohetket olivat yhden toive. Perusteluna “se vois hienoo, et noi olis meille esimerkkejä ja me voitais vähä kattoo ja apinoida”. Liikuntaan liittyviä toiveita olivat jalkapallon ja pesäpallon pelaaminen sekä uimassa käyminen. Eräs asukkaista oli valmis lähtemään mukaan, jos joku pyytäisi. Joku mietti arkeensa sisältöä opiskelujen aloittamisen kautta. Yhden mielestä eri toimintojen järjestäminen yksikössä oli helppoa, jos siitä vain mainitsi ohjaajille, se pyrittiin toteuttamaan. Järjestetyt toiminnot tuntuivat jostakusta teennäisiltä ja liikaa laitoksiin sidoksissa olevilta, mutta toisaalta matalan kynnyksen toimintoihin oli helppo osallistua esimerkiksi pihapeleihin tai grillailuihin. Ne eivät vaadi asukkaalta myöskään pitkäkestoista sitoutumista vaan osallistua voi silloin kun siltä tuntuu.

Lisäksi kysyimme, oliko asukkailla itsellään joitain sellaisia taitoja, mitä he voisivat opettaa muille. Useammalla oli omaan ammattitaitoon liittyviä taitoja, mutta niiden opettaminen katsottiin haasteelliseksi yksikössä. Musiikkiin liittyvät taidot myös mainittiin ja opastusta siltä saralta olikin jo tapahtunut. Kysymys herätti jollakin tapaa hilpeyttä ja hyvää tuulta asukkaissa. Jokainen osasi nimetä jonkin taidon, jossa oli hyvä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytteemme tarkoituksena on ollut selvittää, millaisia kokemuksia Kuninkaankallion asukkailla on naapuruston kohtaamisista ja miten asukkaat kokevat kuuluvansa asumisyhteisöön, Pihlajarinteen asuinalueelle sekä yhteiskuntaan. Tavoitteena on ollut tuottaa tietoa niin asukkaille, naapurustolle kuin palveluntuottajillekin siitä, millaisia merkityksiä ihmisten välisillä kohtaamisilla on, millaista on asuminen asumispalveluyksikössä ja miten sosiaaliseen integraatioon tuetaan.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää asukkaiden kokemuksia naapuruston kanssa. Haastatteluiden perusteella osalla asukkaista ei ollut minkäänlaisia kohtaamisia asumispalveluyksikön lähellä asuvien naapureiden kanssa. Niillä asukkailla, joilla kohtaamisia oli naapuruston kanssa, kohtaamiset voitiin jaotella kolmeen tapaan. Vuorovaikutuksellisissa kohtaamisissa naapureita tervehdittiin, saatettiin vaihtaa muutama sana ja kyläiltiin. Tämä vastaa Ambtman (1990) kuvaamaa lähi-integraatiota. Naapurit saattoivat toisaalta vältellä vuorovaikutusta asukkaiden kanssa. Tämä näkyi kadulla kohdattaessa ohikävelynä tai tien vaihtamisena toiselle puolelle katua. Kielteisissä kokemuksissa asukkaat toivat esiin bussista kyydittä jäämisen sekä vaikeudet lähikaupassa asiomisessa.

Naapuruston suhtautumisen vaikutukset asukkaissa näkyivät joko tunnetasolla tai arkipäiväisissä käytännön järjestelyissä. Vain yksi haastatelluista asukkaista oli saanut positiivista palautetta osakseen. Lähes kaikki asukkaat toivat esille kielteisiä kokemuksia, jotka perustuivat omakohtaisiin kokemuksiin. Lähipalveluita käytettäessä melkein jokainen oli joutunut ikäviin tilanteisiin. Asukkaiden kokemia tunteita olivat esimerkiksi alemmuudentunne, häpeä sekä ulkopuolisuuden tunne. Toisaalta koettiin myös uhmaa. Asukkaat olivat myös hyvin tietosia mediassa käydystä negatiivissävytteisestä keskustelusta asumispalveluyksikköä kohtaan ja keskustelujen seuraamista välteltiin. Joku asukkaista murehti yksikön tulevaisuuden ja sen säilymisen puolesta.

Ennakkokäsitykset voivat vaikuttaa siihen, miten ihmistä kohdellaan. Syrjäytymiskeskustelut myös osaltaan rakentavat identiteettejä ja ylläpitävät toiseutta, koska syrjäytymistä tuottava yhteiskunta ja sen mekanismit unohdetaan ja pelkästään syrjäytynyt vastuutetaan tilanteestaan. (Kulmala 2006, 17, 66–82).

Tavallisen ihmisen voi olla vaikea ymmärtää, kuinka kaupassa käymiseen tai bussilla matkustamiseen voi liittyä monenlaista ennakkointia vaativia toimintoja. Kunkun asukkaille se on kuitenkin jokapäiväistä arkea. Kuinka moni meistä haluaisi asioida kaupassa, jossa myyjä seuraa perässä tai epäilee varkaaksi? Joudumme meko koskaan kokemaan omassa arjessamme tilanteita, joissa emme tule otetuksi bussin kyytiin omalta lähipysäkiltä? Miltä tuntuisi miettiä joka päivä reittivalintoja Mikä on se pysäkki, jolta otetaan kyytiin, jotta varmistamme määränpäähän pääsyn ajoissa?

Toinen tutkimuskysymyksemme selvitti, kuinka asukkaat kokevat kuuluvansa yksikköön, asuinalueelle sekä yhteiskuntaan. Asukkaiden kokemus asumispalveluyksikköön kuulumisesta tuotti kahdenlaisia vastauksia. Kettunen (2010, 568) on todennut, että periaatteessa asumisyksiköiden ympärille rakentuu luontevasti yhteisö, jossa asuu samankaltaisia ja helposti lähestyttäviä ihmisiä. Suurin osa asukkaista koki kuuluvansa asumisyhteisöön muutamaa lukuun ottamatta. He eivät toisaalta halunneetkaan kuulua. Saman huomion oli myös Kettunen tehnyt tutkimuksessaan havaitessaan, että osa keskitetyissä asumisratkaisuissa asuvista ihmisistä käyttää runsaasti energiaa pysytelläkseen erossa naapureistaan. Haasteena on selvästi asukkaiden ongelmien samankaltaisuus. (Benjaminen 2013; Kettunen 2013.)

Asuinalueelle kuulumisen pohditutti asukkaita. Kaikki asumispalveluyksikön asukkaat ovat espoolaisia, mutta vain muutamalle alue oli entuudestaan tuttu. Kokemukset jakautuivat kolmeen. Yhtenä niistä oli kokemus asuinalueelle sopeutumisesta. Toisaalta sopeutuminen saattoi olla jonkun kohdalla syntynyt olosuhteiden pakosta. Kolmantena ympäristön suhtautuminen heijastui kokemukseen integraatiossa niin, ettei koettu olevan mahdollisuutta olla pihlajarinteeläinen. Ny-

kystatus Kuninkaankallion asukkaana nähtiin esteenä integraatiolle. Sopeutumattomuutta kuvastaa myös kokemus rajoitetusta valinnanvapaudesta tarkoittaen sitä, että asukas olisi valinnut asuinpaikkansa toisin, mikäli se olisi ollut mahdollista.

Yhteiskuntaan kuulumisen oli selvästi helpompi todeta. Miten yhteiskuntaan kuulumisen koettiin, oli yksilöllistä. Useampi määritteli kuulumisen osallisuuden ja työnteon kautta. Asian tarkastelun tulokulma saattoi olla myös se, ettei enää toiminnallaan kuormittanut yhteiskuntaa kuten aiemmin asunnottomana päihteiden käyttäjänä ja näin koki kuuluvansa yhteiskuntaan. Kokemus yhteiskuntaan kuulumattomuudesta saattoi olla syvemmälle juurtunut ja käsitys kuulumisesta rakentui syrjäytymisen kautta. Kun ei koe olevansa syrjäytynyt, kuuluu osaksi yhteiskuntaa. Samankaltaisia tutkimustuloksia saatiin myös Lissabonissa tehdyssä tutkimuksessa, jossa haastateltiin neljäkymmentäviittä asunto ensin -mallin mukaisesti haja-asutetuissa asunnoissa asuvaa henkilöä. Haastateltujen mukaan he olivat saaneet asunnon myötä kansalaisoikeudet takaisin ja kuuluivat yhteiskuntaan. (Ornelas ym. 2014, 44.)

Olimme alun perin ajatelleet sosiaalisen integraation käsitteen varsin suppeasti. Arvelimme sen olevan lähinnä asuinalueelle sopeutumista, mutta tarkemmin aiheeseen tutustuttuamme huomasimme sen olevan paljon laajempi käsite. Laajensimme sosiaaliseen integraatioon liittyvät kysymykset koskemaan asukkaiden kuulumisen kokemuksia yksikköä, asuinalueita sekä yhteiskuntaa kohtaan. Arjen toimintojen mielekkyys sekä sosiaalisten suhteiden ylläpito kuuluvat sosiaalisen integraation määritelmään, ja niinpä kysyimme asukailta heidän arjestaan sekä keiden ihmisten kanssa he ovat tekemisissä. Halusimme myös tietää, millaista sisältöä he kaipaisivat arkeensa.

Asukkaiden arki koostui niin kuntouttavasta toiminnasta kuin omasta hyvinvoinnista huolehtimisesta ulkoilun ja liikunnan keinoin. Osa asukkaista käytti päiviä kaupungilla oleiluun, jotta päivät eivät kuluisi vain yksikössä, ja osalle omassa kodissa ajan viettäminen kuului oleellisesti arkeen. Asukkaat kokivat, että erilaisiin toimintoihin oli mahdollista osallistua halutessaan ja omia toiveita voi esittää. Joku pohdiskeli, voisiko opiskeluiden kautta saada sisältöä omaan arkeen.

Sosiaaliset suhteet muodostuivat omiin lapsiin ja perheisiin, sukulaisiin, kumppaneihin sekä kavereihin yksikön sisällä ja ulkopuolella. Asukkaiden yhteydenpito heihin vaihteli päivittäisestä satunnaisempiin kertoihin. Myös ohjaajien ja hoitokontaktien välinen kanssakäyminen tuotiin esille kysyttäessä keiden kanssa on tekemisissä. Englannissa vuonna 2015 tehty tutkimus todistaa asunnon saamisen vaikuttaneen positiivisesti perhesuhteiden palauttamiseen. Kuudestakymmenestä asunto ensin -palvelun kautta asunnon saaneista puolet piti yhteyttä päivittäin, viikoittain tai kuukausittain perheeseen ensimmäisen asumisvuoden jälkeen. (Quilgars & Pleace 2016, 6.)

Halusimme selvittää kolmannen tutkimuskysymyksen avulla ohjaajien näkemyksiä naapuruston suhtautumisen vaikutuksista asukkaisiin. Ohjaajien kokemusten mukaan asukkaat eivät tuo juuri lainkaan esille kohtaamisiaan naapuruston kanssa tai ne ovat vähäisiä. Ympäristöstä saadun positiivisen palautteen koettiin nostavan asukkaiden itsetuntoa. Sen sijaan huonot kokemukset vaikuttivat asukkaisiin toimintakykyä alentavasti. Tiedetään, kuinka merkittävässä määrin ihminen rakentaa käsitystään itsestään suhteessa muihin. Millaisia määrittelyä naapurusto heille tarjoaa tai miten asukkaat sen kokevat? Ohjaajat arvioivat joidenkin asukkaiden kohdalta, että naapuruston suhtautumisella ei ollut vaikutuksia tai ne eivät tulleet asukkaan arjessa esiin. Vaikutusten merkitykset jäivät tutkimuksemme pintaraapaisunomaisiksi ja olisikin mielenkiintoista tutkia asiaa tarkemmin koskien koko asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia. Millaisia merkityksiä ympäristön suhtautumisella on ihmisen kuntoutumisessa, kun jo tiedämme miten stigma vaikuttaa identiteetin rakentumiseen?

Asumissosiaalinen työ on asumispalveluyksikön ydintoimintaa ja siihen katsotaan kuuluvaksi kaikki siellä tapahtuva työ. Halusimme selvittää millaista tukea yksiköstä annetaan naapuruston kohtaamiseen. Tutkimustuloksista voidaan todeta tuen muotoja olevan kahdenlaista: vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tukea yksilötasolla sekä koko yhteisöön kohdistuvaa tukea. Asukkaat saivat opastusta niin seinä- kuin lähinaapureidenkin kanssa toimeen tulemiseksi sitä pyydettyä ja tarvittaessa. Yksikön ohjaajat osallistuivat sovitteluihin ja tulkkina toimimiseen

asukkaiden ja naapuruston välillä niin yksikön sisällä kuin ulkopuolellakin. Ympäristökierrosten avulla saatiin näkyvyyttä alueella ja koettiin tärkeäksi antaa omaa panosta muun muassa huolehtimalla ympäristön siisteydestä. Ohjaajien jalkautuminen lähialueelle esimerkiksi busseihin koettiin sekä asukkaita että naapurustoa hyödyttäväksi toiminnoiksi. Yhteisöllisyyden kehittäminen koettiin myös tärkeäksi elementiksi. Asukkaiden osallisuus siinä näkyi muun muassa asukaskokouksissa esitettyinä toiveina ja ideoina yhteisten tilojen viihtyvyyden lisäämisestä.

Ohjaajat nostivat merkityksellisimmäksi tuen muodoksi asukkaiden kohtaamisen tärkeyden. Jokapäiväisessä arjessa se näkyi asukkaiden huomioimisessa tervehdymällä, juttelemalla, olemalla läsnä sekä avun antamisella. Kaikki asukkaiden kanssa tehtävä työ koettiin edistävän sosiaalista integroitumista. Psykologinen integraatio heijastaa tunnekokemusta, käsitystä itsestä paikallisyhteisön pätevänä jäsenenä. Integraation sosiaaliset ja psykologiset alueet ovat erityisen tärkeitä ihmisille, joilla on ollut pitkäaikaisasunnottomuutta sekä mielenterveysongelmia, koska he kokevat usein yksinäisyyden, hylkäämisen ja eristämisen tunteen. Heillä ei ole ollut samoja mahdollisuuksia osallistua yhteisön toimintaan tai omien sosiaalisten kontaktien kehittämiseen. (Ornelas ym. 2014, 30.)

Asukkaiden voimaannuttaminen sekä asumisen taitojen vahvistus olivat keskiössä. Työ on pitkäjänteistä ja asukkaiden tarpeet huomioivaa. Vakaiden olosuhteiden tarjoaminen antaa mahdollisuuksia kuntoutumiselle ja uuden identiteetin rakentamiselle. Pysyvillä asuinolosuhteilla on tutkitusti merkitystä myös yhteisöön integroitumisen kannalta. Yanosin (2012) mukaan asumisajan pituus vaikuttaa positiivisesti sosiaaliseen integraatioon. Hänen mukaansa pysyvä asuminen saa ihmiset luomaan tukiverkkoja ja positiivisia suhteita esimerkiksi vuokranantajaan tai naapureihin. Tämä taas vahvistaa heidän sosiaalista pääomaansa. (Ornelas ym. 2014, 31.)

Tutkimuksemme on sikäli ainutlaatuinen, että aikaisempia tutkimuksia täysin samasta aiheesta ei löydy. Sen sijaan naapureiden näkemyksiä asumisyksiköihin liittyen on aiemmin tutkittu (Kuparinen 2005; Viskari 2015). Halusimme opinnäytetyössämme saada asumispalveluyksikön asukkaiden ääntä kuuluviin sekä antaa heidän osallistua yhteiskunnallisesti ja paikallisella tasolla merkitykselliseen

keskusteluun. Mielestämme olemme saavuttaneet tavoitteen antamalla asukkaiden äänen kuulua työssämme.

9 POHDINTA

Opinnäytetyössämme kokemusten esille tuominen ei ollut ainoa pyrkimys vaan tärkeänä tavoitteena on tuottaa ymmärrystä kyseessä olevista asioista ja saada aikaan muutoksia asenteissa. Asunnottomana olleilla ja päihdeongelman omaavilla asukkailla saattaa olla niin psyykkisiä kuin fyysisiä terveysongelmia. Sen lisäksi talousasiat ovat voineet jäädä hoitamatta epävakaa elämäntilanteen vuoksi eikä niiden kuntoon saattaminen tapahdu hetkessä. Herkästi kriittisistä keskusteluista unohtuu inhimillisyys. Puhumme ihmisistä, jotka ovat jonkun lapsia ja joilla saattaa olla omia lapsia tai perhe. Suurin osa heistä yrittää tehdä elämässään parhaansa vaikeuksista huolimatta.

Huomionarvoista on se, että Kunkun välittömässä läheisyydessä sijaitsee useita Espoon kaupungin erityisryhmille suunnattuja asumisyksiköitä esimerkiksi kehitysvammaisille, mielenterveyskuntoutujille sekä asunnottomille kriisimajoitusta. Voisiko tämä olla osasyynä naapureiden vastustukseen ja väsymiseen Kunkun osalta? Kokeeko naapurusto, että heidän alueelleen on kohdistettu liikaa erityisryhmien palveluita? Voisi olla myös jatkotutkimuksen paikka selvittää, kohdistuuko muihin alueella oleviin erityisryhmien asumisyksiköihin naapureiden vastustusta tai mitkä tekijät vaikuttavat siihen, ettei vastustusta ole.

Suomen asunto ensin -malli keskittyy suurelta osin edelleen asumisyksikköihin. Tosin viime vuosina hajasijoitettujen asuntojen määrä suurissa kaupungeissa on kasvanut. Olisiko tarkoituksenmukaisempaa asuttaa pitkäaikaisasunnottomat alkuperäisen mallin mukaisesti hajasijoitetusti kuin isoihin asumisyksiköihin? Osa ihmisistä varmasti selviytyisi riittävällä tuella hajasijoitetussa asumismallissa paremmin. Esimerkiksi Joensuussa perustettiin kotikuntoutuksen tiimi tukemaan asumista. Palvelut viedään kotiin ACT-mallin mukaisesti. (Karppinen ym. 2016,32.) Toiset taas nauttivat yhteisön läsnäolosta sekä sosiaalisten kontaktien määrästä, koska yksin asuminen voi olla yksinäistä.

Onko mahdollisuus muuttaa itsenäisempään asumismuotoon liian vaikeasti toteutettavissa? Isoissa kaupungeissa, joihin Espoo lasketaan on pitkät asuntojonot. Mitkä ovat ne kriteerit, jotta hajasijoitettu asuminen voisi toteutua? Y-Säätiön hankkeen päätyminen kuvastaa mielestämme sekä mahdotonta asuntotilannetta, mutta myös kovia arvoja suhteessa kaikista heikompiin. Kuka yksityinen henkilö haluaa vuokrata omistamansa asunnon päihteitä käyttävälle pitkäaikaisasunnottomalle? Sen sijaan Ruotsissa ja Norjassa myös yksityiset vuokranantajat olivat valmiita vuokraamaan asuntojaan Asunto ensin- palvelun kautta.

Pleacen, Culhanen, Granfeltin ja Knutagårdin (2015, 10) pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmakokonaisuuksien arviointiraportissa huomautetaan, ettei haja-asuttaminen välttämättä edesauta sosiaalista integraatiota eikä yhteisöasuminen ole itsestään selvästi integraatiota hankaloittava asumismuoto. On syytä suhtautua realistisesti suhteessa siihen, missä määrin asunto ensin -malli ja ylipäänsä asumispalvelut voivat edesauttaa pitkäaikaisasunnottomien sosiaalista integraatiota ja toipumista. Pitkäaikaisasunnottomuus ja siitä toipuminen on monella tavoin sidoksissa muihin yhteiskunnan palveluihin ja toimintoihin.

Opinnäyte herätti meissä opiskelijoissa varmasti enemmän kysymyksiä kuin saimme tuloksista vastauksia. Luodaanko liikaa vastakkainasettelua asukkaiden ja naapuruston välille, kun kyseessä ovat kuitenkin vain pieni osa asukkaista, jotka aiheuttavat häiriötä ja pieni osa naapureista, jotka äänekkäästi vastustavat yksikön olemassaoloa? Olivatko tutkimuksemme asukasosallistujat väärin valikoituneita, koska he eivät olleet se häiriötä ympäristössään aiheuttava pieni osa? Voiko tutkimuksemme olla suorastaan vääristynyt? Olisimmeko saaneet erilaisen tutkimustuloksen, jos olisimme saaneet haastateltavaksi niitä asukkaita, jotka ovat aiheuttaneet mielipahaa ja häiriötä ympäristössä? Haastatellut asukkaat itse myös tuomitsivat vahvasti häiriöiden aiheuttamisen ja halusivat pysytellä erossa häiriöiden aiheuttajista. He kokivat näiden pilaavan koko talon maineen.

Jäimme myös miettimään, millä tavoin asukkaat kokivat ohjaajien esittämät haastattelupyynnöt. Toteutuiko vapaaehtoisuus vai tuliko joku haastateltavista velvollisuudesta, kun kerran pyydettiin? Olisimmeko saaneet haastateltavia enemmän,

jos olisi ollut mahdollisuus viettää aikaa Kuninkaankalliossa sekä tutustua asukkaisiin? Millä tavoin tutkimustulos olisi muuttunut, jos olisimme päässeet talon sisään ja osaksi asukkaiden elämää? Nyt asukkaiden haastattelut sekä ohjaajien ryhmäkeskustelut jäivät aika etäisiksi ja irrallisiksi opinnäytetyöstä, vaikka muodostivatkin meille tärkeän aineiston.

Molemmista ryhmäkeskusteluista nousi esiin ohjaajien aito välittäminen asukkaita kohtaan. Kaikki ohjaajat olivat myös tarpeen vaatiessa valmiita puolustamaan sekä puhumaan asukkaiden puolesta. Ohjaajat halusivat ymmärtää asukkaiden käyttäytymistä sekä selvittää, mitä ei-toivotun käyttäytymisen taustalla oli. Osalla ohjaajista oli myös enemmän koulutusta ja kokemusta kohdata psykosomaattisesti oireilevia asukkaita.

Opinnäytetyömme aikana olemme perehtyneet valtavaan määrään aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Aina tietoa ei ole ollut saatavilla suomen kielellä, joten olemme rohkaistuneet hakemaan aiheeseen liittyvää tietoa vierailta kielillä, muun muassa englanniksi, ruotsiksi ja norjaksi. Monet ennestään vieraat käsitteet ja termit ovat tulleet tutuiksi työn aikana. Myös omien ennakkokäsitysten kumoutuminen on ollut tärkeää. Ajattelimme varsin stereotyyppisesti päihteidenkäyttäjien olevan omassa kuplassaan asuvia tyyppisiä, joita ei heitä ympäröivä elämänmeno kiinnostanut. Olimme väärässä ja tutkimuksemme tarkoitus muuttaa suhtautumistapoja on jo toiminut meidän osaltamme. Tehdessämme sitä, mikä pelotti eniten, on asukkaan lausuman otsikon tavoin antanut meille korjaavan kokemuksen pelon tilalle. Olemme saaneet opinnäytetyön kautta paremmat valmiudet kohdata pitkäaikaisasunnottomia sekä ymmärrämme niitä syitä, jotka voivat olla asunnottomuuden taustalla.

Pohtiessamme omaa ammatillista kasvuamme, totesimme opinnäytetyöprosessilla olleen siihen suuri vaikutus. Olemme joutuneet opinnäytetyön tekemisen aikana sietämään epätietoisuutta, epävarmuutta sekä muuttamaan suunnitelmia hyvin lyhyellä ajalla. Ne ovat taitoja, joita tarvitaan myös työelämässä. Olemme joutuneet opettelemaan itsemme johtamista pysyäksemme annetuissa aikatauluissa.

Eettisyys on ollut tärkeä osa opinnäytetyötämme. Yhtenä ohjenuoranamme on ollut Helsingin Diakonissalaitoksen eettisen lautakunnan ohjeistus. Ohjaajat halusivat vielä erikseen varmistaa meiltä, että huolehdimme haastateltavien asukkaiden anonymiteetin säilymisestä tulosten kohdalla käytetyissä haastattelusitaateissa. Olemme konsultoineet tarvittaessa myös opinnäytetyömme ohjaavia opettajia eettisyyteen liittyvissä kysymyksissä. Tulemme esittelemään valmiin työmme kaikille kunkkulaisille, niin asukkaille kuin ohjaajillekin, ja olemme suostumuksella sopineet opinnäytetyön julkaisusta Helsingin Diakonissalaitoksen verkkosivuilla (Liite 8).

Opinnäytetyömme valmistuu Kunkun osalta keskelle suurta muutosta. Espoon kaupunki ja Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva Oy käyvät neuvotteluja sekä etsivät ratkaisuja Kunkun asukasmäärän pienentämisen suhteen ja muiden mahdollisten asumisjärjestelyiden toteuttamisesta. Mitään päätöksiä ei ole vielä tehty, eivätkä asiat varmasti tapahdu kovin nopeasti. Toivomme työmme voivan olla osaltaan tukemassa tulevia muutoksia asukkaiden tarpeet huomioiden.

LÄHTEET

- Ahola, H. 3.10.2012. Luentokalvot. Saatavilla http://www.socca.fi/files/2744/ARAN_asuntomarkkinakyselyn_toteutus_ja_asunnottomuuden_tilastointi.pdf
- Ambtman, R. (1990). *Community integration of residents of homes for the chronically mentally disabled*. Thesis for Doctor of philosophy. University of Manitoba. Saatavilla <http://hdl.handle.net/1993/22454>
- Asunnottomat 2015. ARA. Selvitys 1/2016. Saatavilla <http://www.ara.fi/download/noname/%7BC003A167-BBC7-4282-A2A0-3F0061B9F6E9%7D/116308>
- Asunnottomat 2016. ARA. Selvitys 1/2017. Saatavilla 19.9.2017. [http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016\(42132\)](http://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2016(42132))
- Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016-2019. Ympäristöministeriö. Saatavilla <http://www.ym.fi/download/noname/%7B24462C90-35CA-4952-B390-C8C66D99FAD1%7D/119235>
- Asunto ensin (i.a). Asunto ensin -malli. Saatavilla 26.11.2017 <http://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>
- Asunto ensin -laatusuositukset 25.4.2017. Saatavilla <http://asuntoensin.fi/assets/files/2017/06/Asunto-ensin-laatusuositukset-25-huhti-2017.pdf>
- Asuntolautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuustoaloitteesta koskien asunnottomien konttimajoitusta. 22.6.2016. Saatavilla 28.9.2016 <https://dev.hel.fi/paatokset/asia/hel-2016-003261/aslk-2016-6/>
- Aubry, T., Flynn,RJ., Virley ,B & Neri, J.(2013). Social role valorization in community mental health housing: Does it contribute to the community integration and life satisfaction of people with psychiatric disabilities? *Journal of community psychology*, Vol. 41, No. 2, 218–235. Saatavilla <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jcop.21524/epdf>
- AUNE-ohjelma 2016-2019. Saatavilla 15.11.2017 <http://kattohanke.fi/2016/08/aune-ohjelma-2016-2019/>

- Benjaminsen, L. (2013). *Rehousing Homeless Citizens with Assertive Community Treatment. Experiences from an ACT-programme in Copenhagen*. Final Report for Housing First Europe project (Copenhagen: SFI The Danish National Centre of Social Research). Saatavilla https://pure.sfi.dk/ws/files/232672/WP_07_2013.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. (2010). Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I*. Juva: Ps-kustannus.
- Espoon kaupunki. Asuminen ja ympäristö. Saatavilla 8.10.2017. http://www.es-poo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Asuminen/Asunnottomuus
- Espoon kaupunki. Kaupunginhallitus pöytäkirja 5.6.2017/ Pykälä 195. Saatavilla 7.10.2017. <http://espooprodfi.oncloudos.com/cgi/DRE-QUEST.PHP?page=meetingitem&id=2017409890-8>
- Espoon kaupunki. Kaupunginvaltuuston pöytäkirja 21.8.2017/ Pykälä 46. Saatavilla 12.10.2017. <http://espooprodfi.oncloudos.com/cgi/DRE-QUEST.PHP?page=meetingitem&id=2017420007-15>
- Espoon kaupunki. Pellaksenmäki. Kaavaselostus 11.12.2008. Saatavilla opin- näytetyöntekijöiltä.
- FEANTSA. Asunnottomuuden määritelmä. Saatavilla 13.8.2017 <http://www.feantsa.org/en/about-us/faq>
- Granfelt, R. (1998). *Kertomuksia naisten asunnottomuudesta*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 702. Pieksämäki: Kirjapaino Raamat- tutalo Oy.
- Granfelt, R. (2013). Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen (toim.), *Paikka asua ja elää. Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin*. (Diakonia-ammattikorkea- koulun julkaisuja. A Tutkimuksia 39). Tampere: Juvenes Print Oy.
- Granfelt, R. (2015). *Asumissosiaalinen työ: Kotiin ja rikollisuudesta irti ?*. Y-sää- tiön julkaisuja. Saatavilla [http://www.ysaatio.fi/wp-con- tent/uploads/2015/11/asumissosiaalinen_työ_julkaisu_web.pdf](http://www.ysaatio.fi/wp-content/uploads/2015/11/asumissosiaalinen_työ_julkaisu_web.pdf).

- Granfelt, R., Nousiainen, K., Haahtela, R., Juhila, K. & Raitakari, S. (2015). Oman oven avaajaksi- voiko asunnottomuudesta päästä eroon. Teoksessa Häkli, J., Vilkkö, R. & Vähäkylä, L. (toim.), *Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Helsingin Diakonissalaitos. Saatavilla 6.11.2017 <https://www.hdl.fi/fi/component/content/article/375-helsingin-diakonissalaitos-rakennutti-125-uutta-asuntoa-pitkaaikaisasunnottomille>
- Helsingin Diakonissalaitos. Kaapeli. Saatavilla 2.11.2017 <https://www.hdl.fi/fi/kaapeli>
- Helsingin Diakonissalaitos. Lausunnon hakeminen eettiseltä toimikunnalta. Saatavilla 13.10.2017 <https://www.hdl.fi/fi/toiminta/tutkimus/eettisen-toimikunnan-lausunto>
- Helsingin Diakonissalaitos. (2012) Tervetuloa Kuninkaankallion asumispalveluyksikköön.16.10.2012. Saatavilla 7.8.2017. Luentokalvot. Painamaton lähde.
- Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva. Asumisen palvelut alle 65-vuotiaille. Saatavilla 13.10.2017 <https://www.hoiva.fi/palvelut/asuminen>
- Helsingin Diakonissalaitoksen Hoiva. Asumisen palvelut alle 65-vuotiaille. Tuettu asuminen. Saatavilla 13.10.2017 <https://www.hoiva.fi/palvelut/asuminen/235-tuettu-asuminen>
- Helsingin Diakonissalaitos. Asumispalveluiden ympäristötyö. Saatavilla 14.10.2017 <https://www.hdl.fi/fi/palvelut/asumispalvelut/2328-asuinalueiden-ymparistotyö>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hokkanen, J. (2009). Koisoranta - ensisuojusta palvelukeskukseksi. Teoksessa K. Nousiainen & S. Sunikka (toim.), *Asunnottomuuskirja II. Ensisuojusta moniammatilliseksi palvelukeskukseksi*. (Soccan ja Heikki Waris-instituutin julkaisusarja nro.20). Helsinki: Yliopistopaino.
- Housing First. (2017). Saatavilla 13.8.2017 <https://www.pathwaysto-housingdc.org/housing-first>

- Housing First in Norway. (2017). Saatavilla <http://housingfirstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/04/Norway.pdf>
- Housing First-NAPHA. (2017). NAPHA- Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid Få nyhetsbrevet. Saatavilla 8.8.2017 <https://www.napha.no/content/13934/Housing-First>
- Housing First in Sweden. (2017). [Saatavilla](http://housingfirstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/04/Sweden.pdf) <http://housingfirstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/04/Sweden.pdf>
- Hyväri, S. (2013). Asunnottomien asumispalvelut sosiaali- ja terveysalalle valmistuvien kuvaamina. Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen (toim.), *Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin*. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 39). Tampere: Juvenes Print Oy.
- Jokinen, A. & Suoranta, E. (toim.) (2000). *Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta*. Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus.
- Jouttimäki, P. (2017). Y-säätiön välivuokrauspilottihanke Espoossa. Espoon kaupunki. Asiantuntija. Sähköpostihaastattelu 6.11.2017.
- Kaakinen, J. (2013). Asunto ensin maailmalla. Teoksessa S. Hyväri & S. Kainulainen (toim.), *Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin*. (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. A Tutkimuksia 39). Tampere: Juvenes Print Oy.
- Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. (2015). *Sensitiivinen tutkimuksessa*. EU: United press.
- Kantoluoto, A. (2011). *Kertomuksia asunnottomuudesta*. (Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta).
- Karppinen, J. & Fredriksson, P. (2016). *Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelma 2012-2015. PAAVO 2*. (Ympäristöministeriö. Loppuraportti.) Saatavilla http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/10/Paavo_2_loppuraportti.pdf
- Kauniaisten kaupunki. (2016). Rakennuslautakunta Pöytäkirja 28.9.2016/Pykälä 61. Saatavilla 7.10.2017. <http://www2.kauniainen.fi/dynasty/fin/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting&id=20162392>

- Kauniaisten kaupunki. (2017). Rakennuslautakunta Pöytäkirja 25.1.2017/Pykälä 3. Saatavilla 7.10.2017 <http://www2.kauniainen.fi/dynasty/fin/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20172444-3>
- Kettunen, M. (2013). Asunto ensin - malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (5), 562-570. Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114737/kettunen.pdf?sequence=1>
- Kopomaa, T., Peltonen, L. & Litmanen, T. (2008). *Ei meidän pihallemme! Paikalliset kiistat tilasta*. Gaudeamus.
- Kristiansen, A. (2013). *Utvärdering av Bostad först-projektet i Helsingborg* (Slutrapport). Saatavilla https://helsingborg.se/wp-content/uploads/2015/01/bostad_forst_slutrapport_2013_sof1.pdf
- Kulmala, A. (2006). *Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta*. (Väitöskirja. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos). Saatavilla <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67610/951-44-6615-2.pdf>
- Kuparinen, R. (2005). *”Ei meidän naapuriin”. Tapaustutkimus asukasyhteisön suhtautumisesta kehitysvammaisten asuntolan rakentamiseen*. (Väitöskirja. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, yhteiskuntapolitiikan laitos). Saatavilla <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/val/sospo/vk/kuparinen/eimeidan.pdf>
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kuussaari, K., Hottinen, A. & Vastamäki, M. (2016). Mielenterveys- ja päihdekuntoutujat HUS-alueen asumispalveluissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016):6, 717-726. Saatavilla https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131588/YP1606_Kuussaariym.pdf?sequence=4
- L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- Laine, M. (2007). *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 1/2007. Tietosanoma. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laitila, M. (2010). *Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdetyössä fenomenografinen lähestymistapa*. (Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto,

- hoitotieteen laitos). Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä Kuopio.
- Luomanen, R. (2010). Long term homelessness reduction programme 2008-2011 Peer Review: Finnish national programme to reduce long term homelessness. Saatavilla http://www.housingfirst.fi/files/1162/Host_Country_Report_FI_.pdf
- Mielenterveysbarometri 2015. Saatavilla <http://mtkl.fi/wp-content/uploads/2015/11/Mielenterveysbarometri-2015.pdf>
- Moilanen, K. (4.11.2016). Pakolaislapsille suunniteltu asuintalo kuumentaa Kainiaisissa – Naapuri uhkaa muuttaa Helsingin asuntoonsa, jos ”yli keskitason varusteltu” keskus toteutuu. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla 15.4.2017 <http://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002928700.html>
- Näkökulmia nimistöön- Järvenperä. 2017. Saatavilla 11.8.2017 [http://www.es-poo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Nimisto/Nakokulmia_nimistoon/Jarvenpera__Traskanda\(97958\)](http://www.es-poo.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Nimisto/Nakokulmia_nimistoon/Jarvenpera__Traskanda(97958))
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2009). *Kehittämistyön menetelmät : uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Helsinki: WSOYpro.
- Ornelas, J., Martins, P., Zilhão, M.T. and Duarte, T. (2014) Housing First: An Ecological Approach to Promoting Community Integration. *European Journal of Homelessness* (8. 1), 29-56 Saatavilla <https://housingfirstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/03/Housing-First-An-Ecological-Approach.pdf>
- Perälä, R. & Jurvansuu, S. (2016). Poliitikasta käytännöksi. Asunto ensin -politiikan arkea asumisyksiköiden työntekijöiden kertomana. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (2016):5. Saatavilla http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131934/YP1605_Perala%26Jurvansuu.pdf?sequence=1
- Pleace, N. (2012). Housing First. Brussels: European Observatory of Homelessness. Saatavilla <https://www.york.ac.uk/media/chp/documents/2012/NP%20housing%20first%20feantsa.pdf>
- Pleace, N., Culhane, D., Granfelt, R. & Knutagård, M. (2015). *The Finnish Homelessness Strategy – An International Review*. Reports of the Ministry of the Environment 3en/2015. Helsinki: Ministry of the Environment. Saatavilla https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf

- Quilgars, D. & Pleace, N. (2016). Housing First and Social Integration: A Realistic Aim? *Social Inclusion* (ISSN: 2183–2803) 2016, Volume 4, Issue 4, Pages 5-15. Saatavilla 23.11.2017 <https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/672/672>
- Rikosseuraamuslaitoksen monisteita. i.e 3/2012. *Pitkääkaisasunnottomuuden vähentämishjelman 2008-2011 osahanke*. (Oma Koti -hankkeen loppuraportti). Saatavilla http://www.vankeinhoito.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/6BzvO7JtG/3_2012_Oma_Koti_hankkeen_loppuraportti.pdf
- Sihvola, S. (2008). Ei meidän teollisuusalueellemme! Asunnottomien miesten asuntolan vastustus paikallisidentiteetin tiivistymisenä. Teoksessa T. Kopomaa, L. Peltonen & T. Litmanen (toim.), *Ei meidän pihallamme! Paikalliset kiistat tilasta*. Gaudeamus.
- Snerdingdal, M. (2014). *Housing first i Norge – en kartlegging*. Fafo-rapport 2014:52. Saatavilla <http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/Komp/Housing%20first%20i%20Norge%20en%20kartlegging.pdf>.
- Snerdingdal, M. & Bakkeli, V. (2015). *Housing first i Norge – sluttrapport Prosesser, resultater og kartleggingsskjema*. Fafo-rapport 2015:52. Omslag: Fafos Informasjonsavdeling Trykk: Allkopi AS. Saatavilla <http://fafo.no/images/pub/2015/20557.pdf>
- The Danish Homelessness Strategy. (2017). Saatavilla <http://housing-firstguide.eu/website/wp-content/uploads/2016/04/Denmark.pdf>
- THL. (2017). Hyvinvointi ja terveyserot. Saatavilla 13.8.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustanneosakeyhtiö Tammi.
- Uusitalo. H. (1991). *Tiede, tutkimus ja tutkielma*. Juva: Wsoy.
- Valtonen, A. (2011). Ryhmäkeskustelut laadullisena tutkimusmetodina. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti. (toim.), *Menetelmä viidakonraivaajat. Perusteita laadullisen tutkimusmetodin valintaan*. Vantaa: Hansa-Print Oy.

- Viskari, S. (2015). *"YLEISVAARALLISET SEKAKÄYTTÄJÄT POIS TÖÖLÖSTÄ"*. Tutkielma asumisyksikön integroimiseksi Töölön kaupunginosaan (Yamk-opinnäytetyö, Laurea-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto). Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201501181399>
- Viskari, S., Lund, P. & Avellan, M. (2016). *Erlainen naapuri. Asuinaluelähtöisen ympäristötyön menetelmiä ja kokemuksia*. Sininauhaliitto ja Sininauhasäätiö: Painotalo Next print.
- Väyrynen, S. (2007). *Usvametsän neidot: tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa*. (Väitöskirja. Lapin Yliopisto). Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-911-1>
- Y-Säätiö vuosikertomus. (2016). Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma käyntiin. Saatavilla 26.11.2017 <https://ysaatio.fi/vuosikertomus2016/kehittaminen/asunnottomuuden-ennaltaehkaisy-tavoitteena/>
- Y-Säätiö. (2017). *A Home of Your Own. Housing First and ending homelessness in Finland*. Saatavilla https://ysaatio.fi/wp-content/uploads/2017/10/A_Home_of_Your_Own_low-res_spreads.pdf?utm_source=web&utm_campaign=thebook
- Örn, T. (2017). Hallinto-oikeus hylkäsi naapureiden valituksen: Kauniaiisiin tulee alaikäisten pakolaisten koti. *Länsiväylä*. Saatavilla 13.8.2017 <http://www.lansivayla.fi/artikkeli/540068-hallinto-oikeus-hylkasi-naapureiden-valituksen-kauniaiisiin-tulee-alaikaisten>

LIITE 1 SAATEKIRJE ASUKKAIDEN HAASTATTELUUN

Hei Kuninkaankallion asukas,

Millaista on asuminen Pihlajarinteen asuinalueella? Minkälaisia kokemuksia sinulla on asumisesta Pihlajarinteessä? Millaisia kokemuksia sinulla on ollut naapuruston kanssa? Millaisia kohtaamiset ovat olleet ja miten niihin suhtaudut?

Toiveenamme olisi haastatella sinua kokemuksistasi. Tutkimuksemme tarkoituksena on kuulla asukkaiden kokemuksista yhteiselämästä naapuruston (=lähitaloissa/alueella asuvat henkilöt ja lähellä toimivat yrittäjät esim. K-kauppa) kanssa. Mikä toimii ja mitä muutettavaa olisi? Koemme tärkeäksi nostaa teidän asukkaiden ääntä kuuluviin.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Mikäli osallistut tutkimukseemme, haastattelut toteutetaan asumispalveluyksikön tiloissa ja se vie sinulta aikaa noin tunnin. Sinulla on koska tahansa täysi oikeus kieltäytyä tai perua osallistuminen tutkimukseen. Sinun ei tarvitse perustella keskeyttämistä, eikä se vaikuta millään lailla asiakassuhteeseen. Tarjoamme sinulle haastattelun lomassa kahvia, pullaa ja irtokarkkeja. Haastattelut nauhoitetaan. Haastatteluaineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi eikä tunnistavia tietoja käytetä tutkimuksessa. Nauhoitusmateriaalia käsittelemme vain me ja tuhoamme nauhoitteet tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksemme liittyy sosiaali-alan ylemmän ammattikorkeakoulun opintoihin. Valmis tutkimus luovutetaan yhteistyökumppanillemme eli asumispalveluyksikölle ja toinen kappale tulee teidän luettavaksenne.

Tulemme tapaamaan teitä asukkaita _____ voidaksemme sopia haastatteluajoista tarkemmin.

Nähdään silloin!

Paula Nikka ja Minna Valkiainen

LIITE 2 SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Olen saanut suullisesti sekä kirjallisesti tarpeeksi tietoa opinnäytetyöstä, jonka aiheena on **Kuninkaankallion Asunto ensin -asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksia naapuruston suhtautumisesta ja sosiaalisesta integraatiosta**. Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät.

Suostun siihen, että minua haastatellaan. Annan myös luvan nauhoittaa haastattelut. YAMK-sosionomiopiskelijat Paula Nikka ja Minna Valkiainen Diakonia-ammattikorkeakoulusta tekevät haastattelut.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voin halutesani kieltäytyä tutkimuksesta sekä perua suostumukseni tutkimukseen, milloin tahansa. Voin myös keskeyttää tutkimukseen osallistumisen, milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni eikä se vaikuta asiakassuhteeseeni.

Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia. Ymmärrän, että haastattelun avulla kerätty tieto käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti eikä minua voi tunnistaa tutkimuksesta. Haastattelussa saatua aineistoa käytetään ainoastaan tämän opinnäytetyön tekemiseen. Opinnäytetyön valmistuttua haastattelunauhat tuhoetaan. Valmis tutkimus luovutetaan yhteistyökumppanillemme eli asumispalveluyksikölle ja toinen kappale tulee teidän luettavaksenne.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 3 ASUKKAIDEN TEEMAHAASTATTELUN TEEMAT JA ALATEEMAT

1. Asukkaiden kokemuksia naapuruston suhtautumisesta
  - Nykytilanteen kuvaus
  - yleistietoa asukkaasta
  - tämänhetkisestä elämäntilanne
  - muutto asumispalveluyksikköön
2. Kokemuksia naapuruston kohtaamisesta
  - myönteisiä kokemuksia
  - kielteisiä kokemuksia
  - toiveita suhtautumiselta
  - suhtautumisen vaikutukset
3. Suhtautuminen naapurustoon
  - myönteinen suhtautuminen
  - kielteinen suhtautuminen
  - osallistuva/välttelevä toiminta
4. Tuen saamisen kokemus
  - saatu tuki
  - tuen tarve
5. Sosiaalinen integraatio
  - oman arjen toiminnot
  - kuuluminen asumisyhteisöön
  - kuuluminen kaupunginosaan
  - kuuluminen yhteiskuntaan
  - sosiaaliset suhteet

LIITE 4 ASUKKAIDEN TEEMAHAASTATTELUN APUKYSYMYKSET

Asukkaiden kokemuksia naapuruston suhtautumisesta

1. Nykytilanteen kuvaus

Kerro itsestäsi

Mitä sulle kuuluu?

Minkälainen tilanne sulla oli ennen tänne muuttoa?

Milloin olet muuttanut Kuninkaankallioon?

2. Kokemuksia naapuruston kohtaamisesta

Millaisia kokemuksia sulla on ollut naapuruston kanssa?

Entä yksikössä asuvien naapurien kanssa?

Millä tavalla positiiviset / kielteiset suhtautumiset on vaikuttanut sinuun?

Millä tavoin sä toivoisit, että naapurusto suhtautuisi sinuun? Entä yksiköön?

3. Suhtautuminen naapurustoon

Miten kuvailisit omaa suhtautumistasi naapureihin?

Miten kuvaat omaa suhtautumistasi lähinaapureihin (yksikön sisällä olevat) ?

4. Tuen saamisen kokemus

Minkälaista tukea tai ohjausta täältä annetaan asukkaille naapuruston kohtaamiseen tai naapuruston kanssa toimeen tulemiseen?

Minkälaista tukea tai ohjausta sun mielestä voisi antaa asukkaille?

Entä saatko tarvittaessa tukea ja apua muihin asioihin?

5. Sosiaalinen integraatio

Mistä sun oma arki koostuu?

Onko sulla kavereita ym. talon ulkopuolella?

Osallistutko työtoimintaan tai talossa järjestettävään muuhun ryhmätoimintaan?

Millaista toimintaa kaipaisit?

Onko sulla jotain taitoja mitä voisit opettaa muille talon sisällä?

Koetko olevasi osa asumisyhteisöä?

Millaisena koet asumisen Pihlajarinteen asuinalueella?

Koetko kuuluvasi Pihlajarinteen asuinalueeseen?

Koetko kuuluvasi yhteiskuntaan?

LIITE 5 SAATEKIRJE TYÖNTEKIJÖIDEN RYHMÄKESKUSTELUUN

Hyvä työntekijä,

Pihlajarinteen asukkaat ovat tuoneet ilmi asumispalveluyksiköön liittyviä ajatuksia ja kokemuksia. Haluamme kuulla teidän työntekijöiden arvokkaita kokemuksia siitä, millaisia kohtaamisia yksikkösi asukkailla on ollut naapuruston kanssa ja miten se heihin vaikuttaa? Millaista tukea asukkaat saavat kohtaamisiin ja asuinalueelle integroitumiseen?

Teemme tutkimusta asumispalveluyksikön asukkaiden kokemuksista naapuruston (=lähitaloissa/alueella asuvat henkilöt ja lähistöllä toimivat yrittäjät esim. K-kauppa) suhtautumisesta ja sosiaalisesta integraatiosta. **Haluamme kuulla teidän työntekijöiden näkemyksiä kohtaamisista ja niiden vaikutuksista. Haluamme myös kysyä millaista tukea asukkaat saavat yksikön työntekijöiltä kotiutuakseen alueelle.** Tutkimuksemme toisessa osassa haastattelemme asukkaita heidän kokemuksistaan suhteessa edellä mainittuihin asioihin.

Aineisto kerätään ryhmäkeskusteluina, mitkä toteutetaan kesällä 2017. Ryhmäkeskustelut nauhoitetaan ja niistä syntynyt materiaali käsitellään luottamuksellisesti eikä aineistoa käytetä tunnistettavasti. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Tutkimuksemme liittyy sosiaalialan YAMK-opintoihin. Valmis opinnäytetyö luovutetaan yhteistyökumppanillemme ja se julkaistaan Theseus- verkkokannassa sähköisessä muodossa ollen kaikkien luettavissa.

Kiitos, että käytätte hetken aikaa osallistuaksenne ryhmäkeskusteluun! Kiitos yhteistyöstä!

Yhteistyöterveisin

Minna Valkiainen ja Paula Nikka

LIITE 6 TYÖNTEKIJÖIDEN RYHMÄKESKUSTELUN APUKYSYMYKSET

Taustakysymykset:

Kertoisitko omasta koulutustaustastasi?

Kuinka pitkään olet työskennellyt tässä yksikössä?

Oletko nyt täällä vakituisessa, määräaikaisessa, sijaisuudessa vai keikkalaisessa työsuhteessa?

Kuinka pitkään olet työskennellyt alalla?

1. Naapuruston suhtautumisen vaikutukset

Millä tavoin mielestänne naapurusto suhtautuu asukkaisiin?

Millä tavoin se ilmenee?

Miten naapuruston suhtautuminen vaikuttaa asukkaisiin?

Onko sillä vaikutuksia asukkaiden itsetuntoon, asukkaiden asenteisiin tai toimintakuntoon?

2. Asukkaiden suhtautuminen naapurustoon

Miten asukkaiden suhtautuminen naapurustoon ilmenee? Kokemuksia? Havain-
toja?

Entä seinänaapureihin?

3. Asumispalveluyksikön tarjoamat tukimuodot asukkaille naapuruston kohtaamiseen

Millaisia tukimuotoja tarjotaan naapuruston kohtaamiseen?

Minkälaista tukea asukkaat tarvitsevat naapuruston kohtaamiseen?

Mikä tuki on merkityksellisen työntekijän mielestä?

4. Sosiaalinen integraatio

Millaisia menetelmiä asumispalveluyksikössä käytetään sosiaalisen integraation edistämiseksi?

Miten näkisit, että asukas voisi integroitua alueelle paremmin?

Mitkä ovat mielestänne syyt, jos asukas ei integroidu yksikköön/ alueelle/ yhteiskuntaan?

LIITE 7 HAASTATTELUAINEISTON PELKISTÄMINEN YLÄ- JA ALALUOKKIIN

1. Minkälaisia kokemuksia asukkailla on ollut naapurustosta?

YLÄLUOKKA

ALALUOKKA

NAAPURUSTON KOHTAAMISIA	<p>Vuorovaikutus naapuruston kanssa</p> <p>Vuorovaikutuksen välttely naapuruston taholta</p> <p>Kielteinen kokemus</p>
TOIVEET KOHTAAMISILTA	Ihmisarvo
YMPÄRISTÖN SUHTAUTUMISEN ILMENEMINEN työntekijän näkökulma	<p>Positiivisuus</p> <p>Huolehtiminen</p> <p>Negatiivisuus</p>

2. Miten asukas kokee kuuluvansa asumisyhteisöön, asuinalueeseen ja yhteiskuntaan?

YLÄLUOKKA

ALALUOKKA

KOKEMUKSIA ASUMISESTA	Asumisolosuhteet Häiriöt/ Uhat Fyysisen ympäristön vaikutus
KUULUMINEN ASUMISYHTEISÖÖN	Yhteisöllisyyden kokemus Osattomuus/ Eriytyminen
OMA SUHTAUTUMINEN LÄHINAAPUREIHIN	Vetäytyvä / välttelevä Naapuriavun anto Kunnioittava naapuruussuhde
KUULUMINEN ASUINALUEESEEN	Rajoittunut valinnanvapaus Ympäristön suhtautumisen vaikutus integraatioon Sopeutuminen
OMA SUHTAUTUMINEN NAAPURUSTOON	Neutraali/välinpitämätön Positiivinen suhtautuminen
KUULUMINEN YHTEISKUNTAAN	Mukautuminen

3. Miten naapuruston suhtautuminen on vaikuttanut asukkaisiin?

YLÄLUOKKA

ALALUOKKA

NAAPURUSTON SUHTAUTUMINEN VAIKUTTAA ASUKKAISIIN	Positiivisen palautteen merkitys Negatiivisen palautteen merkitys
SUHTAUTUMINEN VAIKUTTAA työntekijänäkökulma	Myönteiset vaikutukset ihmiseen ja toimintakykyyn Sulkeutuminen/ vaikuttamattomuus Kielteiset tunteet

4. Miten asumispalveluyksikön työntekijät tukevat asukkaita integroitumiseen?

YLÄLUOKKA

ALALUOKKA

TUKIMUODOT	<p>Yksilöllinen tuki</p> <p>Yhteisöllinen tuki</p> <p>Vapaaehtoisuuteen perustuva tuki</p>
ARJEN TOIMINNOT	<p>Kuntoutus (korvaushoito, työtoiminta, kokkailut)</p> <p>Sosiaalisten suhteiden ylläpito (kaverit+kumppanit, perheet, lapset yms.)</p> <p>Oma hyvinvointi (ulkoilu, liikunta, musiikki)</p>
SOSIAALISET SUHTEET	<p>Kaverit yksikön sisällä ja ulkopuolella. Perheet, sukulaiset.</p>

LIITE 8 OPINNÄYTETYÖNTEKIJÖIDEN SUOSTUMUS TYÖN JULKAISEMISEEN

Tutkimuksen/opinnäytteen tekijän suostumus tietojen näkymiseen Helsingin Diakonissalaitoksen internetsivulla ja suostumus valmiin tutkimuksen luovuttamisesta tutkittavaan yksikköön

Suostumme siihen, että tutkimustamme koskeva eettisen toimikunnan puolto sekä nimemme ja sähköpostiosoitteemme näkyvät Helsingin Diakonissalaitoksen internetsivulla, niin että meihin voivat ottaa yhteyttä tutkimuksestamme kiinnostuneet.

Lupaamme toimittaa valmiin tutkimuksen hanke- ja tutkimustoiminnan koordinaattorille pdf-muodossa ja suostumme siihen, että valmis työ julkaistaan Helsingin Diakonissalaitoksen internetsivulla.

Lupaamme toimittaa valmiin työn myös ko. yksikölle ja lupaamme ilmoittaa eettisen toimikunnan sihteerille, mikäli tutkimus keskeytyy.

Päiväys

Tutkijoiden/opinnäytetyön tekijöiden allekirjoitukset, nimenselvennykset ja yhteystiedot

---